

บทที่ 2

ขอบเขตและภาระงานของนิติเวช

2.1 ความหมายของนิติเวช

คำว่า นิติเวช เป็นคำที่ใช้ประกอบชื่อต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ชื่อวิชาที่เรียกว่า นิติเวชศาสตร์ ระบบบริการ หรือระบบงาน เรียกว่า ระบบบริการหรือระบบงานนิติเวช และใช้เป็นชื่อเรียกองค์กร ที่เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดของกรมตำรวจ ได้แก่ สถาบันนิติเวชวิทยา เป็นต้น

เดิม วิชา นิติเวชศาสตร์ มีชื่อเรียกว่า นิติเวชวิทยา โดยได้ใช้ชื่อนี้ตั้งแต่เริ่มวิทยาการแขนงนี้ในประเทศไทย คือประมาณปี พ.ศ.2468 เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2509 แผนกนิติเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พิจารณาเห็นว่าชื่อวิชาที่เรียกว่านิติเวชวิทยานั้น น่าจะไม่ถูกต้องตามหลักการแปลงชื่อวิชาจากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ซึ่งเคยมีหลักวางไว้ว่า ชื่อวิชาใดในภาษาอังกฤษ ถ้ามีคำว่า -logy ลงท้าย เมื่อแปลเป็นภาษาไทยแล้วจะต้องมีคำว่าวิทยา อยู่ข้างท้าย เช่น Biology แปลว่า ชีววิทยา เป็นต้น ส่วนชื่อในภาษาอังกฤษที่มีได้มีคำ -logy ลงท้าย ให้แปลว่าศาสตร์ เช่น Anatomy แปลว่า กายวิภาคศาสตร์ เป็นต้น ส่วนคำว่านิติเวชวิทยา ซึ่งมีชื่อภาษาอังกฤษว่า Forensic Medicine นั้น ไม่ปรากฏว่ามี -logy ลงท้ายเลย ด้วยเหตุผลดังกล่าว แผนกวิชานิติเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้เสนอไปยังสภาการศึกษาแห่งชาติผ่านทางมหาวิทยาลัย ขอให้เปลี่ยนชื่อวิชา นิติเวชวิทยา เป็นนิติเวชศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ.2510 ก็ได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนเป็น นิติเวชศาสตร์¹

นิติเวชศาสตร์ ประกอบด้วยคำว่า นิติ กับ เวชศาสตร์

นิติ เป็นคำนาม หมายถึง กฎหมาย

เวชศาสตร์ เป็นคำนาม หมายถึง วิชาแพทย์

ดังนั้น ตามรูปศัพท์ นิติเวชศาสตร์ จึงหมายถึง การแพทย์ที่เกี่ยวกับกฎหมาย²

¹ ถวัลย์ อาชนะเสน, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, 2520), หน้า (ก)-(ข).

² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532), หน้า 5.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 อธิบายคำว่า นิติเวชศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการใช้หลักทางแพทย์ช่วยแก้ปัญหาทางกฎหมายและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความ

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการ และท่านผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า นิติเวชศาสตร์ หรือ นิติเวชวิทยา ต่าง ๆ กัน ดังนี้

นิติเวชวิทยา คือ สาขาหนึ่งของแพทยศาสตร์ที่เกี่ยวกับกฎหมาย วิชานี้ช่วยอธิบายหรือแสดงเหตุผลในทางแพทย์ให้แก่ผู้ใช้กฎหมาย³

นิติเวชศาสตร์ หมายถึง วิชาแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย และยังรวมถึงวิชากฎหมายในส่วนที่มาเกี่ยวข้องกับการแพทย์ และการประกอบวิชาชีพของแพทย์ด้วย⁴

นิติเวชศาสตร์ เป็นวิชาแขนงหนึ่งของแพทยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หมายความว่าในเรื่องคดีความต่าง ๆ ทั้งในคดีอาญา หรือคดีแพ่งถ้าเกิดปัญหาซึ่งทางกฎหมายต้องการความเห็นการยืนยันตามหลักวิชาการแพทย์สำหรับเป็นเครื่องช่วยในการวินิจฉัยคดีคล้ายปัญหาของคดี⁵

นิติเวชวิทยา เป็นวิชาการแพทย์ที่สามารถพิจารณาให้ทราบถึงสาเหตุการตายและเรื่องราวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์⁶

นิติเวชศาสตร์ คือ วิชาแพทย์สาขาหนึ่ง เป็นวิชาซึ่งนำเอาวิชาแพทย์ทุกสาขาไปประยุกต์เพื่อประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรม⁷

นิติเวชศาสตร์ เป็นวิชาที่นำความรู้ทางแพทย์เพื่อใช้ประโยชน์ทางกฎหมาย ทั้งทางแพ่งและทางอาญา และเพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนการศึกษาความรับผิดชอบทางกฎหมายของแพทย์ รวมถึงหน้าที่ของแพทย์ทางธรรมจรรยาด้วย⁸

³ ถวัลย์ อาคนะเสน, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2), หน้า (ก).

⁴ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชศาสตร์ ความหมาย ประวัติ และขอบเขต", วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 2530) : 137.

⁵ ถวัลย์ อาคนะเสน, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2), หน้า (ข).

⁶ ประทุม สถาปิตานนท์, นิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521, หน้า 1.

⁷ ทรงฉัตร โดษยานนท์ และณรงค์ สิงห์ประเสริฐ, นิติวิทยาศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519) หน้า 1.

⁸ Cameron JM. "The medico-legal expert-past, present and future". Med Sci Law 20 (1980) :

นิติเวชศาสตร์ เป็นวิชาที่มีการปฏิบัติ ศึกษา วิจัยทางการแพทย์ และวิทยาศาสตร์การแพทย์เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ตอบปัญหาในทางกฎหมาย รวมถึงการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพและจริยธรรมของแพทย์ด้วย⁹

นิติเวชศาสตร์ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Forensic Medicine, Medical Jurisprudence และ Legal Medicine ซึ่งทั้ง 3 คำนี้ใช้เรียกชื่อ วิชานิติศาสตร์ ทั้ง 3 คำ แต่มีที่มาและความหมายที่แตกต่างกันอยู่บ้าง¹⁰ ดังนี้

1. Forensic Medicine มาจากคำว่า Forensic กับ Medicine

คำว่า Forensic มาจากคำว่า Forensis ในภาษาลาติน แปลว่า เกี่ยวกับศาล¹¹ ส่วนคำว่า Forensic (adj) แปลว่า ในศาลยุติธรรม¹² ฉะนั้นคำว่า Forensic จึงหมายถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือศาล¹³

คำว่า Medicine (n.) แปลว่า เวชกรรม หรือ แพทยศาสตร์¹⁴

ดังนั้น Forensic Medicine จึงแปลว่า วิชาแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือศาล

2. Medical Jurisprudence มาจากคำว่า Medical กับ Jurisprudence

คำว่า Medical (adv.) แปลว่า ทางแพทย์ ทางเวชกรรม¹⁵

ส่วนคำว่า Jurisprudence (n.) นั้น แปลว่า นิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ปรัชญาของกฎหมาย ระบบกฎหมาย แผนกกฎหมาย และการตัดสินอรรถคดีของศาล¹⁶

ดังนั้น Medical Jurisprudence ตามรูปศัพท์จึงหมายถึง วิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ทั้งหมด หรือหมายถึง การนำหลักหรือข้อกฎหมายมาใช้กับคดีหรือปัญหาที่เกิดจากการใช้วิชาแพทย์ ทั้งนี้รวมถึงกฎหมายการแพทย์ (Medical Laws) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของ

⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชคลินิก", วารสารคลินิก (ปีที่ 7 ฉบับที่ 12 ธันวาคม 2534) : 871.

¹⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5), หน้า 5.

¹¹ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร, พจนานุกรมกฎหมายลาติน-ไทย (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 304.

¹² สอ เสถบุตร, NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2533), หน้า 222.

¹³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชศาสตร์ ความหมาย ประวัติ และขอบเขต" วารสารนิติศาสตร์ : 134.

¹⁴ สอ เสถบุตร, NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY, หน้า 359.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ วิฑูรย์ เทียงบูรณธรรม, พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย (เชียงใหม่ : เจริญการพิมพ์, 2536), หน้า 306.

ประชาชน (Health Law) ทั้งหมดด้วย ดังนั้นจะเห็นว่าคำแปลดังกล่าวต่างกับความหมายของ Forensic Medicine¹⁷

3. Legal Medicine มาจากคำว่า Legal กับ Medicine

คำว่า Legal (adj.) แปลว่า เกี่ยวกับกฎหมาย ตามกฎหมาย¹⁸ ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า Rechts ในภาษาเยอรมัน ซึ่งแปลว่า right หมายถึง ความถูกต้อง ขอบธรรม ยุติธรรม¹⁹ ดังนั้น Rechtsmedizine จึงตรงกับภาษาอังกฤษว่า Legal Medicine

ส่วนคำว่า Medicine (n.) แปลว่า เวชกรรม หรือ แพทยศาสตร์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ฉะนั้น คำว่า Legal Medicine จึงอาจมีความหมายได้ 2 นัย ดังนี้²⁰

ความหมายกว้าง คำว่า Legal Medicine ในความหมายนี้ ครอบคลุมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ทั้งหมด ตลอดจนรวมถึงวิชาแพทย์ที่เกี่ยวกับกฎหมายด้วย

ความหมายแคบ คำว่า Legal Medicine หมายถึงเฉพาะวิชากฎหมายที่ต้องนำไปใช้เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการโต้แย้งสิทธิ ซึ่งเกิดจากการแพทย์เท่านั้น ในความหมายนี้สหรัฐอเมริกาใช้ในความหมายเดียวกับ Medical Jurisprudence ซึ่งถือว่าเป็นเพียงสาขาหนึ่งของวิชานิติเวชศาสตร์เท่านั้น

จากการที่ได้ประมวลความหมายและความเป็นมาของคำที่ใช้เรียกวิชานิติเวชศาสตร์ในภาษาอังกฤษที่กล่าวมาแล้ว อาจจะพอสรุปได้ว่า นิติเวชศาสตร์นั้นหมายถึง วิชาการแพทย์ที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับกฎหมายและยังรวมถึงวิชากฎหมายที่มาเกี่ยวข้องกับการแพทย์ และการประกอบวิชาชีพของแพทย์ด้วย

นิติเวชศาสตร์ เป็นวิชาที่มีขอบเขตของเนื้อหาที่กว้างขวาง ซึ่งในปัจจุบันวิชานี้ได้แยกออกเป็นวิชาย่อยหลายสาขาด้วยกัน²¹ คือ

1. นิติพยาธิวิทยา (Forensic Pathology)
2. พิษวิทยา (Toxicology)
 - พิษวิทยาคลินิก (Clinical Toxicology)
 - นิติพิษวิทยา (Forensic Toxicology)

¹⁷ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชศาสตร์ ความหมาย ประวัติและขอบเขต", วารสารนิติศาสตร์, หน้า 135.

¹⁸ P.H.Collin, ENGLISH LAW DICTIONARY (Great Britain : Peter Collin Publishing Ltd., 1987) p.158.

¹⁹ วิฑูรย์ เทียงบุญธรรม, พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย, หน้า 566.

²⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5), หน้า 8.

²¹ ทรวงฉัตร โดษยานนท์ และณรงค์ สิงห์ประเสริฐ, นิติเวชศาสตร์, หน้า 1-3.

3. นิติซีโรโลยี (Forensic Serology)
4. นิติจิตเวช (Forensic Psychiatry)
5. ธรรมศาสตร์คลินิก(Clinical Jurisprudence) หรือ นิติเวชคลินิก(Clinical Forensic Medicine)
6. การตรวจพยานหลักฐานต่าง ๆ ทางชีววิทยา (Biological Trace Examination)
7. เวชศาสตร์การจราจร (Traffic Medicine)²²
8. กฎหมายการแพทย์ (Medical Laws หรือ Medical Jurisprudence)²³

และมีวิชาที่สัมพันธ์กับวิชานี้อีก 2 วิชา คือวิชาพิสูจน์หลักฐาน (Criminalistics) และวิชานิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science หรือ Legal Science) ซึ่งวิชาพิสูจน์หลักฐานหรือ วิชาการตำรวจ (Police Science) นั้น หมายถึง วิชาที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ตัวบุคคล การตรวจหาพยานหลักฐาน ซึ่งมีการนำเอาวิชาวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เช่น วิชาที่ว่าด้วยการตรวจวัตถุพยานต่าง ๆ (Trace Evidence Examination) วิชาการตรวจทางเคมีเพื่อวิเคราะห์สารพิษ (Forensic Chemistry of Forensic Toxicology) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ปฏิบัติงานทางด้านนี้อยู่ในหน่วยงานของตำรวจหรือฝ่ายปกครอง²⁴ ส่วนคำว่า นิติวิทยาศาสตร์นี้จะคล้ายกับคำว่า นิติเวชศาสตร์ ซึ่งนิติวิทยาศาสตร์เป็นวิชาที่ได้นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขาไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่องานของกระบวนการยุติธรรม ในส่วนของนิติเวชศาสตร์ก็เป็นวิชาการแพทย์ประยุกต์กับกฎหมาย (Applied Science) เช่นเดียวกัน โดยนิติวิทยาศาสตร์นั้นแบ่งเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ นิติเวช- ศาสตร์ (Forensic Medicine) พิษวิทยา (Toxicology) จิตเวช (Psychiatry) การสัมพันธ์และการต่อต้านต่อสิ่งมีชีวิต (Immunology) วิชาตรวจเอกสาร (Questioned Document) วิชาเกี่ยวกับวิทยาการตำรวจหรือวิชาพิสูจน์หลักฐาน (Criminalistics) วิชากฎหมายที่ยอมรับวิทยาศาสตร์ช่วยเพื่อความบริสุทธิ์ (Jurisprudence) เป็นต้น²⁵ ฉะนั้น จึงเป็นได้ว่าทั้งนิติเวชศาสตร์และวิชาพิสูจน์หลักฐานนั้นเป็นส่วนหนึ่งหรือสาขาหนึ่งของวิชานิติวิทยาศาสตร์โดยแท้จริง

2.1.1 งานบริการทางนิติเวช (Forensic Medical Service)

งานบริการทางนิติเวช (Forensic Medical Service) หมายถึง การปฏิบัติงานที่เป็นการให้บริการในทางนิติเวช หรือ หมายถึง กิจกรรมทางนิติเวชที่นำความรู้ทางนิติเวชศาสตร์ไป

²² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชศาสตร์ ความหมาย ประวัติและขอบเขต", วารสารนิติศาสตร์, : 149.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

²⁴ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5), หน้า 9.

²⁵ ประชุม สถาปิตานนท์, นิติวิทยาศาสตร์, หน้า 1-2.

ให้บริการแก่คนทั่วไป เช่น การชันสูตรพลิกศพ การเป็นพยานศาล การตรวจบาดแผล เป็นต้น²⁶ งานทางนิติเวชมีส่วนสำคัญในการเข้ามาสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยกลไกของกฎหมายจะเป็นหัวใจสำคัญในการให้บริการทางนิติเวช²⁷ ประเทศใดถ้าไม่มีเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่จะใช้กฎหมายได้ตามแบบฉบับสากลแล้ว งานนิติเวชของประเทศนั้นก็ไม่อาจนำมาใช้ได้²⁸

งานบริการทางนิติเวชอาจแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ²⁹

2.1.1.1 นิติเวชคลินิก (Clinical forensic service)

บริการนิติเวชคลินิก หมายถึง งานบริการทางการแพทย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจคนมีชีวิตรหัสหรือผู้ป่วย ได้แก่ การตรวจร่างกายผู้ต้องหา การตรวจหาบาดแผลซึ่งเป็นร่องรอยของการต่อสู้ การตรวจพิสูจน์ความเมา การตรวจหาสารเสพติด การตรวจร่างกายผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ การตรวจบาดแผลผู้เสียหายเนื่องจากถูกทำร้าย การตรวจพิสูจน์ความเป็นพ่อ-แม่-ลูก การตรวจผู้ป่วยทางจิตเวชที่เป็นผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย³⁰ เป็นต้น เพื่อหาพยานหลักฐานจากบุคคลเหล่านั้น รวมทั้งการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานจากการตรวจดังกล่าวเพื่อส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการต่อไป ตลอดจนการเขียนรายงานการให้ความเห็นเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยนั้นต่อพนักงานสอบสวน และงานบริการดังกล่าวก็รวมทั้งการไปเป็นพยานในศาลด้วย³¹ ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า งานบริการนิติเวชคลินิกนั้น งานส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการตรวจผู้ป่วยคดีแทบทั้งสิ้น

2.1.1.2 นิติพยาธิวิทยา

คำว่า นิติพยาธิวิทยา มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำอธิบายความหมายของคำนี้ไว้ว่า

นิติพยาธิวิทยา เป็นวิชาความรู้เกี่ยวกับการสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติ (An investigation of unnatural death) หรือตามที่กฎหมายบัญญัติว่า การชันสูตรพลิกศพ ซึ่งได้แก่การตรวจศพ จากการดูลักษณะภายนอก การรวบรวมพยานหลักฐานจากศพและสถานที่พบศพ ตลอดจนการผ่าศพตรวจ การตรวจวัตถุพยานจากศพเข้าไว้ด้วย³²

²⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5), หน้า 24.

²⁷ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "สิทธิมนุษยชนกับนิติเวชศาสตร์", วารสารคลินิก (ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 เมษายน 2536) : 261.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ", ดุลพาน (ปีที่ 41 เล่มที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2537) : 35.

³⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชคลินิก" วารสารคลินิก : 871.

³¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ", ดุลพาน : 35-36.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

นิติพยาธิวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาถึงเรื่องราวการตายต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นการตายซึ่งทางกฎหมายเรียกว่า การตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งรวบรวมเอาวิชาแพทย์หลายสาขา อาทิ กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา ฯลฯ มาประยุกต์ใช้และอธิบายเหตุผลต่าง ๆ ได้แก่ ศึกษาให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร ตายมานานเท่าใด ตายเพราะเหตุใด เหตุตายนั้นเป็นอุบัติเหตุ ฆาตกรรม หรือทำตนเอง มีภาวะแปลกปลอมภายหลังตายอะไรบ้าง การศึกษาต่าง ๆ นี้รวมถึงการชันสูตรพลิกศพ และผ่าศพตรวจตามหลักนิติเวชศาสตร์ด้วย³³

คำว่านิติพยาธิวิทยา นั้น ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Forensic Pathology ซึ่งมาจากคำว่า Forensic กับ Pathology

Forensic (adj.) แปลว่า ในศาลยุติธรรม³⁴

Pathology (n.) แปลว่า วิชาว่าด้วยลักษณะอาการสมุฏฐานของโรค³⁵

ดังนั้น นิติพยาธิวิทยา จึงหมายถึง วิชาที่ศึกษาถึงเรื่องการตายโดยผิดธรรมชาติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ได้แก่ การฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำให้ตาย ตายโดยอุบัติเหตุ ตายโดยยังไม่ปรากฏเหตุ ซึ่งได้ผสมผสานเอาวิชาการแพทย์หลาย ๆ สาขา มาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายเหตุผลถึงสาเหตุการตายต่าง ๆ ศึกษาถึงการพิสูจน์ให้ทราบว่า ผู้ตายเป็นใคร ตายมานานเท่าใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นอย่างไรมันเป็นต้น โดยส่วนใหญ่ก็ต้องศึกษาถึงการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพตรวจนั่นเอง

ฉะนั้นงานนิติพยาธิวิทยา จึงเป็นงานบริการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์คนตาย เป็นการสืบสวนสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติ โดยการตรวจศพทางนิติเวชศาสตร์ (Medico Legal Autopsy) โดยวิธีการชันสูตรพลิกศพ ตรวจดูจากภายนอกรวมถึงการผ่าศพตรวจดูภายในของศพ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้ตาย ดังที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ถึง 156 และยังรวมถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการตายอื่น ๆ เช่น การตรวจวัตถุพยานต่าง ๆ ที่ได้จากศพ ซึ่งงานส่วนนี้อาจเรียกว่า งานวัตถุพยาน (Biological or trace evidences) และการตรวจหาสารพิษจากศพ เรียกว่า นิติพิษวิทยา (Forensic toxicology) อยู่ด้วย³⁶

งานนิติพยาธิวิทยา นับว่าเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดทางนิติเวชศาสตร์ แพทย์ที่ปฏิบัติงานด้านนี้ส่วนใหญ่ต้องศึกษาทางพยาธิวิทยา(Pathology)ด้วย และแพทย์ที่มีความรู้

³³ ทรงฉัตร โศขยานนท์ และณรงค์ สิงห์ประเสริฐ, นิติเวชศาสตร์, หน้า 1.

³⁴ สอ เสถบุตร, NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY, หน้า 283.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 535.

³⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "นิติเวชคลินิก", วารสารคลินิก : 871.

ความสามารถโดยตรงที่เหมาะสมในการที่จะปฏิบัติงานทางด้านนี้ได้ดีที่สุดในก็คือ นิติพยาธิแพทย์³⁷ หรือแพทย์นิติเวช (มีชื่อทางการ) โดยในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Forensic Pathologist, Medical Examiner, หรือ Police Surgeon เป็นต้น³⁸ ซึ่งเป็นแพทย์ที่ศึกษาที่เกี่ยวกับงานด้านนี้มาโดยตรง

พยาธิวิทยา เป็นวิชาใหญ่ที่สำคัญมากในสาขาวิชาแพทย์ทั้งหลาย เป็นวิชาที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายที่มีความผิดปกติ หรือ การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นจากการตรวจศพหรือจากชิ้นเนื้อที่เป็นโรค ฉะนั้น การชันสูตรพลิกศพที่มีขึ้นตามกฎหมายเพื่อจะหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายนั้น ส่วนมากต้องผ่าศพเพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของ อวัยวะต่าง ๆ แล้วนำเอาข้อมูลที่ได้มาประกอบกันเพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายดังนั้นส่วนของวิชานิติเวชศาสตร์ในส่วนนี้ จึงเรียกว่านิติพยาธิวิทยา³⁹ (Forensic Pathology)

แต่อย่างไรก็ตามในทางกฎหมายก็ถือว่าผู้ที่เรียนจบเป็นแพทย์แล้วย่อมสามารถที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานบริการด้านนี้ได้ ยิ่งกว่านั้น แม้ว่าบุคคลที่มีชื่อแพทย์ทางกฎหมายก็ยังถือว่าสามารถทำการชันสูตรพลิกศพได้ เช่น กรณีที่ไม่อาจหาแพทย์ปริญญามาร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อชันสูตรพลิกศพได้ กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบลมาทำหน้าที่ดังกล่าวแทนแพทย์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรทางการแพทย์ที่เข้าร่วมชันสูตรนั้นเป็นเพียงผู้ช่วยพนักงานสอบสวนเท่านั้น⁴⁰

ดังนั้น นิติพยาธิแพทย์ พยาธิแพทย์ หรือแพทย์ทั่วไป ก็สามารถที่จะทำการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพได้ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ ซึ่งการปฏิบัติงานดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานนิติพยาธิวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประโยชน์ดังนี้ คือ⁴¹

³⁷ วิสูตร พงศ์ศิริไพบูลย์, “เครื่องมือง่าย ๆ ในการชันสูตรพลิกศพ”, สารศิริราช (ปีที่ 47 ฉบับที่ 10 ตุลาคม 2538) : 970.

³⁸ สมประสงค์ ประรณชาติ, นิติเวชศาสตร์ว่าด้วยการพิสูจน์หลักฐาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2518) หน้า 11.

³⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “นิติเวชศาสตร์ ความหมาย ประวัติ และขอบเขต” วารสารนิติศาสตร์ : 148.

⁴⁰ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ युนิค โทมส์, 2537), หน้า 240.

⁴¹ สมชาย ผลเยี่ยมเอก, “การตรวจศพทางนิติเวชศาสตร์ (Medico-Legal Autopsy)”, วารสารนิติ-วิทยาศาสตร์ (ปีที่ 12 เล่มที่ 1 ตุลาคม 2526) : 2426.

1. เพื่อช่วยเหลือกระบวนการยุติธรรมและพนักงานสอบสวนให้ได้หลักฐานและข้อเท็จจริงจากการตรวจศพและผ่าศพ โดยเฉพาะในคดีฆาตกรรม เช่น ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร ตายมานานแล้วหรือสาเหตุการตาย และบางครั้งก็สามารถบอกพฤติการณ์ที่ตายได้ว่าเป็นอย่างไร เป็นต้น

2. เพื่อป้องกันคนบริสุทธิ์ให้พ้นจากข้อหาว่าเป็นผู้กระทำผิดหรือทำอาชญากรรม เพราะในบางครั้งการตายที่เกิดขึ้นเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ แต่กลับถูกกล่าวหาว่าเป็นคนฆ่า เช่น คนร้ายยิงหนีจ่าตำรวจ ซึ่งมีอายุมากแล้ว เกิดการต่อสู้ปลุกปล้ำกันขึ้น ทำให้จ่าตำรวจหกล้มมีบาดเจ็บ และจ่าตำรวจเกิดหมดสติไปและตายในที่สุด สาเหตุอาจเกิดจากโรคธรรมชาติ เช่น หัวใจวายจากเส้นเลือดไปเลี้ยงหัวใจตีบ หรือ อาจตายจากหกล้มหัวฟาดพื้นแล้วเลือดออกในสมองอันเป็นผลโดยตรงจากการต่อสู้ก็ได้ ถ้ามีการตรวจศพหรือผ่าศพอย่างละเอียดก็อาจบอกได้ถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายได้

3. เพื่อป้องกันหรือเปิดเผยถึงอันตรายต่อสาธารณชน เช่น

โรคติดต่อต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523

มาตรา 21

- ยาที่อันตราย สารเคมีและอาหารที่อาจทำให้ตายได้ ถ้ารับประทานเข้าไป เช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าปลวก ยาฆ่าวัชพืชที่ใช้ในทางเกษตร เป็นต้น

- โรคที่เกิดจากการทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มักเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยเป็นโรค หรือบางครั้งอาจพิการ หรือเสียชีวิตจากโรคที่เกิดจากสถานที่ทำงานได้ เช่น เคยมีคนงานในโรงงานผลิตถ่านไฟฉายถึงแก่ความตายโดยพิษสารแมงกานีส และ บางคนมีสภาพทุพพลภาพพิการตลอดชีวิต เนื่องจากพิษของสารแมงกานีส

4. เพื่อช่วยเหลือและให้ความยุติธรรมในคดีแพ่งต่าง ๆ เช่น

- การประกันชีวิต และประกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ในแง่ของการประกันชีวิต

- การจ่ายเงินทดแทนในการทำงานจากโรคที่เกิดจากการทำงานที่เป็นสาเหตุให้คนงานถึงแก่ความตาย

- ช่วยตอบปัญหาต่าง ๆ จากการตายเพื่อช่วยในกระบวนการยุติธรรม เช่น พิสูจน์ว่าสาเหตุการตายที่เกิดขึ้นเป็นการตายตามธรรมชาติ หรือ เป็นการตายโดยผิดธรรมชาติได้

2.1.1.3 การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานที่เป็นชีววัตถุหรืออชีววัตถุ

พยานวัตถุ หมายถึง สิ่งของหรือวัตถุที่อ้างเป็นพยานหลักฐานในคดีด้วยความประสงค์ที่จะให้ดูรูปร่างลักษณะของสิ่งของ หรือวัตถุนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าสิ่งของ

หรือวัตถุ นั้นจะมีขนาดใด เคลื่อนที่ได้หรือไม่ โดยจุดประสงค์ของการตรวจพยานวัตถุดังกล่าวก็เพื่อพิสูจน์ให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดี ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ โดยพยานวัตถุจัดแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ⁴²

1) พยานวัตถุที่มาจากสิ่งมีชีวิตโดยตรง (Biological Evidences) หรือ พยานหลักฐานที่เรียกว่า ชีววัตถุ ซึ่งได้แก่ เลือด เส้นผม ขน เล็บ น้ำลาย น้ำอสุจิ น้ำปัสสาวะ อุจจาระ เนื้อเยื่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เห็นได้ชัดว่ามาจากสิ่งมีชีวิตและสามารถที่จะใช้ในการตรวจพิสูจน์เพื่อหาคำตอบต่าง ๆ ได้ เช่น ตรวจพิสูจน์เลือดหรือเส้นผมเพื่อพิสูจน์ตัวบุคคล เป็นต้น

2) พยานวัตถุที่มีได้มาจากสิ่งที่มีชีวิต (Non-biological Evidences) หรือ พยานหลักฐานที่เรียกว่า อชีววัตถุ ซึ่งได้แก่วัตถุพยานที่มีได้มาจากสิ่งที่มีชีวิต หรือ ส่วนของสิ่งที่มีชีวิตเลย เช่น เศษโคลน รองเท้า กระดาษ เสื้อผ้า ฯลฯ วัตถุพยานประเภทนี้มักไม่เกี่ยวข้องกับแพทย์โดยตรงแม้ว่าจะจะเป็นวัตถุพยานที่ติดมากับร่างกายของผู้เสียหายก็ตาม การให้บริการใน ส่วนของการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนมากกว่า โดยเฉพาะตำรวจจากกองพิสูจน์หลักฐาน เนื่องจาก พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อระบุนความผิดว่าสมควรจะทำการฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ โดยแพทย์มีหน้าที่หลักเพียงตรวจและรักษาผู้ป่วยเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดี วัตถุพยานที่เป็น "อาวุธ" ซึ่งใช้ในการกระทำความผิดที่มัก จะติดมากับร่างกายผู้เสียหาย เช่น มีดที่ปักอยู่กับตัวผู้เสียหาย หัวกระสุนปืนที่ฝังอยู่ในตัวผู้เสียหาย เหล่านี้แพทย์มักจะให้ความสนใจกับวัตถุพยานดังกล่าวเป็นพิเศษ เนื่องจากส่วนของอาวุธดังกล่าวสามารถที่จะชี้นำไปถึงอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดและเจ้าของอาวุธได้ด้วย

2.1.2 กฎหมายการแพทย์

กฎหมายการแพทย์ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นกฎหมายสาขาหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการแพทย์และสาธารณสุขต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาของกฎหมายการแพทย์นั้น มีขอบเขตที่กว้างขวางเกี่ยวข้องกับกฎหมายต่าง ๆ หลายสาขา ได้แก่ กฎหมายอาญา กฎหมายมหาชน กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับสัญญา-ละเมิด กฎหมายครอบครัว กฎหมายควบคุมสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข กฎหมายควบคุมเครื่องมือแพทย์ เป็นต้น และยังสัมพันธ์กับจริยธรรมของแพทย์ เช่น กฎหมายควบคุมวิชาชีพแพทย์ เป็นต้น ซึ่งกฎหมายการแพทย์นี้เป็นวิชาการต่าง ๆ ในส่วนของกฎหมายที่กล่าวถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแพทย์ ผู้ป่วย กับองค์กรบริการด้านสุขภาพ

⁴² วิสูตร พงศ์ศิริพูนผลย์, "วัตถุพยานประเภทอาวุธในเวชปฏิบัติ", สารคดีราช (ปีที่ 49 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ 2540) : 179.

วิชากฎหมายการแพทย์นี้ ในระยะเริ่มแรกจัดเป็นส่วนหนึ่งของวิชานิติเวชศาสตร์ ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Legal Medicine, Forensic Medicine และ Medical Jurisprudence ซึ่งมีขอบเขตของวิชาครอบคลุมถึงกฎหมายการแพทย์ด้วย แต่เมื่อกฎหมายการแพทย์ได้ขยายขอบเขตกว้างออกไปและมีการขยายอย่างรวดเร็ว กฎหมายการแพทย์ได้ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือ หรือการกำหนดกฎระเบียบที่จะให้บรรลุซึ่งเป้าหมาย ก็คือเพื่อสุขภาพที่ดีของประชาชน ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าในเรื่องเหล่านี้จนเป็นผู้ชำนาญเฉพาะสาขาขึ้นมา ก็คือ นักกฎหมายเฉพาะสาขา ส่วนวิชานิติเวชศาสตร์เป็นวิชาแพทย์ หรือ วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าจนเป็นผู้ชำนาญเฉพาะสาขาขึ้นมา จึงเป็นแพทย์หรือผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวกับแพทย์⁴³

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายการแพทย์กับนิติเวชศาสตร์ แม้จะมีเนื้อหารวมอยู่ด้วยกันในระยะแรก ปัจจุบันทั้งสองวิชานี้ต่างก็มีวิวัฒนาการขยายขอบเขตออกไปในทิศทางที่ต่างกัน และกฎหมายการแพทย์นั้นปัจจุบันได้ขยายตัวกว้างเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิชาการสาขาต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น จนส่วนที่เกาะเกี่ยวหรือเกี่ยวพันกับวิชานิติเวชศาสตร์อยู่เดิมกลายเป็นส่วนน้อย เมื่อเทียบกับขอบเขตของเนื้อหาวิชากฎหมายการแพทย์ทั้งหมดประกอบกับมีสาขาวิชาอื่น ๆ อีกหลายสาขาที่เข้ามาเชื่อมโยงกับกฎหมายการแพทย์ และพัฒนาการของกฎหมายดังกล่าวย่อมนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าในรูปของการปรับปรุงกฎหมายเดิม หรือการออกกฎหมายใหม่ ๆ มากก็ตาม การติดตามการออกกฎหมายเหล่านี้ องค์การอนามัยโลก เรียกว่า การบัญญัติกฎหมายสุขภาพ (Health Legislation)⁴⁴

ในสหรัฐอเมริกา โรงเรียนกฎหมายหลายแห่งมีการเรียนการสอนวิชานี้ โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่สอนและศึกษาวิจัยที่ใช้ชื่อว่า Law Medicine Center บ้าง Department of Legal Medicine บ้าง และเนื่องจากมีการเรียกชื่อวิชานี้ต่าง ๆ กันไปดังกล่าว จึงมีผู้เสนอว่ากฎหมายและการประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย (Law practice) กลุ่มที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การแพทย์และเวชปฏิบัติ รวมถึงมุมมองของกฎหมายที่มีต่อการแพทย์ (Legal aspects of medicine) ให้เรียกว่ากฎหมายการแพทย์ แต่ถ้ามุ่งหมายถึงกฎหมายที่ครอบคลุมทั้งเกี่ยวกับการแพทย์ การพยาบาล

⁴³ Christoffel T, Health and the law - a handbook for health professionals. (New York : The Free Press - Collier Macmillan Publishers, 1982), p. 1-13.

⁴⁴ โครงการสำนักงานส่งเสริมการวิจัยกฎหมายการแพทย์ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและวิทยาศาสตร์, เอกสารประกอบการอบรม หลักสูตรระยะสั้น เรื่อง "กฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข" รุ่น 5 ระหว่างวันที่ 2 พฤษภาคม-8 มิถุนายน 2539 ณ สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล, หน้า 3.

ทันตกรรม เภสัชกรรม การสาธารณสุข และบริการสุขภาพด้านอื่น ๆ ให้เรียกว่า กฎหมายสุขภาพ (Health Law)⁴⁵

ดังนั้นในสหรัฐอเมริกาจึงนิยมใช้ชื่อกฎหมายสุขภาพในความหมายที่กว้างกว่า ชื่อกฎหมายการแพทย์ กฎหมายสุขภาพที่ค้นคว้ากันอยู่ในอเมริกาและลอนกันนในโรงเรียนแพทย์ นั้น มีเนื้อหาที่กว้างกว่าชื่อกฎหมายการแพทย์ กฎหมายสุขภาพที่ค้นคว้ากันอยู่ในอเมริกาและ ลอนกันนในโรงเรียนแพทย์นั้นมีเนื้อหาที่กว้าง ซึ่งได้แก่ความยินยอมที่รับการบอกกล่าว การ ประกอบวิชาชีพโดยละเมิด (Malpractice) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพกับผู้ป่วย ความ ลับผู้ป่วย (Confidentiality) การทำแท้ง กฎหมายควบคุมการประกอบวิชาชีพ การทดลองในมนุษย์ กฎหมายเกี่ยวกับยา เป็นต้น⁴⁶ และเนื้อหาวิชาที่อยู่ในกฎหมายสุขภาพนี้ บางครั้งก็เรียกว่า กฎหมายสาธารณสุข (Public Health Law) หรือบางครั้งก็เรียกว่า Public Health and the Law⁴⁷ กฎหมายสาธารณสุข เป็นกฎหมายที่มีหลักการ หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการพัฒนาสุขภาพ ออนามัยของประชาชนพลเมืองให้มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ถ้าใคร ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามก็ย่อมมีความผิดและได้รับโทษ อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายสาธารณสุข คือ บรรดากฎหมายต่าง ๆ ที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลเกี่ยวกับการป้องกัน และรักษาไว้ซึ่งชีวิต ทรัพย์สินและร่างกายตลอดจนเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลเพื่อให้ปลอดภัยจากความปลอดภัย จากความเจ็บป่วย และการเสียสุขภาพอนามัยต่าง ๆ หรือเพื่อควบคุมและป้องกันไม่ให้บุคคล ใช้สิทธิของตนเกินขอบเขต ไม่กระทบกระเทือนหรือเกิดผลร้ายต่อสุขภาพอนามัยของผู้อื่น⁴⁸

ดังนั้น คำว่า กฎหมายสุขภาพ หรือ กฎหมายสาธารณสุขที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา จึงมีขอบเขตของเนื้อหาเหมือนกับ คำว่า กฎหมายการแพทย์ที่ใช้ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ใน แอฟริกาและในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา⁴⁹

⁴⁵ Curran W.J, "The confusion of Titles in the medicolegal field - an historical analysis and a proposed for reform." Med Sci Law 15 (1975) : 270-275.

⁴⁶ Christoffel T, Health and the law - a handbook for health professionals., p.1-13.

⁴⁷ Hogue L.L, Public health and the law - issues and trends. (Rockville : An Aspen Publication, 1980), p.11.

⁴⁸ สุวงศ์ ศาสตราวหา, "กฎหมายเทคนิคกับการสาธารณสุข", รวมบทความทางวิชาการในโอกาส เกษียณอายุราชการ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด, 2536) หน้า 91.

⁴⁹ โครงการสำนักงานส่งเสริมการวิจัยกฎหมายการแพทย์ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและวิทยาศาสตร์, เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง "กฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข", หน้า 1.

สำหรับกฎหมายการแพทย์ในประเทศไทยนั้น กฎหมายการแพทย์กับกฎหมายสาธารณสุขนั้น ไม่อาจแยกจากกันได้ชัดเจนเพราะเป็นเรื่องเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายและทิศทางเดียวกัน เนื่องจากแต่เดิมมีแนวคิดที่พยายามจะแบ่งแพทย์ออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายรักษาโรค และฝ่ายป้องกันโรค แต่ปัจจุบันแนวคิดของการแพทย์ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนไป การแพทย์มิได้มีบทบาทอยู่เฉพาะการรักษาโรคเท่านั้น ได้มีการขยายขอบเขตเข้าไปในส่วนของ การป้องกันโรค จึงมีสาขาวิชาที่เรียกว่า เวชศาสตร์ป้องกัน (Preventive medicine) ได้มีการขยายขอบเขตเข้าไปในการส่งเสริมสุขภาพชุมชน จึงมีสาขาที่เรียกว่า เวชศาสตร์ชุมชน (Community medicine) และยังได้มีการขยายขอบเขตออกไปเพื่อประเมินปัญหาโรคภัยไข้เจ็บของผู้ป่วยแต่ละคน โดยเชื่อมโยงกับปัญหาของชุมชน จึงมีสาขาวิชาที่เรียกว่า ระบาดวิทยาคลินิก (Clinical epidemiology)⁵⁰ จุดนี้จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าแนวคิดของวิชาแพทย์ในปัจจุบัน ได้รวมเอาแนวคิดทางด้าน การป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพเข้าไว้ด้วย ดังนั้น จึงสามารถเรียก กฎหมายการแพทย์ ได้อีกอย่างหนึ่งว่า กฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข (Medical and public health law)⁵¹

เมื่อได้ทราบความหมายของคำว่า กฎหมายการแพทย์ แล้ว ก็พอจะให้คำอธิบายแก่การบริการด้านกฎหมายการแพทย์ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของงานบริการนิติเวช ได้ว่า หมายถึง การให้คำปรึกษาปัญหากฎหมายการแพทย์ในสาขาต่าง ๆ แก่บุคลากรทางการแพทย์ หน่วยบริการทางการแพทย์ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติเวชคลินิกอย่างใกล้ชิด และปัจจุบันงานบริการส่วนนี้มีขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานบริการผู้ป่วยในโรงพยาบาล และงานที่เกี่ยวข้องกับคดีความในศาล ตลอดจนงานค้นคว้าวิจัยให้ความเห็นในการออกกฎหมายใหม่ ๆ แก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุขต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เป็นต้น ผู้ให้บริการด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นนักกฎหมายที่สนใจทางกฎหมายการแพทย์ โดยเฉพาะแพทย์ทางนิติเวช อาจให้คำปรึกษาได้ในขอบเขตที่ไม่กว้างขวางนัก ถ้ามิได้มีการศึกษากฎหมายการแพทย์เพิ่มเติม การบริการด้านนี้ของฝ่ายแพทย์จึงถือว่าเป็นงานบริการที่มีให้บริการหลักเหมือน 2 ส่วนแรก⁵²

2.2 วิวัฒนาการของการชั้นสูตรพลิกศพในประเทศไทย

การชั้นสูตรพลิกศพในประเทศไทยนั้น ก่อนที่จะนำมาบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติอยู่ในหมวดที่ 2 มาตรา 148-156 นั้น ได้มี

⁵⁰ อมร ลีลาธรรม, สาธิต วรณแสง, "ระบาดวิทยาคลินิก : อดีตและปัจจุบัน", สารศิริราช (ปีที่ 45 พ.ศ.2536) : 135-145.

⁵¹ โครงการสำนักงานส่งเสริมการวิจัยกฎหมายการแพทย์ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และวิทยาศาสตร์, เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง "กฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข", หน้า 2.

⁵² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ" คูลพาน : 36.

วิวัฒนาการและการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลายครั้งหลายคราด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน โดยในเรื่องนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อนมีกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพให้โดยตรง จวบจนถึงบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องดังกล่าวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้

2.2.1 ความหมายของการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การสอบสวนหาพยานหลักฐานเพื่อหาสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการตาย หรืออาจจะเรียกว่าเป็นการสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงในการตายนั่นเอง⁵³ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Post mortem inquest⁵⁴ หรือคำว่า Autopsy⁵⁵ ซึ่งมาจากคำว่า auto + Gr.opsis view แปลว่า The Post - mortem Examination of a Body.⁵⁶ หรือแปลว่า Examination of a dead person to see what was the cause of death.⁵⁷ ก็ได้

ความหมายของคำว่า การชันสูตรพลิกศพ นั้น กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรง แต่ก็ไม่มีผู้ให้คำอธิบายไว้หลายอย่าง ได้แก่

1. การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจศพโดยดูจากลักษณะภายนอก การรวบรวมพยานหลักฐานจากศพ และสถานที่พบศพ ตลอดจนการผ่าศพตรวจ การตรวจพยานวัตถุจากศพ⁵⁸
2. การชันสูตรพลิกศพ เป็นวิธีการในการตรวจร่างกายของผู้ตาย เพื่อค้นพบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายแก่บุคคลนั้น⁵⁹
3. การชันสูตรพลิกศพ คือ การตรวจพิจารณาศพผู้ใด เพื่อทราบว่ายตายไปเพราะเหตุใด และศพนั้นเป็นของใครแน่ และรายละเอียดอื่นๆ เท่าที่จำเป็นแก่การสอบสวนเพื่อให้รู้ถึงข้อที่กล่าวข้างต้น⁶⁰

⁵³ วิสูตร ฟองศิริไพบุณย์, "การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2532), หน้า 10.

⁵⁴ วิทย์ เทียงบุญธรรม, พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย, หน้า 47.

⁵⁵ สอ เสถบุตร, NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY, หน้า 38.

⁵⁶ W.B.Saunders Igaku, Dorland's Illustrated Medical Dictionary (Tokyo,1975), p.171.

⁵⁷ P.H.Collin, English Law Dictionary, p.21.

⁵⁸ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ", วารสารคลินิก : 35.

⁵⁹ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาคriminal เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร : มิตรนวกการพิมพ์, 2530), หน้า 321.

⁶⁰ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 4) (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2534), หน้า 175.

4. การชันสูตรพลิกศพ เป็นการตรวจดูร่างกายของผู้ตายเพื่อหาสาเหตุของการตายและพฤติการณ์ที่ทำให้ตาย การชันสูตรพลิกศพถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนเพื่อแสดงว่าผู้ตาย ตายเนื่องจากสาเหตุอะไร และผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายหรือไม่⁶¹

5. การชันสูตรพลิกศพ ก็คือ การตรวจศพยังสถานที่พบศพหรืออาจตรวจศพยังสถานที่ตรวจศพก็ได้ เป็นเรื่องที่แพทย์และพนักงานสอบสวนตลอดจนญาติที่เกี่ยวข้องจะต้องทราบ เพื่อจะได้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดให้ถูกต้องตามกฎหมาย หรือในกรณีการตายที่เป็นปัญหาทางด้านคดี เพื่อจะได้ร้องรอยและหลักฐานรวดเร็ว เพื่อนำความยุติธรรมมาสู่ญาติมิตรผู้ตาย และประชาชน ทั้งยังหาสาเหตุว่าการตายเกิดจากอะไร ตายนานเท่าใด เกี่ยวพันกับบาดแผลใหม่หรือไม่ อะไรเป็นสาเหตุของการตายแน่นอน เกิดจากพยาธิสภาพใหม่ หรือเก่า หรือทั้งสองอย่าง⁶²

ฉะนั้น การที่กฎหมายได้บัญญัติให้มีการชันสูตรพลิกศพขึ้นก็เพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อทราบถึงเหตุตายและพฤติการณ์ที่ตาย

เหตุตายหรือสาเหตุการตาย (Cause of death) หมายถึง เหตุที่ทำให้เกิดการตายขึ้นโดยตรง หรือ ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เหตุตาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาที่ทำให้ตาย (Mode of dying) หรือในทางสถิติ เหตุตาย หมายถึง พยาธิสภาพหรือโรค ความพิการ อันตราย หรือพิษที่ทำให้ตายโดยตรงหรือโดยอ้อม⁶³ เป็นต้น ซึ่งเหตุตายตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ ประสงค์ที่จะให้เจ้าพนักงานสอบสวนหรือศาลได้ทราบว่า การตายของ ผู้ตายนั้น ๆ เกี่ยวข้องกับการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทของบุคคลอื่นด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อประกอบการวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบทางอาญาหรือทางแพ่งของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตายนั้น

พฤติการณ์ที่ตาย (Manner of death) หมายถึง การตายนั้นเกิดขึ้นจากกรณีใด ได้แก่ เกิดจากการกระทำของตนเอง ถูกผู้อื่นกระทำ ถูกสัตว์ทำร้าย อุบัติเหตุ หรือเป็นการตายโดยธรรมชาติ

⁶¹ นรงค์ ไชหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่) (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, 2538), หน้า 232.

⁶² ทศนะ สุวรรณจุฑะ, นิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1) (กรุงเทพมหานคร : ภักดีการพิมพ์, 2531), หน้า 200.

⁶³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "เหตุตาย", สารศิริราช (ปีที่ 16 พ.ศ.2507) : 527-528.

2. เพื่อทราบว่าคุณตายเป็นใคร และกรณีที่ไม่อาจพิสูจน์ทราบได้ว่า ศพนั้นเป็น
ผู้ใด ก็ต้องตรวจพิสูจน์เพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเพศใด มีอายุประมาณเท่าใด ตำนาน และรูปพรรณ
ลักษณะต่างๆ เป็นต้น

3. เพื่อทราบถึงสถานที่และเวลาที่ตาย ได้แก่ ผู้ตายตายที่ไหน เมื่อไร เพื่อ
อธิบายได้ว่าผู้ตายตายในบริเวณที่พบศพจริงหรือไม่ หรือศพถูกนำมาทิ้งไว้หลังจากถึงแก่ความ
ตายจากที่อื่นแล้วและผู้ตายตายมานานเท่าใดแล้ว

4. ถ้าเป็นกรณีถูกทำร้ายตาย ก็ตรวจพิสูจน์เพื่อให้ทราบว่าใครเป็นผู้ทำร้าย
หรือมีใครเกี่ยวข้องกับบ้างเท่าที่พอจะบอกได้

ผลการชันสูตรพลิกศพ ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น กฎหมายบัญญัติให้ผู้ชันสูตร
พลิกศพต้องทำความเห็นเป็นหนังสือ⁶⁴

2.2.2 ประวัติการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย

2.2.2.1 สมัยก่อนมีกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ

(ก) ก่อนสมัยสุโขทัย

สำหรับในยุคก่อนสมัยสุโขทัยนั้น นักประวัติศาสตร์บางท่านได้
ลงความเห็นว่ามีอาณาจักรน่านเจ้าเป็นอาณาจักรโบราณที่เก่าแก่และมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ซึ่ง
ได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากเหนือลงใต้สู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งก็คือ ประเทศไทยในปัจจุบันนั่นเอง แต่
ขณะเดียวกันก็มีนักประวัติศาสตร์หลายท่านไม่ยอมรับความเห็นที่ว่าอาณาจักรน่านเจ้าเป็น
อาณาจักรของคนไทย แต่กลับเห็นว่าคนไทยนั้นมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมาก่อนแล้ว มิได้อพยพ
มาจากที่ใด ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวของคนไทย ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ยังไม่อาจสรุปได้ว่าแท้จริงนั้น
เป็นอย่างไร ฉะนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ก็เพียงจะศึกษาได้จากหลักฐานประเภท
ตำนานและพงศาวดาร⁶⁵ นั่นเอง

ดังนั้น ประวัติความเป็นมาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ
ชันสูตรพลิกศพของไทยในยุคก่อนสมัยสุโขทัยจึงไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ ในเรื่องนี้เลย ซึ่งอาจเป็น
เพราะในยุคนี้เป็นยุคที่กฎหมายกับศีลธรรมไม่ได้แยกจากกัน การกระทำที่ผิดศีลธรรมก็คือผิด
กฎหมาย กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงมักเกิดจากเหตุผลธรรมดาของสามัญชนหรือสามัญสำนึก

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 154.

⁶⁵ มาตยา อิงคนารถ, ทวี ทองสว่าง และวัฒน์ รอดสำอาง, ประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2539), หน้า 17-18

ยุคนี้จึงเรียกว่าเป็นยุคกฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht)⁶⁶ ประกอบกับในยุคสมัยนั้นยังไม่มีหนังสือเป็นของตนเอง⁶⁷ ฉะนั้น การบัญญัติกฎหมาย ที่เป็นลายลักษณ์อักษรกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนตายตัวลงไปเช่นนั้น จึงยังไม่เป็นที่ปรากฏแต่อย่างใด

(ข) สมัยสุโขทัย

สมัยสุโขทัยได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ ตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี คือ ในราว พ.ศ.1762-1780 ในยุคนี้พบว่ากฎหมายของไทยมีมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยปรากฏจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่จารึกลงบนหลักศิลาจารึก แต่ลายจารึกบนศิลาทั้งหลายนั้น แท้จริงแล้วมิใช่ตัวกฎหมาย หากแต่เป็นตัวหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยไทยเองมีกฎหมายใช้อยู่แล้ว⁶⁸

กฎหมายไทยในสมัยสุโขทัยเท่าที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกต่างๆ ก็ได้แก่ การห้ามเก็บภาษีผ่านด่านภายในประเทศ กฎหมายว่าด้วยเสรีภาพในการค้าขาย กฎหมายมรดก กฎหมายว่าด้วยลักษณะตุลาการ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายว่าด้วยสิทธิในที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการลักพา เป็นต้น แต่ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายในเรื่องของการชั้นสูตรพลิกศพแต่อย่างใด⁶⁹

อย่างไรก็ตามได้พบว่า มีกฎหมายมังรายศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายของพระเจ้ามังรายกษัตริย์แห่งล้านนา พระสหายของพ่อขุนรามคำแหง กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ได้มีบทบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับการทำวิสามานัญมาตกรรมของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง คือ ได้กล่าวถึงความผิดร้ายแรงที่ยอมให้มาผู้กระทำความผิดได้ หากผู้กระทำความผิดนั้นใช้กำลังโดยเฉพาะใช้อาวุธต่อสู้หรือขัดขวางการปฏิบัติการของเจ้าพนักงานดังกล่าว และถือว่าเจ้าพนักงานของรัฐผู้ปฏิบัติการนั้นไม่มีความผิด แต่ก็ยังมีได้ปรากฏว่าได้กล่าวถึงการชั้นสูตรพลิกศพในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด⁷⁰

⁶⁶ แสง บุญเฉลิมวิภาส, "ทฤษฎีกฎหมายสามชั้น มองในแง่กฎหมายอาญา", 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ รวมบทความในโอกาสเกษียณอายุราชการ (กรุงเทพมหานคร : พี.เค.พรินต์ติ้งเฮาส์, 2531), หน้า 141.

⁶⁷ พระวรวงศ์เธอวิบูลย์ (ม.ล.นภา ชุมสาย), ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 7.

⁶⁸ มาตยา อิงคนารณ, ทวี ทองสว่าง และ วัฒนา รอดคำอาจ, ประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 34.

⁶⁹ วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์, "การชั้นสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา", หน้า 33.

⁷⁰ หลวงสุทธวิชาทนฤพุมิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย ชั้นปริญญาโท พ.ศ.2512-2513 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 227-230.

(ค) สมัยกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยมาตั้งแต่ พ.ศ.1893 ถึง พ.ศ. 2310 รวมเป็นเวลานานถึง 417 ปี และในสมัยนั้นกรุงศรีอยุธยาก็มีกฎหมายใช้แล้วตั้งแต่เริ่มแรก⁷¹ แต่ในครั้งที่กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงให้แก่พม่าในปี พ.ศ.2310 นั้น กฎหมายที่เป็นฉบับหลวง รวมทั้ง พระธรรมศาสตร์ตัวจริงนั้น ถูกเผาทำลายหมด จึงไม่สามารถที่จะพบเป็นตัวจริงของกฎหมาย กรุงศรีอยุธยา⁷² นอกจากนั้น ก็ไม่ปรากฏถึงหลักฐานเรื่องการตรวจชั้นสูตรพลิกศพจากหลักศิลาจารึกใด ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเลย⁷³ แต่อย่างไรก็ตามก็พบว่าในวรรณคดีเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” มีเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตรวจศพปรากฏอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องของการตรวจศพนักโทษในสมัยนั้น โดยแต่งเป็นบทเสภาในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนเถรवादกับเถรจิว ซึ่งมีเนื้อเรื่องว่า

พระอาจารย์กับลูกศิษย์ 2 คนนี้ ทำเล่นให้นางสร้อยฟ้าผูกใจ พระไวยฯ จนหลงไหลเงยหัวไม่ขึ้น ต่อมาพลายชุมพล อาสาปราบหมอเล่นห์และจับเถรवादกับเถรจิวได้ แล้วให้นายเวร พระตำรวจคุมไว้ แต่แล้วตกกลางคืนนั่นเอง เถรवादก็ออกฤทธิ์ อ่านมนต์สะเดาะไซ้ตรวนหลุด แล้วเสกปูนพลูเป็นตัวเถรवादและเถรจิวอนตายแทนที่ไว้แล้วล่องหนหลบหนีไป แปลงเป็นจระเข้เที่ยวอาละวาดชาวบ้านจนเป็นที่เดือดร้อนรำคาญยิ่ง พลายชุมพลรับอาสาพระพรราชาปราบและจับได้ ปรากฏว่าเป็นเถรवादอีก พระพรราชาทรงทราบว่าเป็นเถรवादหาตายไปจริงไม่ จึงได้ถามพระยาอนุชิตว่า ไหนว่าเถรवादตายแล้ว เหตุใดจึงยังไม่ตายเล่า พระยาอนุชิตทูลตอบว่า ตอนนั้นยามผู้ควบคุมมาแจ้งว่า เถรवादกับเถรจิวตาย ก็เชื่อยามให้นำศพไปทิ้งป่าช้า หาได้ไปดูพิจารณาให้รอบคอบไม่ ทราบดังนั้นพระพรราชา จึงประกาศพระบรมราชโองการขึ้นทันทีว่า

“นับแต่นี้สืบไปเบื้องหน้า หากคนต้องโทษตายลง ให้ทางผู้ควบคุมหมายบอกไปยังมหาดเล็ก ตำรวจ กลาโหม มหาดไทย ออกไปตรวจสอบว่า คนโทษนั้นได้ตายไปแล้วจริงอย่างแน่ชัดเสียก่อน จึงให้เขาไปทิ้งป่าช้า”

การที่พระพรราชาได้ประกาศพระบรมราชโองการเช่นนั้น ก็เพื่อเป็นการตรวจสอบให้แน่ชัดว่าคนโทษนั้น ๆ ได้ตายแล้วจริง ซึ่งก็ได้แก่ การชันสูตรพลิกศพในปัจจุบันนั่นเอง⁷⁴ ซึ่งตามประวัติดังกล่าว พระบรมราชโองการฯ คงมีเพียงให้มีการชันสูตรพลิกศพเฉพาะคนโทษเท่านั้น ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁷¹ มาตยา อิงคนารต, ทวี ทองสว่าง และ วัฒนา รอดลำอาจ, ประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 55.

⁷² พระวรศักดิ์พิบูลย์ (ม.ล.นภา ชุมสาย), ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า 14.

⁷³ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1-5 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2528).

⁷⁴ อร่าม นุตางกูร, “การชันสูตรพลิกศพ”, บทบัณฑิตย์ (เล่มที่ 29 ตอนที่ 1 2515) : 100-101.

ความอาญา ก็เป็นเรื่องการชันสูตรพลิกศพกรณีผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 150 วรรค 3 ส่วนกรณีที่เป็นกรณตายโดยผิดธรรมชาติโดยประการอื่นตาม มาตรา 148 นั้น มิได้กล่าวถึงแต่อย่างใด

เรื่องขุนช้างขุนแผนนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ตรางราชานุภาพได้ทรงเขียนไว้ในตำนานเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับพิมพ์โดยกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2460 ว่าเรื่องดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องจริงที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งเกิดขึ้นในสมัย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ระหว่าง พ.ศ.2034 ถึง พ.ศ.2072⁷⁵ (จุลศักราช 853-891)

(ง) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2325 และในรัชสมัยของรัชกาลที่ 1 คือเมื่อปี พ.ศ.2347 ได้มีการชำระกฎหมายที่กระจัดกระจายอยู่ให้เป็นหมวดหมู่ขึ้น เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง”⁷⁶ ซึ่งมีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการชันสูตรพลิกศพอยู่ในหมวดพระไอยการลักษณะวิवाद่าตีกัน ปรากฏข้อความในหัวข้อ 21 ว่า

“21 มาตราหนึ่ง ทวยราชวิवाद่าตีกัน มายังแพ่งให้ใช้กฎหมายบาดเจ็บใช้ให้นายพะทำมะรงดูบาดเจ็บจงถ่องแท้ ถ้าแลเจ็บปวดด้วยมือ ไม้เหล็กติด แคลงประการใดก็ดี ให้ดูจงถ่องแท้ ถ้ามิเข้าใจใช้ให้บอกกล่าวรำเรียน ถ้าอวดรู้ดูผิดใช้ บาดเจ็บเขานั้นตกอยู่แก่นายพะทำมะรงผู้คุมนั้นสองส่วน ตกแก่ภูคาตผู้ตรวจค่านั้นส่วนหนึ่ง ถ้าตีฟันแทงกันมิตาย ให้นายพะทำมะรงเอาตัวมาตราบาดเจ็บไว้ ถ้าตายใช้ให้ไปดูถึงที่นั้น”⁷⁷

ข้อความในตอนท้ายที่ว่า “ถ้าตายใช้ให้ไปดูถึงที่นั้น” ก็หมายถึงถึงการให้นายพะทำมะรงไปดูหรือตรวจศพ หรือชันสูตรพลิกศพยังสถานที่พบศพ นั้นเอง

ส่วนในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับการตาย ที่กฎหมายในสมัยนั้น กำหนดให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องไปดูศพ ก็คือ กรณีการตายของผู้ต้องโทษในพระราชกำหนดเก่าที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งมีข้อความดังนี้คือ

“อนึ่งซึ่งให้ขุนพิศดี ทำทางว่าอ้ายผู้ร้ายทั้งปวงมาขึ้นไว้แก่มหาดไทยใบหนึ่ง ให้รู้ว่าผู้ร้ายชื่อนั้นอยู่บ้านนั้น ภรรยาชื่อนั้น โทษตัดหูตัดมือเป็นอกเป็นสำคัญอยู่ ณะคุก แลติดพวงมีนายประกันออกใช้เป็นหัวสับข้างนั้นด้วยให้แจ้ง และให้ปิดตราประจำทางว่าไว้ให้มั่นคง เป็นจ่านวรงค์แลจำหน่ายทุกปี

⁷⁵ วิสูตร พงศ์ศิริไพบูลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 34.

⁷⁶ มาตยา อิงคนารถ, ทวี ทองสว่าง และ วัฒนา รอดสำอาง, ประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 108.

⁷⁷ กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3 พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์, 2506), หน้า 194.

อนึ่งถ้าอัยยผู้ร้ายตายก็ให้บอกแก่เวณมหาดไทย กระลาโหม กรมวัง ให้ไปดูอะศก แล้วจึงให้หักจำนวนรบาญชีลงเสีย”⁷⁸

ข้อความในข้างต้นดังกล่าว หมายความว่า หากนักโทษตายลง ก็ให้ขุนพัศดี แจ่งแก่เวณมหาดไทย กระลาโหม และกรมวัง เพื่อมาดูหรือตรวจศพ ดังกล่าว

สำหรับการชันสูตรพลิกศพในกรณีอื่น ๆ รวมทั้งวิธีการชันสูตรพลิกศพนั้น ไม่พบว่ามิในกฎหมายตราสามดวงนี้แต่อย่างใด

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปฏิรูปกฎหมาย (Law reform) ซึ่งหมายถึง การตรวจชำระกฎหมายเก่า และจัดทำกฎหมายใหม่ขึ้นแทนที่กฎหมายเก่าที่วิปริต ฟั่นเฟือน หรือขาดตกบกพร่องอย่างมากมาในยุคสมัยนี้⁷⁹ และยังคงรวมถึงการปฏิรูประบบงานราชทัณฑ์ขึ้นใหม่ โดยประกาศใช้ข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล ร.ศ.110 (พ.ศ. 2434) ซึ่งมีรายละเอียดถึง 470 ข้อ⁸⁰ ซึ่งในเรื่องของการตรวจศพได้กำหนดไว้ดังนี้

“การตรวจศพนักโทษ ข้อ 25 ถ้านักโทษตายโดยมิทราบเหตุ แน่ แพทย์ใหญ่ต้องมาตรวจศพให้ทราบเหตุลงจดหมายเหตุ ถ้าเป็นเรื่องที่สงสัยไม่ได้ความ ให้ผ่าศพนั้นตามวิธีแพทยศาสตร์ก่อน แล้วจึงเอาไปฝังฤ็กา”

ในปี พ.ศ. 2440 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116⁸¹ ซึ่งกำหนดให้กรมการอำเภอมีหน้าที่อ้ายต์ ทำการชันสูตรและตราสินไว้ในมาตรา 47 ดังนี้

“มาตรา 47 กรมการอำเภอเป็นพนักงาน ทำชันสูตรบาดแผล ทำกฎหมายตราสินและรับอ้ายติตามหน้าที่ในส่วนนี้ คือ

ข้อ 1 ถ้าผู้ถูกกระทำร้าย จะทำการชันสูตรบาดแผลของตนเพื่อเป็นหลักถานในทางความก็ตาม หรือพรรคพวกผู้ตายจะขอให้ชันสูตรศพ เพื่อจะให้เป็นหลักถานในเหตุความตายนั้นก็ตาม ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะทำการชันสูตรตามวิธีที่บังคับไว้ในกฎหมาย ถ้าและการชันสูตรนั้น จะมาทำยั้งที่ว่า การอำเภอไม่ได้ กรมการอำเภอก็ต้องไปชันสูตรให้ถึงท้องที่”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁸ กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3 พิมพ์ครั้งที่ 1, หน้า 303.

⁷⁹ ธีระ ศรีธรรมรักษ์, วาริ นาสกุล, ประเสริฐ ดันศิริ และเดชา ศิริเจริญ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด คุณพินอักษรกิจ, 2527), หน้า 393.

⁸⁰ เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก (พระนคร : โรงพิมพ์เดลิเมส, 2478), หน้า 155-284.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22-67.

พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอในการชันสูตรพลิกศพ เพื่อเป็นหลักฐานหาเหตุแห่งการตายนั้น ถ้าพรรคพวกของผู้ตายร้องขอให้ทำการชันสูตรศพดังกล่าว

ในปี พ.ศ.2452 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ สำหรับทำบาญชีคนในพระราชอาณาจักร ร.ศ.128 และได้มีกฎเสนาบดีว่าด้วยการจดทะเบียนคนเกิดคนตาย ประกาศใช้ในปีเดียวกัน⁸² ซึ่งมีข้อหนึ่งที่บัญญัติเกี่ยวกับการตรวจศพไว้ดังนี้ คือ

“การจดทะเบียนคนตายนั้น เมื่อนายทะเบียนตำบลมีเหตุที่ควรสงสัยว่าอาการที่ตายนั้นจะเป็นด้วยเหตุถูกกระทำร้ายให้ตาย หรือตายโดยโรคร้ายซึ่งเป็นที่น่ากลัวว่าโรคนั้น อาจะติดต่อกันได้ก็ให้นายทะเบียนตำบลรีบรายงานต่อนายทะเบียนใหญ่โดยทันที และให้ยึดใบคู่มือซึ่งเป็นใบอนุญาตให้ฝังหรือเผาศพนั้นไว้ก่อน จนกว่าเจ้าพนักงานแพทย์จะ ได้ตรวจศพ”

กฎหมายดังกล่าวในข้างต้น เป็นข้อกำหนดในวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนคนตาย ในกรณีที่การตาย ตายด้วยเหตุเป็นที่น่าสงสัยว่า ผู้ตายอาจตายเพราะถูกทำร้าย หรือตายด้วยโรคร้ายซึ่งโรคนั้นอาจติดต่อกันได้ กฎหมายก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของนายทะเบียนตำบลรีบรายงานต่อนายทะเบียนใหญ่ เพื่อจะได้สั่งการให้เจ้าพนักงานแพทย์มาตรวจศพ ก่อนจะได้จัดการให้มีการฝังหรือเผาศพนั้นต่อไป

2.2.2.2 การชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.

2457⁸³

พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457 ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ได้บัญญัติในเรื่องการชันสูตรพลิกศพโดยตรง เหตุที่บัญญัติขึ้นเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าหลักการปฏิบัติในเรื่องการชันสูตรพลิกศพที่เคยมีอยู่นั้นไม่ทันสมัย⁸⁴

กรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457 มีบัญญัติไว้ ดังนี้ คือ

“มาตรา 3 ถ้ามีผู้ใดตายลง โดยฆ่าตัวเองตายก็ดี หรือผู้อื่นฆ่าตัวเองให้ตายก็ดี กิริยาตายอย่างนี้เรียกว่าฆาฏกรรม ตามพระราชบัญญัตินี้ เหตุที่ตายจะปรากฏ

⁸² เสถียร ลายลักษณ์, บุญเรือง นาคินพคุณ, บุญธรรม ศิริฤทธิ์ และสำราญ เกตวรรัตน์, ประชุมกฎหมายประจำศก (พระนคร : โรงพิมพ์เดลิแมร์, 2477), หน้า 101.

⁸³ วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 38-53.

⁸⁴ “พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457”, ประชุมกฎหมายประจำศก (22 เมษายน 2457), หน้า 78.

ชัดเจนก็ตามหรือจะเป็นแต่มีเหตุสงสัยว่า บุคคลจะตายโดยฆาฏกรรมก็ตาม ให้เป็นหน้าที่ของ
เจ้าพนักงานที่จะต้องกระทำการชันสูตรพลิกศพตามความที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินี้

แต่ให้พึงเข้าใจว่าพระราชบัญญัตินี้ ไม่เกี่ยวข้องการที่เจ้าพนักงาน
ประหารชีวิตนักโทษตามกฎหมาย⁸⁵

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรานี้แล้วจะพบว่ากรณีที่จะทำการ
ชันสูตรพลิกศพ ตามพระราชบัญญัตินี้มี 3 ประการ คือ

1. การตายเนื่องจากฆ่าตัวเองตาย
2. การตายเนื่องจากถูกผู้อื่นฆ่า
3. กรณีที่การตายมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลที่ตาย ตายด้วยเหตุ

ทั้ง 2 ดังกล่าวข้างต้น

สำหรับความหมายของคำว่า ฆาฏกรรมในบทบัญญัติมาตรานี้
หมายถึง การฆ่าตัวเองตายและถูกผู้อื่นฆ่าตายด้วย

ในเรื่องของการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัตินี้ ได้บัญญัติถึง
ประเภทของฆาฏกรรมไว้ ดังนี้ คือ

“มาตรา 7 การชันสูตรพลิกศพผู้ถูกฆาฏกรรม กำหนดตามพระราช
บัญญัตินี้เป็น 2 ชั้น คือ สามัญชั้น 1 วิสามัญชั้น 1 ผิดกันดังอธิบายต่อไปนี้ คือ

ข้อ 1 ฆาฏกรรมอันเป็นวิสามัญนั้น คือ ผู้ตาย ๗ ด้วยเจ้าพนักงาน
ฆ่าตายในเวลากระทำการตามหน้าที่ ยกตัวอย่างดังเช่น เจ้าพนักงานไปจับผู้ต้องหาว่าเป็นโจรเป็น
ผู้ร้ายนั้น ตายในเวลาจับตัวนี้ เป็นต้น เรียกว่าเป็นเหตุวิสามัญ

ข้อ 2 ฆาฏกรรมอันเป็นสามัญนั้น ผู้อื่นแม้เป็นข้าราชการหรือเป็น
เจ้าพนักงานกระทำให้ตายโดยมิได้เกี่ยวแก่กระทำการตามหน้าที่ ให้ถือว่าเป็นฆาฏกรรมอย่าง
สามัญ”

ความในมาตรานี้จะเห็นได้ว่า ได้กำหนดแบ่งประเภทของฆาฏกรรม
ออกเป็น 2 ประเภท คือ สามัญ และวิสามัญ โดยได้ให้คำอธิบายความหมายที่แตกต่างของแต่ละ
ประเภทไว้อย่างชัดเจน

สำหรับผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพนั้น มีบัญญัติไว้ในมาตรา 8
ดังนี้⁸⁶

“มาตรา 8 พนักงานที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งตายโดย
ฆาฏกรรมอย่างสามัญนั้น โดยปรกติให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอผู้ปกครองท้องที่อำเภอ

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78-79.

⁸⁶ วิสูตร ฟองศิริไพบุณย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 43.

ซึ่งพบศพนั้นจะเป็นประธานคน 1 กับกำนันคนใดคนหนึ่งในอำเภอนั้น และแพทย์ประจำตำบลหรือ
เจ้าบ้านคนใดคนหนึ่งในอำเภอนั้น ต้องนั่งพร้อมกัน 3 คน จึงจะทำการชันสูตรพลิกศพถูกต้อง
ตามพระราชบัญญัตินี้

แต่ถ้าเสนาบดีผู้บัญชาการปกครองท้องที่ หรือสมุหเทศาภิบาล
ผู้สำเร็จราชการมณฑล หรือผู้ว่าราชการเมืองเห็นว่าเหตุที่เกิดมาฏกรรมเป็นการซึ่งควรจะจัดการ
โดยพิเศษ จะตั้งผู้ทำการชันสูตรพลิกศพเฉพาะเรื่องนั้นทั้ง 3 คน ซึ่งจะนั่งทำการชันสูตรพลิกศพ
ให้เป็นข้าราชการหัวหน้ากรมหรือกองพนักงาน ซึ่งทำให้ตายคน 1 ข้าราชการซึ่งเจ้ากระทรวง
ผู้ปกครองท้องที่เลือกและตั้งคน 1 และข้าราชการซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการ ซึ่งเจ้ากระทรวงยุติธรรมเลือก
และตั้งคน 1 ใน 3 คนนี้ ผู้ใดมีบรรดาศักดิ์สูงกว่า คนผู้นั้นได้เป็นประธาน”

พิจารณาคความในมาตรานี้แล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้มีหน้าที่ในการ
ชันสูตรพลิกศพก็กำหนดแยกออกเป็น 2 ประเภท เช่นเดียวกัน คือ

1) ในกรณีการตายโดยฆาตกรรมอย่างสามัญ ผู้ที่มีหน้าที่ในการ
ชันสูตรพลิกศพก็คือ กรรมการอำเภอผู้ปกครองท้องที่ กำนันคนใดคนหนึ่งในอำเภอนั้น และแพทย์
ประจำตำบลหรือเจ้าบ้านคนใดคนหนึ่งในอำเภอนั้น ซึ่งกฎหมายกำหนดให้กรรมการอำเภอเป็น
ประธานในการชันสูตรพลิกศพ โดยกรณีดังกล่าวบุคคลทั้ง 3 นั้น จะต้องอยู่พร้อมกันในขณะที่ทำ
การชันสูตรพลิกศพ

อย่างไรก็ตาม ในบทบัญญัติส่วนนี้ก็มีข้อสังเกตว่า การดำเนิน
การดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีแพทย์เข้าร่วมการชันสูตร มีเพียงแพทย์ประจำตำบลซึ่งมิใช่แพทย์ที่แท้
จริง เข้าร่วมด้วยเท่านั้น และพระราชบัญญัตินี้ก็ยังให้ใช้เจ้าบ้านซึ่งเป็นเพียงบุคคลสามัญร่วมทำ
การชันสูตรพลิกศพแทนแพทย์ประจำตำบลไว้ด้วย

2) ในกรณีการตายเป็นฆาตกรรมอย่างวิสามัญ ผู้ที่มีหน้าที่ในการ
ชันสูตรพลิกศพก็คือ หัวหน้ากรมหรือกองของพนักงานซึ่งทำให้คนตาย ข้าราชการซึ่งเจ้ากระทรวง
ผู้ปกครองท้องที่เลือกและตั้ง และข้าราชการฝ่ายตุลาการซึ่งเจ้ากระทรวงยุติธรรมเลือกและตั้ง ผู้ใด
มีบรรดาศักดิ์สูงกว่าผู้นั้นเป็นประธาน⁸⁷

ข้อสังเกตในส่วนนี้ก็คือ ในตัวพระราชบัญญัติกำหนดให้การ
ชันสูตรพลิกศพในกรณีที่เป็นฆาตกรรมอย่างวิสามัญนั้น ต้องใช้เจ้าพนักงานทั้ง 3 คน จะเป็น
บุคคลสามัญไม่ได้ ซึ่งต่างจากในกรณีการชันสูตรพลิกศพฆาตกรรมอย่างสามัญ⁸⁸

⁸⁷ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “การศึกษาาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ”, ตุลาคม : 42.

⁸⁸ วิสูตร พงศ์ศิริไพบูลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 46.

สำหรับในเรื่องวิธีการชันสูตรพลิกศพในพระราชบัญญัตินี้มิได้กล่าวถึงวิธีการชันสูตรไว้ แต่อย่างไร

ในส่วนของการทำรายงานในการชันสูตรพลิกศพ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 9 ดังนี้⁸⁹

“มาตรา 9 ความมุ่งหมายในการชันสูตรพลิกศพนั้น เพื่อจะทำรายงานยื่นต่อผู้บัญชาการมณฑลในข้อความเหล่านี้ คือ

ข้อ 1 ชื่อตระกูล, ที่อยู่, อาชีพ และความประพฤติของผู้ตาย

ข้อ 2 ผู้ใดได้กระทำให้ตาย ในข้อหานี้ถ้ารู้ตัวได้ชัดเจนให้บอกในรายงาน ถ้าไม่รู้ผู้ทำให้ตาย หรือมีความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ว่าผู้ใดจะทำให้ตาย ให้ลงด้วยว่าตายด้วยผู้อื่นซึ่งยังไม่รู้ตัวแน่ชัดว่าตาย ถ้าผู้ตายได้กระทำให้คนตายเองหรือมีเหตุควรเห็นอย่างนั้นก็ให้ว่าตามเนื้อหาในรายงาน

ข้อ 3 เหตุผลที่ตาย คือ ต้องชันสูตรแลรายงานให้รู้ว่าตายด้วยบาดแผลทุบตีฟันตรงไหน อย่างไร หรือถ้าหากว่าถูกวางยาพิษและผูกคอตาย ก็ต้องบอกตามควรแก่เหตุการณ์

ข้อ 4 ต้องรายงานสาเหตุซึ่งเกิดมาฏกรรมเท่าที่จะรู้ได้ในข้อนี้หมายความว่า ถ้าผู้ถูกทำร้ายปล้นหรือแย่งชิงด้อมดักทำร้ายหรือตายในที่วิวาทก็ต้องกล่าวในรายงาน ถ้าหากว่าเป็นการที่ฆ่าตัวตายเอง เหตุใดผู้นั้นจึงฆ่าตัวตายเอง คือ เพราะเกิดวิกลจริตขึ้นมาเป็นต้นให้รายงานเท่าที่จะรู้ได้”

บทบัญญัติในมาตรานี้กำหนดให้ทำรายงานยื่นต่อผู้บัญชาการมณฑล ซึ่งในปัจจุบันก็คือ ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนั่นเอง โดยในรายงานประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ คือ

1. ชื่อตระกูลซึ่งก็คือ ชื่อและนามสกุลนั่นเอง ที่อยู่ อาชีพ และความประพฤติของผู้ตาย

2. ในกรณีที่รู้ตัวผู้ที่กระทำให้ตายก็ให้ลงไว้ หากยังไม่รู้ตัวผู้กระทำให้ลงว่ายังไม่รู้ตัวผู้ที่กระทำให้ตาย

3. เหตุที่ตาย คือ ต้องชันสูตรให้ทราบว่าเหตุที่ผู้ตายตายนั้น เกิดจากบาดแผลอะไร ตรงจุดไหน อย่างไร เป็นต้น โดยต้องบอกเท่าที่จะทำได้ตามควรแก่เหตุการณ์

⁸⁹ เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก, หน้า 81-82.

4. การกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดฆาตกรรมนั้น เช่น ตายเนื่องจากถูกคนร้ายปล้นหรือชิงทรัพย์ หรือข่มขืนทำร้าย หรือตายในที่วิวาท หรือ ฆ่าตัวตายเพราะเหตุวิกลจริต เป็นต้น

สำหรับในเรื่องการสอบสวนของพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ นั้น มีบัญญัติไว้ในมาตรา 11 มาตรา 12 และมาตรา 13⁹⁰ ดังนี้

มาตรา 11 พนักงานทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจที่จะเรียกบรรดาผู้รู้เหตุการณ์ในเรื่องที่กระทำการชันสูตรพลิกศพ มาให้สาบานหรือปฏิญาณเบิกความเป็นพยานตามวิธีสืบพยานในศาลยุติธรรม ถ้าผู้ใดซึ่งพนักงานกระทำการชันสูตรพลิกศพได้รับหมายเรียกแล้วไม่มาเบิกความก็ดี มาแจ้งความเท็จก็ดี ท่านว่ามีความผิดมิโทษเสมอข้ออำนาจศาลแลเบิกความเท็จในศาลแต่พนักงานอัยการต้องฟ้องร้องให้ศาลทำโทษ

มาตรา 12 การชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เข้าใจว่าไม่ลดหย่อนหน้าที่แลความรับผิดชอบหรือกีดกันธุระของเจ้าพนักงานที่จะสืบสวนเอาตัวโจรผู้ร้าย เลียนนามแผ่นดิน ในคดีที่เกิดฆาตกรรมนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดให้เจ้าพนักงานผู้นั้นมีหน้าที่สืบสวนโจรผู้ร้ายเป็นธุระช่วยการ ชันสูตรพลิกศพให้ได้ดังพระราชบัญญัตินี้ จงทุกอย่างทุกประการ แลห้ามมิให้ฟ้องคดีเรื่องนั้นก่อนเสร็จการชันสูตรพลิกศพ

มาตรา 13 เมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว ให้รับทำรายงานเสนอต่อผู้สำเร็จราชการมณฑล ภายใน 7 วัน แล้วแต่ผู้สำเร็จราชการมณฑลจะมีคำสั่งคดีเรื่องนั้น โดยอนุมัติของเสนาบดีผู้บัญชาการปกครองท้องที่ต่อไปประการใด”

พิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในเรื่องของการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพ ที่บัญญัติไว้ใน 3 มาตรา นี้ มีใจความสำคัญคือ

1. พนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ มีอำนาจที่จะเรียกบรรดาผู้เห็นเหตุการณ์มาเบิกความเป็นพยาน โดยจะต้องให้พยานผู้นั้นสาบานตนหรือปฏิญาณในเรื่องที่จะเบิกความตามวิธีสืบพยานในศาล ยุติธรรมเสียก่อน
2. หากพยานได้รับหมายเรียกแล้วไม่มาหรือมาแต่แจ้งซึ่งข้อความอันเป็นเท็จ ก็จะมี ความผิดเทียบเท่าฐานขัดอำนาจศาล และเบิกความเท็จ โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้นำคดีดังกล่าวฟ้องร้องต่อศาล
3. แม้จะมีการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่สืบสวนโจรผู้ร้าย ก็ยังคงมีหน้าที่และรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ อยู่ บทบัญญัติดังกล่าวมิได้

⁹⁰ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457", ราชกิจจานุเบกษา 31 (17 กรกฎาคม 2457) : 247.

ตัดทอนอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนจับโจรผู้ร้ายหรือผู้กระทำผิดแต่อย่างใด และยังกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่สืบสวนโจรผู้ร้ายเป็นธุระ ช่วยในการชันสูตรพลิกศพด้วย กรณีดังกล่าว ห้ามมิให้ฟ้องคดีเรื่องนั้นก่อนเสร็จการชันสูตรพลิกศพ

4. เมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นแล้ว ให้รีบทำรายงานเสนอต่อผู้สำเร็จราชการมณฑล ภายใน 7 วัน เพื่อมีคำสั่งในคดีนั้นต่อไป

ต่อมาในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2457 ได้มี “กฎเสนาบติกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีจัดการตามพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457” ดังนี้⁹¹

ข้อ 1 ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพมีว่า “การชันสูตรศพอย่างสามัญ เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอผู้ปกครองท้องที่ที่ซึ่งพบศพเป็นประธาน คน 1 กับกำนันในอำเภอนั้นคน 1 แพทย์ประจำตำบล หรือเจ้าบ้านคนหนึ่งในอำเภอนั้น 1 รวม 3 คน เป็นผู้นั่งทำการชันสูตรพลิกศพนั้น ในขั้นต้นให้กรรมการอำเภอทำบาญชีเรียงลำดับชื่อกำนันไว้ บาญชีหนึ่งเป็นบาญชีเเว คือว่าถ้ามีการต้องทำชันสูตรพลิกศพในครั้งที่ 1 เป็นวาระของกำนันคนแรกในเป็นต้องเป็นผู้นั่ง เมื่อต้องมีการชันสูตรครั้งที่ 2 ก็เป็นวาระของกำนันคนที่ 2 ในเป็นต้องเป็นผู้นั่งเรียงลำดับเหตุและลำดับบุคคลไปดังนี้ เมื่อหมดรายชื่อในบาญชีแล้วก็ตั้งต้นกำนันคนที่ 1 ไปใหม่ โดยแพทย์ปรกติดังนี้ แพทย์ประจำตำบลในอำเภอนั้นก็ให้มีเเวโดยทำนองเดียวกัน ต่อขาดแพทย์จึงเอาเจ้าบ้านคนใดคนหนึ่งนั่งแทน”

ข้อ 2 กำหนดว่า “ศพที่จะชันสูตรถ้ามีเจ้าภาพก่อนที่จะทำการชันสูตร ให้กรรมการอำเภอ ผู้นั่งเป็นประธานถามเจ้าภาพว่า จะมีความรังเกียจกำนันผู้นั่งทำการชันสูตรนั้นหรือไม่ เจ้าภาพจะรังเกียจก็ตามหรือมิรังเกียจก็ตามให้จดหมายเหตุผลลงไว้ ถ้าเจ้าภาพรังเกียจต้องสอบถามให้ได้ว่ามีความรังเกียจด้วยเหตุผลอย่างไร ต้องจดไว้ให้ชัดเจนด้วย แล้วให้ผู้เป็นประธานพิจารณาเหตุ ถ้าข้อความที่อ้างว่ารังเกียจนั้นไม่มีเหตุผลอันสมควร ก็ให้ยกคำร้องเสียและทำการชันสูตรต่อไปตามธรรมดา แต่ถ้าข้อรังเกียจของเจ้าภาพมีเหตุผลอันสมควรอยู่บ้าง เช่น ผู้นั่งเป็นญาติสืบสายโลหิตแก่ผู้กระทำร้ายฝ่ายบิดาหรือมารดาเพียง 2 ชั้น หรือเป็นสมัคพรพรรคพวกของผู้กระทำร้าย เป็นต้น ก็ให้สั่งร่นให้กำนันผู้มีชื่อถัดลงไปนั้นเป็นผู้นั่งแทน”

กฎเสนาบติกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้ออกมาก็โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมในการปฏิบัติงานชันสูตรพลิกศพ เนื่องจากพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457 มิได้ระบุชัดเจนว่า “กำนัน” และ “แพทย์ประจำตำบล” ที่จะทำการชันสูตรพลิกศพนั้นคือ ผู้ใด หากมีการชันสูตรพลิกศพหลายครั้ง โดยใช้เพียงกำนันหรือแพทย์ประจำตำบลคนหนึ่งคนใดเป็นประจำทุกครั้งที่ ก็อาจจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการชันสูตร

⁹¹ เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก, หน้า 174-176.

พลิกศพบได้ การที่กฎข้อ 1 นี้ ได้ระบุให้กำนันและแพทย์ประจำตำบลที่จะต้องมีหน้าที่ชั้นสูตรพลิกศพเรียงตามลำดับมาดังกล่าวเห็นว่า น่าจะมีประโยชน์มากกว่าเดิมซึ่งมิได้กำหนดให้ชั้นบัญชีเรียงลำดับไว้ ส่วนกรณีที่จะให้เจ้าบ้านซึ่งเป็นเพียงบุคคลธรรมดาที่มีโชแพทย์และเจ้าหน้าที่ของรัฐทำการชันสูตรพลิกศพแทนแพทย์ประจำตำบลนั้น เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะเลือกเป็นลำดับหลังเฉพาะในกรณีที่ขาดแพทย์ประจำตำบลเท่านั้น

สำหรับกฎข้อที่ 2 นั้น เห็นได้ว่าเนื้อหาของข้อกำหนดดังกล่าวเป็นภูมิคุ้มกันความยุติธรรมในการปฏิบัติงานชันสูตรพลิกศพเป็นอย่างดี ป้องกันเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจมีส่วนกระทบต่อความยุติธรรมในการปฏิบัติงาน โดยให้เจ้าภาพสามารถตั้งรังเกียจแก่กำนันที่จะทำการชันสูตรได้⁹² แต่จะต้องมีเหตุผลอันสมควร

ต่อมาในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2463 ได้มีกฎเสนาบติกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมาย พ.ศ.2463 มายกเลิกกฎเสนาบติกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการตามพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 ลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2457 นั้นเสียและแก้ไขเนื้อหาใหม่ ดังนี้⁹³

ข้อ 3 มีว่า “เจ้าหน้าที่ ที่จะนั่งทำการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายตามทีบัญญัติไว้ในตอนต้นมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพนั้น ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอผู้ปกครองท้องที่ที่พบศพนั้นเป็นประธานคน 1 กำนันตำบลที่พบศพนั้น 1 แพทย์ประจำตำบลนั้น หรือเจ้าบ้านคนใดคนหนึ่ง 1 รวม 3 คน เป็นคนจะนั่งทำการชันสูตรพลิกศพ”

ข้อ 4 มีว่า “คนที่ จะทำการชันสูตรนั้น ถ้ามีเจ้าภาพให้ผู้ที่นั่งเป็นประธานถามเจ้าภาพเสียก่อนว่า จะรังเกียจกำนันหรือแพทย์ประจำตำบลผู้ที่จะนั่งทำการชันสูตรนั้นหรือไม่ ถ้าไม่รังเกียจก็ให้ทำการชันสูตรทีเดียว ถ้ารังเกียจ ๗ ด้วยเหตุผลใดให้ผู้เป็นประธานพิจารณาพิเคราะห์ดู เมื่อเห็นว่าข้อที่รังเกียจนั้น ไม่เป็นเหตุผลอันสมควรก็ให้ยกเลิกคำร้องเสีย ทำการชันสูตรไป ถ้าเห็นว่าข้อที่ร้องรังเกียจของเจ้าภาพมีเหตุผลสมควร เช่น ผู้นั่งเป็นญาติสืบสายโลหิตกับผู้กระทำร้ายทางฝ่ายบิดาหรือมารดาเพียง 2 ชั้น หรือเป็นสมัครพรรคพวกของผู้กระทำร้าย ก็ให้กรรมการอำเภอผู้เป็นประธานจดหมายเหตุไว้ให้ชัดเจน แล้วเรียกกำนันตำบลที่ใกล้เคียงมานั่งแทนแพทย์ประจำตำบลก็เช่นเดียวกันต่อขาดแพทย์จึงให้เลือกเอาเจ้าบ้านคนใดคนหนึ่งแทน”

กฎข้อ 3 นั้นได้เปลี่ยนหลักเกณฑ์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพจากเดิมกำนันและแพทย์ประจำตำบลตามที่ชั้นบัญชีเรียงลำดับไว้ เปลี่ยนมาใช้เฉพาะกำนันและแพทย์ประจำตำบลที่อยู่ในท้องที่ที่พบศพนั้น เหตุผลอาจจะสืบเนื่องจากเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติ

⁹² วิสูตร ฟองศิริไพบุลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา, หน้า 50-51.

⁹³ เติเกียรติ ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก, หน้า 176-177.

งาน เพราะกำนันและแพทย์ประจำตำบลที่อยู่ในห้องที่โดย้อมมีความสะดวก รู้เรื่องราว และเข้าใจสภาพภูมิประเทศในเขตของตนได้ดีกว่า

ส่วนในกฎข้อ 4 เป็นเรื่องการจัดข้อรังเกียจกำนันหรือแพทย์ประจำตำบลผู้ที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งหลักการโดยทั่วไป ก็ยังคงมีหลักเกณฑ์เหมือนกับข้อ 2 ในกฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยวิธีการตามพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 ลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2457 จะเปลี่ยนแปลงก็แต่เพียงในส่วนท้ายที่ว่า ให้เรียกกำนันตำบลที่ใกล้เคียงมานั่งแทน หากผู้เป็นประธานในการชันสูตรพลิกศพพิจารณาเหตุแล้ว เห็นว่าข้อรังเกียจของเจ้าภาพนั้นมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งเดิมในกฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าวเนื่องจากมีบัญชีเรียงลำดับรายชื่อกำนันไว้ จึงใช้วิธีให้ส่งร่นให้กำนันผู้มีชื่อถัดลงไปนั้นเป็นผู้นั่งแทน

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพุทธศักราช 2477 พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 ก็ถูกยกเลิกไป

2.2.2.3 การชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา⁹⁴ และบังคับให้ศาลและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายผู้ดำเนินคดีอาญาตลอดราชอาณาจักร ปฏิบัติการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญฉบับนี้ ตัวบทได้แบ่งบทบัญญัติออกเป็น 7 ภาค จำนวน 267 มาตรา คือ⁹⁵

ภาค 1 ว่าด้วยข้อความเบื้องต้น

ภาค 2 ว่าด้วยการสอบสวน

ภาค 3 ว่าด้วยการพิจารณาในศาลชั้นต้น

ภาค 4 ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา

ภาค 5 ว่าด้วยพยานหลักฐาน

ภาค 6 ว่าด้วยการบังคับตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียม

ภาค 7 ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาและลดโทษ

ในส่วนของกรชันสูตรพลิกศพนั้น จะปรากฏอยู่ใน ภาค 2 ลักษณะ

2 หมวด 2 ซึ่งมีมาตราที่เกี่ยวข้อง คือ มาตรา 148 ถึงมาตรา 156

⁹⁴ "พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477" ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 52), หน้า 498.

⁹⁵ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, วิษณุ เครืองาม และคณะ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานผลการวิจัย วิวัฒนาการของกฎหมายไทยในรอบ 200 ปี : ภาคกฎหมายวิธีสบัญญัติ, ธันวาคม 2525, หน้า 38.

วัตถุประสงค์ในการชันสูตรพลิกศพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 154 บัญญัติว่า “ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำ ความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้” จากบทบัญญัติในมาตรานี้พอจะสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายต้องการจะให้ผู้ชันสูตรพลิกศพ แสดงความเห็นในรายงานว่า

(1) เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Cause and Manner of Death⁹⁶ หรือ Cause and Circumstances⁹⁷ โดยเหตุตายในที่นี้หมายถึง บาดเจ็บหรือโรคที่ทำให้ตายซึ่งเกี่ยวข้องกับบาดเจ็บ หรือหมายถึง โรคหรือการบาดเจ็บต่อร่างกาย จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเนื้อเยื่ออวัยวะต่าง ๆ (พยาธิสภาพ) ตลอดจนหน้าที่การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ (สรีระวิทยา) ก็เสียไปด้วย จนกระทั่งเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งสาเหตุตายทางนิติเวชศาสตร์ส่วนมากเกิดจากบาดแผล ซึ่งอาจจำแนกสาเหตุตายตามพยาธิสภาพและสรีระวิทยาจากบาดแผลได้ 3 ประการ คือ 1.ตายเพราะเสียเลือด (Blood Loss) 2.ตายเพราะอวัยวะสำคัญถูกทำลาย (Injury to Vital Organ) 3.ตายจากการติดเชื้อ (Infection)⁹⁸

ส่วนพฤติการณ์ที่ตาย หมายถึงว่าเป็นการตายโดยธรรมชาติ หรือ ตายโดยผิดธรรมชาติ⁹⁹ ซึ่งได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ ตายโดยมิปรากฏเหตุ เป็นต้น

(2) ผู้ตายเป็นใคร กรณีนี้รวมถึงการพิสูจน์เพื่อให้ทราบถึงเพศ อายุ ตำแหน่ง รูปร่างต่าง ๆ กรณีไม่ทราบชื่อด้วย นอกจากนี้ในปัจจุบันทางราชการได้นำเอาลายนิ้วมือเข้ามาเป็นรหัสบอกไว้ในบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อใช้ในการพิสูจน์ตัวบุคคลอีกทางหนึ่ง การตรวจพิสูจน์ตัวบุคคลนี้ นอกเหนือจากการตรวจดูเพศ อายุ เชื้อชาติ ความสูง น้ำหนัก และรูปร่างลักษณะของศพแล้ว ยังต้องตรวจดูสิ่งของอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ของใช้ที่ติดตัว ได้แก่ เสื้อผ้า นาฬิกา แหวน สร้อยคอ รวมทั้งเครื่องประดับที่สวมใส่โดยควรบันทึกถึงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ชื่อร้าน หรือยี่ห้อของเสื้อผ้าด้วย และในกระเป๋าอาจพบบัตรประชาชนหรือใบแสดงหลักฐาน

⁹⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ” สารคดีราช (ปีที่ 27 ฉบับที่ 3 มีนาคม 2518) : 394

⁹⁷ สุชาติ จีวะชาติ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับภาษาอังกฤษ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2538), หน้า 53.

⁹⁸ แมน อิงคตานุวัฒน์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์ หน่วยที่ 9-15 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531), หน้า 185-187.

⁹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 วรรคสอง.

อื่น ๆ ได้ ซึ่งการตรวจดังกล่าวอาจจะมีการตรวจโดยละเอียดในขั้นต่อไปก็คือ ตรวจและบันทึก ลักษณะพื้น รอยแผลเป็น การผ่าตัดต่าง ๆ ลักษณะพิการผิดปกติต่าง ๆ ของศพ เช่น หลังค่อม ถูก ตัดแขนหรือขา อวัยวะบางส่วนเกิน เช่น มีจำนวนนิ้วเกิน เป็นต้น¹⁰⁰

การพิสูจน์ในประเด็นนี้เป็นเรื่องที่สำคัญโดยเฉพาะในคดี ฆาตกรรม การพิสูจน์เพื่อให้ทราบว่า ผู้ตายเป็นใครเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบสวนหาผู้กระทำผิด การจะฟ้อง ผู้ต้องหาในคดีฆาตกรรม หากไม่อาจทราบได้ว่าศพนั้นเป็นศพผู้ใดการฟ้องยอมไม่สามารถฟ้องได้ เพราะไม่อาจบรรยายฟ้องให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ว่าจำเลยฆ่าผู้ใด

(3) สถานที่และเวลาที่ตาย ในกรณีของสถานที่ก็คือ พิสูจน์ว่าสถานที่ พบศพนั้นเป็น สถานที่ตายหรือสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ หรือว่ามีการเกิดเหตุในสถานที่หนึ่งแล้ว ได้ มีการเคลื่อนย้ายศพมาไว้ที่อีกสถานที่หนึ่ง กรณีดังกล่าวต้องดูประกอบกับพฤติกรรมที่ตายด้วย เช่น ตายโดยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ สถานที่พบศพ ถ้าเป็นที่ที่ตายหากเกิดในสถานที่ที่อยู่อาศัยมัก เป็นสถานที่มืดซิด เช่น ห้องส่วนตัวในบ้าน ห้องพักตามโรงแรม แต่ถ้าเกิดนอกสถานที่ที่อยู่อาศัย มัก เป็นที่เปลี่ยว ไม่พลุกพล่าน ซึ่งอาจจะเป็นในป่า บริเวณพุ่มไม้ในสวนสาธารณะ เป็นต้น¹⁰¹

ส่วนการตรวจหาเวลาที่ตาย เพื่อจะทราบว่าศพที่พบตายมานาน แล้วเท่าใด โดยใช้หลักการเปลี่ยนแปลงหลังการตาย เช่น อุณหภูมิของศพจะลดลงประมาณ 1.5°F ต่อชั่วโมง ศพที่ตายใหม่ๆ คลำศพดูยังอุ่นอยู่และไม่แข็งตัว¹⁰² แต่ถ้าหากตายไปประมาณ 6-12 ชั่วโมงขึ้นไป จะพบการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า Ligor Mortis ซึ่งเป็นการแข็งตัวของกล้ามเนื้อ โดย เริ่มจากกล้ามเนื้อบริเวณใบหน้า แล้วจึงค่อย ๆ ไล่ลงมาตามลำดับจนถึงปลายเท้า กรณีดังกล่าว ถ้าเราพบศพในที่เกิดเหตุมี Ligor Mortis เป็นบางส่วนทางด้านหลัง แสดงว่าต้องมีผู้อื่นมาเคลื่อน ย้ายศพก่อนที่จะทำการตรวจสภาพศพ เป็นต้น¹⁰³ ในส่วนนี้รวมทั้งการตรวจดูลักษณะภายใน ร่างกายของศพ เช่น อาหารที่ย่อยแล้วในกระเพาะอาหาร น้ำปัสสาวะที่ขังอยู่ในกระเพาะปัสสาวะ มีมากน้อยเพียงใด เพื่อประมาณเวลาที่ผู้ตายรับประทานอาหารมื้อสุดท้ายเวลาไหน และถ่าย ปัสสาวะครั้งสุดท้ายเวลาใด การตรวจหาเวลาที่ตายว่าตายเมื่อใดนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการ ชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุนั้นมีหลักสันนิษฐานเบื้องต้นว่า เวลาตายคือ เวลาที่เกิดเหตุ

¹⁰⁰ สมชาย ผลเยี่ยมเอก, "การตรวจศพทางนิติเวชศาสตร์ (Medico-Legal Autopsy)", วารสารนิติ วิทยาศาสตร์ : 27.

¹⁰¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การชันสูตรพลิกศพที่ตายโดยเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศ", สารคดีราช (ปีที่ 28 ฉบับที่ 12 ธันวาคม 2519) : 2034.

¹⁰² สมชาย ผลเยี่ยมเอก, "การตรวจศพทางนิติเวชศาสตร์ (Medico-Legal Autopsy)" หน้า 27.

¹⁰³ ระพี แม็กโกศล, คู่มือนิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4) (กรุงเทพมหานคร : โปศาลศิลป์การพิมพ์ 2539), หน้า 69.

หรือเวลาที่กระทำผิด การรู้เวลาตายจึงอาจเป็นการรู้เวลาที่เกิดเหตุ รู้เวลาเกิดฆาตกรรม อันเป็นแนวทางในการสืบสวนหาผู้กระทำผิดต่อไป¹⁰⁴

(4) ถ้าการตายเกิดจากถูกคนทำร้ายให้แจ้งในรายงาน โดยทำความเข้าใจเห็นว่าใครเป็นผู้กระทำหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้

เหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ

แต่เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ ให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่การประหารชีวิตโดยเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย

การตายโดยผิดธรรมชาตินั้น คือ

1. ฆ่าตัวตาย
2. ถูกผู้อื่นทำให้ตาย
3. ถูกสัตว์ทำร้ายตาย
4. ตายโดยอุบัติเหตุ
5. ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ”¹⁰⁵

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2499¹⁰⁶ มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 148 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและใช้ความดังต่อไปนี้แทน

“เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่การตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย”

พระราชบัญญัติที่ได้เพิ่มเติมกรณีที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพขึ้นอีก คือ “การตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน” คือ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นแก่บุคคลใดในระหว่างที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการตายตามธรรมชาติ หรือตายโดยผิดธรรมชาติก็ตาม¹⁰⁷

¹⁰⁴ วิสูตร ฟองศิริไพบุลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 55.

¹⁰⁵ เสถียร ลายลักษณ์, บุญเรือง นาकिनพคุณ, บุญธรรม ตีรฤทธิ์ และบรรจง เพชรชาติ, ประชุมกฎหมายประจำศก, (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, 2478), หน้า 452-512.

¹⁰⁶ เสถียร วิชัยลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, 2500), หน้า 29-37.

¹⁰⁷ วิสูตร ฟองศิริไพบุลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 61.

สรุปแล้วบทบัญญัติในมาตราที่กำหนดไว้ว่า ความตายที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพมีอยู่ 2 ประการ คือ เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือสงสัยว่า มีการตายโดยผิดธรรมชาติ และการตายในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงาน

การตายผิดธรรมชาตินั้น หมายถึง การตายที่ผิดไปจากปกติธรรมดาที่ควรจะเป็น ส่วนมากเป็นผลของการกระทำที่รุนแรง (Violent Death) เช่น ถูกรถชนตาย ถูกยิงตาย ถูกแทงตาย ถูกบีบคอตาย เป็นต้น หรือ ตายจากสารพิษ (Death due of poison) เช่น ถูกลอบวางยาพิษ กินยาเบื่อหนูตาย เป็นต้น¹⁰⁸ ซึ่งการตายในกรณีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1) การฆ่าตัวตาย หมายถึง การจบชีวิตตนเองโดยการใช้กำลังประทุษร้าย ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่ได้กระทำโดยมีความประสงค์ถึงการตาย หรือโดยมีความประสงค์เพียงการประทุษร้ายแต่ทำให้เกิดผลถึงตายขึ้น¹⁰⁹ แต่มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่า การฆ่าตัวตายนี้จะต้องเป็นการกระทำที่มีเจตนาจะทำลายชีวิตตนเองให้ตาย หากมิได้มีเจตนาฆ่าตัวตายแล้ว แต่การกระทำนั้นเป็นเหตุให้ถึงตายก็ไม่เข้าข้อนี้ เช่น หลงใจทำให้ตนเองแห้งลูก แต่การกระทำนั้นเป็นเหตุให้ถึงตาย หรือกินยานอนหลับ แต่กินเข้าไปมากเกินไปทำให้ตาย เป็นต้น¹¹⁰

กรณีที่ กฎหมายกำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีนี้ก็เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าผู้ตายตายเพราะการฆ่าตัวตายจริง และไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น อันอาจทำให้ผู้อื่นนั้นมีความผิดอาญา¹¹¹

2) การถูกผู้อื่นทำให้ตาย หมายถึง กรณีการตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลอื่นทุกสถาน ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ผู้กระทำอาจต้องรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่¹¹² ไม่ว่าจะเป็นการกระทำด้วยเจตนาฆ่า หรือไม่มีเจตนาฆ่า หรือโดยประมาท หรือแม้จะมีได้กระทำโดยเจตนาหรือประมาทก็เข้ากรณีนี้ และบุคคลอื่นที่ทำให้ตายนี้อาจเป็นบุคคลทั่วไปหรือเจ้าพนักงานก็ได้ ในกรณีที่ความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน นอกจากจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพแล้วยังต้องมีการ ใต้ส่วนการตายโดยศาลอีกด้วย¹¹³

¹⁰⁸ แมน อิงคตานุวัฒน์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสาธารณสุข และนิติเวชศาสตร์ หน่วยที่ 9-15, หน้า 171.

¹⁰⁹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 239.

¹¹⁰ อร่าม หุตางกูร, "การชันสูตรพลิกศพ", บทบัณฑิตย : 106.

¹¹¹ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 322.

¹¹² คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 239.

¹¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150.

การที่กฎหมายบัญญัติให้มีการชั้นสุตรพลิกศพในกรณีนี้ก็เพื่อให้เจ้าพนักงานได้ทราบถึงเหตุแห่งการตายโดยแน่ชัดว่าจะเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดอาญาอย่างไรหรือไม่

3) การถูกสัตว์ทำร้ายตาย หมายถึง กรณีการตายที่เกิดจากการถูกสัตว์ทำร้ายโดยตรง เช่น ถูกเสือกกัด ถูกงูกัด ถูกช้างเหยียบตาย เป็นต้น มิใช่เกิดจากโรคที่สัตว์นั้นเป็นพาหนะนำโรค¹¹⁴ เช่น ถูกสุนัขกัดแล้วต่อมาเป็นโรคพิษสุนัขบ้าตาย การตายด้วยเหตุนี้ไม่ถือว่าเป็นการถูกสัตว์ทำร้ายตาย

การชั้นสุตรพลิกศพในกรณีนี้ก็เพื่อความกระจ่างชัดของสาเหตุการตายว่าเกิดจากสัตว์โดยตรง มิใช่ว่ามีการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือในการกระทำผิดอาญา¹¹⁵

4) การตายโดยอุบัติเหตุ หมายถึง กรณีการตายที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด เกิดจากอุบัติเหตุปัจจุบันทันด่วนอันไม่อาจคาดหมายได้และเป็นการเกิดโดยบังเอิญ¹¹⁶ เช่น ตกน้ำตาย รถคว่ำ เครื่องบินตก ไฟผ่าตาย เป็นต้น การตายในกรณีดังกล่าวมิได้เกิดจากการกระทำผิดอาญา ไม่ว่าจะไปโดยเจตนาหรือประมาทก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ การตายที่เกิดจากการกระทำของผู้อื่นโดยประมาท เช่น ถูกรถชนตายก็จัดเป็นการตายนั้นโดยอุบัติเหตุอย่างหนึ่ง¹¹⁷

สำหรับกรณีที่ทำตนเองแห่งสูง หรือกินยานอนหลับเกินขนาด หรือกินสัตว์ที่เป็นพิษ แล้วเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายนั้นก็น่าจะเข้ากรณีตายโดยอุบัติเหตุนี้ด้วย¹¹⁸

การที่กฎหมายกำหนดให้ต้องชั้นสุตรพลิกศพในกรณีนี้ก็เพื่อให้แน่ใจว่า การตายมิได้เกิดจากการกระทำผิดอาญานั้นเอง

5) การตายโดยยังมีปรากฏเหตุ หมายถึง การตายที่ยังไม่ทราบสาเหตุนั้นเนื่องมาจากอะไร และในขณะที่เดียวกันก็เป็นกรณีที่ก่อความสงสัยเคลือบแคลงว่าจะเป็น การตายโดยผิดธรรมชาติข้อใด ข้อหนึ่งในสี่ข้อข้างต้นดังกล่าว เช่น สงสัยว่าจะถูกวางยาพิษ ถูกบีบคอตาย เป็นต้น¹¹⁹

¹¹⁴ คณิต ฦ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 239.

¹¹⁵ คณิง ฎุไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 323.

¹¹⁶ คณิต ฦ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า 239.

¹¹⁷ แมน อิงคตานุวัฒน์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์ หน่วยที่ 9-15, หน้า 172.

¹¹⁸ อร่าม หุตางกูร, "การชั้นสุตรพลิกศพ", บทบัญญัติ : 106.

¹¹⁹ แมน อิงคตานุวัฒน์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์ หน่วยที่ 9-15, หน้า 172.

การตายในกรณีนี้เป็นกรณีที่ทำให้เกิดความสงสัยเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดอาญาได้มากที่สุด ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพก็เพื่อเป็นการขจัดความสงสัยดังกล่าว

สำหรับกรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน นั้น ได้แก่ การตายที่อยู่ในระหว่างควบคุมหรือขัง หรือกักขัง หรือจำคุก หรือควบคุมตัวของ เจ้าพนักงานตามกฎหมายหรือคำพิพากษาหรือตามคำสั่งของศาลแล้วแต่กรณี¹²⁰

คำว่า “การควบคุม” ในที่นี้ น่าจะหมายถึง การที่บุคคลถูกจำกัด เสรีภาพในการเคลื่อนไหว เปลี่ยนที่ทาง สืบเนื่องจากการถูกใช้มาตรการบังคับ สภาพบังคับ หรือ กรณีอื่น¹²¹

การตายในกรณีดังกล่าว ไม่ได้ถือเอาการตายโดยเหตุใดเป็นหลัก แต่ถือเอาฐานะของผู้ตายเป็นหลัก กล่าวคือ ในขณะที่ตายนั้นผู้ตายมีฐานะเป็นผู้ต้องถูกควบคุม ของเจ้าพนักงาน ซึ่งอาจจะตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายเพราะเจ็บไข้ได้ป่วยอันเป็นการตายอย่าง ธรรมดาก็ได้ ไม่สำคัญ หากแต่ขณะตายอยู่ในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงานแล้วก็ต้องให้มีการชันสูตรพลิกศพ¹²² ยกตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 106/2501 นักโทษเด็ดขาดตายเพราะเส้นโลหิต แตกในสมองระหว่างควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ ยัยการร้องขอต่อศาลให้ไต่สวน และมีคำสั่ง ได้

สำหรับกรณีที่ตายในระหว่างควบคุมของฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น ได้แก่ กรณีที่มีการตายหลังจากเจ้าพนักงานเช่นว่านั้น ได้แจ้งข้อหาความผิดแก่ผู้ถูกแจ้งข้อหา ความผิด หรือแก่ผู้ถูกจับแล้ว เจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมได้ตามกฎหมายนับแต่เวลานั้น (ยกเว้น คดีลหุโทษ) ถ้าผู้ถูกจับถึงแก่ความตายในระหว่างนั้น ย่อมถือว่าผู้นั้นตายในระหว่างควบคุมของเจ้า พนักงานทั้งสิ้น ซึ่งต้องมีการสอบสวนชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายต่อไป¹²³

วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีนี้ ก็เพื่อทราบสาเหตุของการตายที่แน่ชัดและเพื่อแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของเจ้าพนักงานที่ เกี่ยวข้องและอาจเป็นเครื่องยับยั้งเจ้าพนักงานมิให้คิดกระทำการโดยมิชอบด้วย¹²⁴

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 177.

¹²¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 240.

¹²² อร่าม หุตางกูร, “การชันสูตรพลิกศพ”, บทบัญญัติคดี : 107.

¹²³ ระพี แม้นโกศล, คู่มือนิติเวชศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4), หน้า 73.

¹²⁴ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 323.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 149 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้พบศพอีกว่า “ความตายผิดธรรมชาติเกิดมีขึ้น ณ ที่ใด ให้เป็นหน้าที่ของสามี ภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตายที่รู้เรื่องการตายเช่นนั้น จัดการดังต่อไปนี้

(1) เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั่นเองเพียงเท่าที่จะทำได้

(2) ไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

หน้าที่ดังกล่าวในวรรคต้นนั้น มิตลอดถึงผู้อื่น ซึ่งได้พบศพในที่ซึ่งไม่มีสามี ภริยา ญาติ มิตรสหายหรือผู้ปกครองของผู้ตายอยู่ในที่นั้นด้วย

ผู้ใดละเลยไม่กระทำหน้าที่ดังบัญญัติไว้ในมาตรานี้ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินร้อยบาท”

จากบทบัญญัติในมาตรานี้จะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้บุคคลผู้มีหน้าที่จะต้องไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่หากรู้เรื่องการตายในกรณีที่ตายผิดธรรมชาตินั้น ได้แก่ สามี ภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตาย และรวมตลอดถึงผู้อื่นซึ่งได้พบศพ ในที่ซึ่งไม่มีสามี ภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตาย สำหรับในกรณีที่ผู้ตายตายใน โรงพยาบาล ถือว่าแพทย์หรือพยาบาลเป็นผู้รู้เรื่องการตายเช่นกัน¹²⁵ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บต่าง ๆ หรือผู้ป่วยกินยาพิษและตายในโรงพยาบาลแพทย์ที่กำลังปฏิบัติงานในโรงพยาบาลเป็นผู้ที่พบศพคนแรกต้องเป็นผู้แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยเร็วที่สุด

บทบัญญัติของกฎหมายในมาตรานี้ยังกำหนดไว้ด้วยว่า เมื่อพบศพผู้ตายที่ตายโดยผิดธรรมชาติ บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ¹²⁶

1) เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั่นเองเพียงเท่าที่กระทำได้ ซึ่งหมายถึง การห้ามเคลื่อนย้ายศพ เพราะถ้ามีการเคลื่อนย้าย ร่องรอยหรือหลักฐานอันจะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุหรือพฤติการณ์ที่ตายอาจลบเลือนหรือสลายไป ยิ่งถ้าเป็นการตายโดยการกระทำผิดอาญา อาจจะเป็นการยากที่จะพิสูจน์ความผิดในภายหลัง อย่างไรก็ตามหากมีความจำเป็น เช่น ศพผู้ตายนอนอยู่ริมตลิ่ง หากไม่เคลื่อนย้ายศพอาจเลื่อนลงน้ำไป ผู้มีหน้าที่อาจเคลื่อนย้ายไปให้พ้นไปได้ หรือกรณีศพที่ตายในหอผู้ป่วย ก็ไม่มีความจำเป็นต้องเก็บศพไว้ชั้นสุตกรกันในห้องนั้น แต่ควรที่จะเคลื่อนย้ายศพไปไว้ยังห้องเก็บศพได้ เป็นต้น

2) ดำเนินการแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าพนักงานได้มีโอกาสทำการชันสูตรพลิกศพผู้ตายได้โดยเร็ว อันเป็นการสะดวกต่อการรวบรวมพยานหลักฐานหรือพบเห็นร่องรอยในสาเหตุของการตายได้อย่างแน่ชัด ส่วนวิธีการ

¹²⁵ แมน อิงคตานุวัฒน์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์ หน่วยที่ 9-15, หน้า 174.

¹²⁶ คณิง ฤกษ์ไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 324-325.

แข็งแรงก็คือ ต้องไปแข็งแรงด้วยตนเองหรือแข็งแรงทางโทรศัพท์ก็ได้โดยแจ้งต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในท้องที่ที่พบศพและต้องแจ้งความโดยเร็วที่สุด เพื่อให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จะได้ดำเนินการก่อนที่สภาพศพและสถานที่เกิดเหตุจะเสียหายหรือเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับกรณีที่พบศพแล้ว ไม่กระทำตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ มาตรา 149 วรรคท้าย บัญญัติให้เป็นความผิดแก่ผู้ละเลยไม่กระทำการดังกล่าว โดยให้ระวางโทษปรับไม่เกินร้อยบาท

(ก) ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477¹²⁷ มาตรา 150 บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่นเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้

ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพนั้นต้องกระทำพร้อมด้วยผู้พิพากษานายหนึ่งของศาลชั้นต้นซึ่งท้องที่ที่ทำการชันสูตรนั้นอยู่ในเขตให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน แจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพทราบ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า ผู้ที่มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่

- 1) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ และ
- 2) แพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่น จะพบได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 นั้น กำหนดให้ใช้แพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่นทำการชันสูตรก็ได้โดยไม่ต้องกำหนดให้ใช้แพทย์ประจำตำบลเฉพาะในกรณีที่แพทย์ไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ดังเช่นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบับปัจจุบันซึ่งคำว่า แพทย์ประจำตำบล ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 นั้นหมายถึง บุคคลที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านเลือกจากผู้ที่มีความรู้ในวิชาแพทย์เพื่อจัดการป้องกันความเจ็บไข้ของราษฎรในตำบล ส่วนคำว่า แพทย์อื่นในที่นี้น่าจะหมายถึง แพทย์ประกาศนียบัตรและแพทย์ปริญญานั่นเอง¹²⁸

¹²⁷ เสถียร ลายลักษณ์, บุญเรือง นาคินพคุณ, บุญธรรม ศิริฤทธิ์ และบรรจง เพชรชาติ, ประชุมกฎหมายประจำศก, หน้า 511.

¹²⁸ วิสูตร พงศ์ศิริพบุลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 67.

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2496 ให้ยกเลิกมาตรา 150 ข้างต้น แล้วแก้ไขใหม่ ดังต่อไปนี้¹²⁹

“มาตรา 150 ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่นแต่ถ้าแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่นไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้

ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพนั้นต้องกระทำพร้อมด้วยผู้พิพากษานายหนึ่งของศาลชั้นต้นซึ่งท้องที่ที่ทำการชันสูตรนั้นอยู่ในเขตให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน แจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ”

พระราชบัญญัตินี้ได้เปลี่ยนแปลงผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพโดยได้เพิ่มให้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ สามารถทำการชันสูตรได้ ในกรณีที่ไม่มีแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่น หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499¹³⁰ ในมาตรา 150 ดังนี้

“มาตรา 150 ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับอนามัยจังหวัดหรือแพทย์ประจำศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ หรือแพทย์ประจำตำบล.....”

จากบทบัญญัติดังกล่าวในพระราชบัญญัตินี้ จะพบว่าได้กำหนดเปลี่ยนแปลงผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ คือ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ร่วมชันสูตรกับอนามัยจังหวัด หรือแพทย์ประจำศาลา เว้นแต่บุคคลทั้งสองประเภทดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ กรณีนี้จึงจะใช้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

ในปี พ.ศ. 2515 ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เปลี่ยนแปลงบทบัญญัติในมาตรา 150 เสียใหม่ ดังนี้¹³¹

¹²⁹ เสถียร วิชัยลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติเวช, 2497), หน้า 204-207.

¹³⁰ เสถียร วิชัยลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก, หน้า 29-36.

¹³¹ “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333”, ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 89 ตอนที่ 90 ตอนพิเศษ วันที่ 13 ธันวาคม 2515), หน้า 167.

“มาตรา 150 ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับอนามัยจังหวัด แพทย์ประจำสถานอนามัยหรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพนั้นต้องกระทำพร้อมด้วยพนักงานอัยการนายหนึ่งซึ่งประจำอยู่ในท้องที่ที่ทำการชันสูตรพลิกศพนั้น.....”

บทบัญญัติในวรรคแรกนั้นมิได้มีการเปลี่ยนแปลงบุคคลผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพแต่อย่างใด เพียงแต่เปลี่ยนถ้อยคำจากคำว่า “แพทย์ประจำสุศาลา” มาเป็น “แพทย์ประจำสถานอนามัย” สาเหตุเนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขได้เปลี่ยนชื่อเรียก สถานีอนามัยระดับอำเภอจากสุศาลา มาเป็น สถานีอนามัย ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นศูนย์การแพทย์และอนามัย และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงพยาบาลชุมชน นั่นเอง จึงส่งผลให้ต้องทำการเปลี่ยนชื่อตำแหน่งแพทย์ที่ประจำอยู่ตามไปด้วย ส่วนแพทย์ประจำโรงพยาบาลนั้น หมายถึงแพทย์ประจำโรงพยาบาลจังหวัดทั่วไป สำหรับในส่วนของผู้ที่ชันสูตรประจำท้องที่และแพทย์ประจำตำบลยังคงมีหน้าที่ในเรื่องนี้เช่นเดิม¹³²

ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนนั้นได้มีระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ข้อ 317 กำหนดบุคคลที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้ว่า¹³³

“ข้อ 317 ผู้มีอำนาจที่จะทำการชันสูตรพลิกศพนั้น ได้แก่ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ กับอนามัยจังหวัด แพทย์ประจำสถานอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ให้บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบลแทน

.....ฯลฯ

เฉพาะในกรุงเทพมหานคร โดยปกติให้เป็นหน้าที่ของแพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจเป็นผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพ แต่ถ้าบุคคลนั้นตายในโรงพยาบาลของทางราชการก็ให้ใช้แพทย์ประจำโรงพยาบาลนั้นได้”

¹³² วิสูตร พงศศิริโพบูลย์, “การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา”, หน้า 71.

¹³³ ดรุณ โสคติพันธ์, ระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดี พินิจครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงดวงการพิมพ์, 2528), หน้า 352.

ข้อความในระเบียบดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในวรรคแรกของข้อ 317 นั้น มีข้อกำหนดในเรื่องบุคคลผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ฉบับที่ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 แต่ในกรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ได้กำหนดไว้ในข้อ 317 วรรคสาม ซึ่งได้แก่ พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ทำการชันสูตรร่วมกับแพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจ หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลของทางราชการในกรณีและผู้ตายตายที่โรงพยาบาล ของทางราชการนั้น

ต่อมาในครั้งหลังสุด ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2523 ได้ทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาตรา 150 ดังนี้¹³⁴

“มาตรา 150 ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับสาธารณสุขจังหวัดหรือแพทย์ประจำสถานีอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำการบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

..... ฯลฯ”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวในข้างต้น เห็นได้ว่า มิได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้มีอำนาจหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงเปลี่ยนชื่อตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายแพทย์บางตำแหน่งเท่านั้น คือ เปลี่ยนจากคำว่า “อนามัยจังหวัด” เป็น “สาธารณสุขจังหวัด” เท่านั้น ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าในปัจจุบัน บุคคลผู้มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพร่วมกันในกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติขึ้น ได้แก่

1) พนักงานสอบสวน หมายถึง พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวน ทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งในบางกรณีอาจไม่ใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ สอบสวนคดีอาญาก็ได้ พนักงานสอบสวนอื่นแม้จะมีอำนาจสอบสวนเหนือคดีนั้น ก็ไม่มีอำนาจทำการชันสูตรพลิกศพ¹³⁵ เช่น ผู้ต้องหาลงมือชิงทรัพย์ ทำร้ายเจ้าทรัพย์ในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลบางลำภู แต่เจ้าทรัพย์ได้ถึงแก่ความตายในท้องที่ของสถานีตำรวจนครบาลบางรัก เช่นนี้ พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจทำการชันสูตรพลิกศพคือ พนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจนครบาลบางรัก เป็นต้น แต่นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า สาเหตุที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่มีหน้าที่ดังกล่าว เพราะเป็นเรื่องของความ

¹³⁴ “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2523”, ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 97 ตอนที่ 113 วันที่ 25 กรกฎาคม 2523), หน้า 1.

¹³⁵ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 32.

สะดวกในการปฏิบัติงาน โดยที่การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนและดั่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่าอำนาจสอบสวนมิได้ติดอยู่กับท้องที่ ฉะนั้น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนคดีเกี่ยวเนื่องกับการตายก็มีอำนาจชันสูตรพลิกศพได้ด้วย เพราะบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อปฏิบัติ (Ordnungsvorschrift) มิใช่เป็นบทบัญญัติบังคับ¹³⁶

2) เจ้าพนักงานแพทย์ ซึ่งมีหลายฝ่ายด้วยกันที่กฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ คือ สาธารณสุขจังหวัด แพทย์ประจำสถานีนามัย และแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ หรือแพทย์ประจำตำบล แต่พนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพนั้น จะต้องบันทึกเหตุผลอันเป็นข้อเท็จจริงในกรณีที่ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ หรือแพทย์ประจำตำบลร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ โดยต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นเพราะสาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานีนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลไม่มี หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงให้ใช้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวปฏิบัติงานแทน

สำหรับในกรณีที่จะถือว่าไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้นี้ ได้มีหนังสือของกรมอัยการที่ มท.1002/ว.81 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2508 ถึงอัยการจังหวัด ซึ่งแจ้งว่า การที่พนักงานสอบสวนได้ให้แพทย์ประจำตำบล หรือเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขร่วมกันชันสูตรพลิกศพ โดยมิได้แสดงข้อเท็จจริงให้ปรากฏว่าอนามัยจังหวัด (สาธารณสุขจังหวัด) หรือแพทย์ประจำสถานีนามัย (แพทย์ประจำโรงพยาบาลชุมชน) หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลอื่น ๆ ไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเพียงแต่อ้างว่าติดราชการ เป็นเหตุให้กรมอัยการต้องคืนสำนวนให้พนักงานสอบสวนจัดการให้ถูกต้อง ทำให้งานชักช้าโดยเหตุอันไม่สมควร¹³⁷

ต่อมาได้มีระเบียบของกรมตำรวจว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 4)พ.ศ. 2528 ได้ยกเลิกและแก้ไข ระเบียบฯ ข้อ 317 เดิมเสียใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2523 ในเรื่องผู้มีอำนาจหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ซึ่งมีข้อความดังนี้¹³⁸

“ข้อ 317 ผู้มีอำนาจที่จะทำการชันสูตรพลิกศพนั้น ได้แก่ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับสาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานีนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่นั้นได้ ก็ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ หรือแพทย์

¹³⁶ คณิศ ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 241.

¹³⁷ ระพี แม้นโกศล, คู่มือนิติเวชศาสตร์, หน้า 74-75.

¹³⁸ ทวี ตาตะยานนท์, ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2540 (กรุงเทพมหานคร

ประจำตำบล โดยให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพ ทราบ

.....ฯลฯ

เฉพาะในกรุงเทพมหานคร โดยปกติให้เป็นหน้าที่ของแพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจเป็นผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่ถ้าบุคคลนั้นตายในโรงพยาบาลของทางราชการหรือโรงพยาบาลเอกชนใด ก็ให้ใช้แพทย์ประจำโรงพยาบาลนั้น หรือแพทย์ผู้ชำนาญในสาขานิติเวชศาสตร์ของแพทยสภาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงพยาบาลเอกชนหรือโรงพยาบาลของทางราชการในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพได้”

เนื้อหาของระเบียบฯที่ถูกแก้ไขดังกล่าวได้กำหนดให้ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น แพทย์ที่สามารถร่วมทำการชันสูตรพลิกศพได้ คือ

- 1) แพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจ
- 2) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของทางราชการ หรือเอกชน ในกรณีที่ผู้ตายได้ตายที่โรงพยาบาลของทางราชการหรือเอกชน แล้วแต่กรณี
- 3) แพทย์ผู้ชำนาญในสาขานิติเวชศาสตร์ของแพทยสภาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงพยาบาลเอกชนหรือโรงพยาบาลของทางราชการในเขตกรุงเทพมหานคร

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าระเบียบดังกล่าวได้เพิ่มข้อความจากเดิม โดยระบุให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชนมีอำนาจในการชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ ซึ่งข้อกำหนดในส่วนนี้จะขัดกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแรก หรือไม่นักกฎหมายหลายฝ่ายก็ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะนำมากล่าวในส่วนของบทวิเคราะห์ระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยต่อไป

(ข) วิธีการชันสูตรพลิกศพ

วิธีการชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การปฏิบัติการชันสูตรพลิกศพโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151-154 ซึ่งได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 151 ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพ หรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้

มาตรา 152 ให้แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลปฏิบัติ ดังนี้

- (1) ทำรายงานถึงสภาพของศพ หรือส่วนของศพ ตามที่พบเห็นหรือตามที่ปรากฏจากการตรวจพร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้น

(2) แสดงเหตุที่ตายเท่าที่จะทำได้

(3) ลงวันเดือนปีและลายมือชื่อในรายงาน แล้วจัดการส่งไปยังเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ

มาตรา 153 ถ้าฝังศพไว้แล้ว ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพจัดให้ชุดศพขึ้นเพื่อตรวจดู เว้นแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็น หรือจะเป็นอันตรายแก่อนามัยประชาชน

มาตรา 154 ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวหาใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำเท่าที่จะทราบได้

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวแล้ว จะพบว่ากฎหมายมิได้บอกถึงวิธีการชันสูตรพลิกศพโดยละเอียดเอาไว้ แต่ก็พอจะทราบถึงเนื้อหาของวิธีการชันสูตรพลิกศพได้ว่า กฎหมายได้แบ่งการชันสูตรพลิกศพออกได้เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ¹³⁹

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสถานที่พบศพ และดูศพ ณ สถานที่พบศพ

การตรวจสถานที่พบศพในขั้นตอนแรกนั้นนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากสถานที่พบศพบางครั้งอาจเป็นสถานที่เกิดเหตุด้วย ซึ่งการตรวจยังสถานที่ดังกล่าวก็เพื่อหาวัตถุพยานและร่องรอยต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะนำมาซึ่งคำตอบได้ว่า ใครควรเป็นผู้กระทำความผิดหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้น ๆ กระทำความผิดด้วยวิธีการอย่างไร เมื่อเวลาอะไร และกระทำด้วยประสงค์ต่อสิ่งใด โดยสภาพของที่เกิดเหตุหากไม่ถูกดัดแปลงแก้ไขและเจ้าหน้าที่มาตรวจภายหลังจากเหตุที่เกิดขึ้นทันทีโดยปล่อยเวลาให้เนิ่นนาน ประกอบกับได้ตรวจทั้งภายในสถานที่เกิดเหตุและบริเวณต่อเนื่องสถานที่เกิดเหตุโดยละเอียดรอบคอบแล้วเชื่อว่่าน่าจะเป็นประโยชน์แก่การสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญในส่วนนี้ก็คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองพิสูจน์หลักฐาน นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามผู้ชันสูตรพลิกศพฝ่ายแพทย์ก็ควรให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการตรวจสถานที่เกิดเหตุด้วย ถ้าเป็นไปได้ควรทำร่วมกัน หรืออย่างน้อยผู้ชันสูตรพลิกศพฝ่ายแพทย์ก็ต้องปฏิบัติอย่างระมัดระวังไม่ทำให้พยานหลักฐานในสถานที่พบศพเสียหายหรือคลาดเคลื่อนไป¹⁴⁰ ซึ่งในเรื่องนี้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 และ มาตรา 149

“มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

¹³⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ”, ดุลพาน : 45.

¹⁴⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “แนวทางปฏิบัติทั่วไปในการชันสูตรพลิกศพ”, แพทยสภาสาร (ปีที่ 4 พ.ศ. 2518) : 571.

(1)ตรวจสอบสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน
ได้...

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำ
ผิดหรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติ
ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น”

“มาตรา 149 ความตายผิดธรรมชาติเกิดมีขึ้น ณ ที่ใด ให้เป็นหน้าที่
ของ.....จัดการดังต่อไปนี้

(1) เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั้นเองเพียงเท่าที่จะทำได้

(2) ไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด”

ขั้นตอนในส่วนนี้นับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า
ควรจะทำการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุให้อยู่ในสภาพเดิมให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ในการ
ตรวจหาวัตถุพยานและร่องรอยต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิด เช่น ควรทำการป้องกันและรักษา
สถานที่เกิดเหตุเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ กรณีนี้
รวมถึงผู้สื่อข่าว ญาติมิตรของผู้ตาย โดยเจ้าหน้าที่อาจขอความร่วมมือให้รออยู่นอกสถานที่เกิด
เหตุก่อน จนกว่าเจ้าหน้าที่จะได้ทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเรียบร้อยแล้ว ซึ่งในที่นี้เจ้าหน้าที่อาจ
ใช้เชือกหรือวัสดุสิ่งของอื่นใดวางกัน พร้อมทั้งวางยามรักษาสถานที่เกิดเหตุตามจุดที่สำคัญ ๆ ทั้ง
ทั้งพื้นที่เกิดเหตุและบริเวณต่อเนื่องอีกด้วย เป็นต้น

สำหรับการดูศพ ณ ที่สถานที่พบศพ รวมทั้งการรวบรวมพยาน
หลักฐานต่าง ๆ ที่ได้จากสถานที่พบศพ การตรวจสอบดังกล่าวในขั้นตอนนี้ นักกฎหมายบางท่าน
เรียกว่า การพลิกศพ ซึ่งก็คือ การตรวจดูสภาพศพจากภายนอกเพื่อให้ได้ข้อมูลว่า ผู้ตายคือใคร
ตายที่ไหน ตายมานานแล้วเท่าใด ตายเพราะอะไร เป็นต้น¹⁴¹ โดยผู้ชันสูตรพลิกศพ จะต้องตรวจ
และบันทึกสภาพศพภายนอกโดยละเอียดรวมทั้งลักษณะเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและสิ่งของติดตัว
ตรวจหาเหตุตายจากภายนอก ได้แก่ การตรวจดูบาดแผล และร่องรอยการถูกทำร้าย รวมทั้งการ
เก็บรอยคราบต่าง ๆ ที่สงสัย เช่น คราบเลือด คราบอสุจิ ที่ติดกับศพ หรือบริเวณที่พบศพ และถ้ามี
วัตถุพยานอื่น ๆ เช่น เส้นผม เส้นใย ปลอกกระสุน ก็ต้องเก็บส่งห้องปฏิบัติการด้วย

การปฏิบัติในขั้นตอนนี้หากได้ข้อยุติตามความมุ่งหมายในการ
ชันสูตรพลิกศพแล้ว การชันสูตรพลิกศพก็เสร็จสิ้นลงเพียงเท่านั้น แต่หากไม่สามารถบอกเหตุตายที่
แน่นอนได้ จึงจะดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 ต่อไป คือ

¹⁴¹ แมน อิงคตานุวัฒน์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์
หน่วยที่ 9-15, หน้า 178.

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจดูสภาพภายในของศพ

ขั้นตอนนี้เป็นการปฏิบัติหลังจากตรวจดูสภาพศพภายนอกแล้วยังไม่ได้ความกระจ่างเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติกรรมที่ตาย ก็จำเป็นต้องผ่าศพตรวจดูสภาพภายในของศพ การผ่าศพจะผ่าทั้งตัวหรือเฉพาะส่วนก็ได้ กรณีผ่าศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 นี้ อาจทำได้ 2 กรณี คือ

1) เจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพสั่งให้ผ่าศพ กรณีนี้ถ้าคำว่า เจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพตีความรวมถึง ฝ่ายพนักงานสอบสวนและฝ่ายแพทย์ ทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว และการปฏิบัติงานดังกล่าวมีแพทย์ร่วมชันสูตร การสั่งให้มีการผ่าศพยอมทำให้ผู้ชันสูตรพลิกศพสามารถค้นหาเหตุของการตายได้ แต่ในทางปฏิบัติการชันสูตรพลิกศพที่กระทำนอกโรงพยาบาล ผู้ชันสูตรพลิกศพคงไม่อาจสั่งให้ใครผ่าศพได้ เพราะผู้ที่ จะทำการผ่าศพได้ ต้องได้รับการฝึกอบรมมาจึงจะทำได้ถูกต้อง เว้นแต่จะมีพนักงานผู้ช่วยผ่าศพที่ได้รับการฝึกอบรมมาร่วมไปกับผู้ชันสูตรพลิกศพด้วย ซึ่งในปัจจุบันไม่มีพนักงานประเภทนี้อยู่ในสังกัดของพนักงานสอบสวนหรือสังกัดของแพทย์ที่ร่วมชันสูตรพลิกศพแต่อย่างใด หรือแม้จะมีพนักงานผู้ช่วยผ่าศพดังกล่าวอยู่ข้างในหน่วยงานเหล่านี้ แต่การจะนำพนักงานเหล่านี้ออกไปปฏิบัติงานกับผู้ชันสูตรพลิกศพก็ต้องมีงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ สนับสนุนด้วย ซึ่งในปัจจุบันรัฐมิได้มีงบประมาณสนับสนุนงานในส่วนนี้แต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ชันสูตรพลิกศพที่กฎหมายให้อำนาจสั่งให้ผ่าศพได้นั้นจึงเป็นอำนาจที่ไม่มีที่ใช้ในกรณีชันสูตรพลิกศพนอกโรงพยาบาล แต่กรณีการตายที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่มีสถานที่ผ่าศพพร้อม การสั่งให้ผ่าศพหรือแม้แต่แพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพจะทำการผ่าศพเองก็ย่อมปฏิบัติได้¹⁴²

แต่อย่างไรก็ดี ในเรื่องนี้มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า หากกฎหมายมิได้กำหนดจำเพาะเจาะจงว่าให้ผู้ชันสูตรพลิกศพฝ่ายแพทย์ จะต้องเป็นแพทย์จากโรงพยาบาลของรัฐเท่านั้น โดยกรณีดังกล่าวอาจใช้แพทย์จากโรงพยาบาลเอกชนทำการชันสูตรพลิกศพก็ได้ เช่นนี้ ก็ย่อมมีความหมายอยู่ในตัวว่า ผู้ชันสูตรพลิกศพที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการของรัฐย่อมมีเพียงพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียวเท่านั้น ฝ่ายแพทย์ที่จะร่วมทำการชันสูตรพลิกศพนั้นไม่จำเป็นต้องมีฐานะเป็นเจ้าของกิจการของรัฐแต่อย่างใด ด้วยเหตุผลที่ว่า ระบบการชันสูตรพลิกศพของไทย เช่น ระบบตำรวจ (Police System) ซึ่งเป็นระบบที่พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจมีอำนาจเต็มฝ่ายเดียวในการชันสูตรพลิกศพแพทย์ที่เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพตามที่บัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ นั้น จะมีฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในการชันสูตรพลิกศพ เพื่อมิให้เกิดการผิดพลาดในการวินิจฉัยสาเหตุและพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการตายเท่านั้น ฉะนั้น คำว่า "พนักงาน

¹⁴² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ", ตุลาคม : 45-46.

ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ” ในบทบัญญัติมาตรา 151 จึงหมายถึงพนักงานสอบสวนนั่นเอง ดังนั้น กรณีนี้ ผู้ที่มีอำนาจสั่งให้ผ่าศพหรือแยกธาตุตามบทบัญญัติในมาตรานี้ก็คือ พนักงานสอบสวน และผู้ที่รับคำสั่งหรือเป็นผู้ที่ถูกสั่งให้ดำเนินการดังกล่าวก็คือ แพทย์ (ซึ่งอาจเป็นแพทย์จากโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชนก็ได้) หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลนั่นเอง ดังนั้น ในกรณีนี้จึงเห็นได้ว่า พนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพที่กฎหมายให้อำนาจสั่งให้ผ่าศพได้นั้น เป็นอำนาจที่มีที่ใช้คือ มีทั้งผู้สั่งและผู้รับคำสั่งดังกล่าว หากได้เป็นไปตามความเห็นที่ว่า บทบัญญัติในมาตราดังกล่าว กฎหมายให้อำนาจที่ไม่มีที่ใช้แต่อย่างใดไม่

สำหรับในกรณีที่ผู้ตายนับถือศาสนาอิสลาม ได้มีระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 ข้อ 319 วรรคสุดท้ายระบุว่า “การชันสูตรพลิกศพ ผู้ที่เป็นชาวไทยอิสลาม ถ้าจะต้องทำการดังกล่าวในวรรคก่อน ก็ขอให้พยายามหลีกเลี่ยงการผ่าศพ ทั้งนี้เพื่อมิให้เป็นการผิดต่อลัทธิศาสนาอิสลาม” และก่อนหน้านั้นได้มีแจ้งความกรมตำรวจ ที่ 20/2500 เรื่องการชันสูตรพลิกศพชาวไทยอิสลาม โดยขอให้พยายามหลีกเลี่ยงการผ่าศพชาวไทยอิสลาม ที่ถูกฆาตกรรม หรือถึงแก่กรรมโดยอุบัติเหตุ หรือถึงแก่กรรมโดยมีปรากฏเหตุเพื่อการชันสูตรพลิกศพ หรือการวิเคราะห์ศพ ตามวิธีการของทางราชการตำรวจ เพราะเป็นการผิดต่อลัทธิศาสนาของชาวไทยอิสลาม¹⁴³

2) การส่งศพไปให้แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุผ่า กรณีนี้ผู้ผ่าศพ ต้องทำรายงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 152 แล้วส่งรายงานไปยังเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งได้แก่ พนักงานสอบสวน นั้นเอง ในเรื่องนี้ได้มีระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 ข้อ 317 วรรคห้า กำหนดว่า “ถ้าจำเป็นต้องส่งศพหรือส่วนของศพนั้นไปตรวจพิสูจน์ยังโรงพยาบาลอื่น สำหรับในกรุงเทพมหานครให้ส่งไปยังสถาบันนิติเวชวิทยาหรือโรงพยาบาลศิริราช หรือโรงพยาบาลของทางราชการที่มีแพทย์ผู้ชำนาญในสาขานิติเวชศาสตร์ของแพทยสภา หรือ ผู้เชี่ยวชาญศาล ในสาขานิติเวชศาสตร์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่เป็นผู้ตรวจพิสูจน์ศพหรือส่วนของศพ ส่วนในจังหวัดอื่นให้ส่งไปยังโรงพยาบาลราชการที่ใกล้เคียง” แต่สำหรับแนวทางปฏิบัติที่ทำกันอยู่ในขณะนี้นั้นปรากฏว่า สถานที่ที่จะรับศพเพื่อผ่าศพชันสูตรสำหรับกรณีนี้โดยตรง ก็คือ สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ เพียงแห่งเดียว ส่วนสถาบันอื่นที่รับศพเพื่อผ่าศพชันสูตร สำหรับในส่วนกลาง ได้แก่ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ในส่วนภูมิภาค ได้แก่ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเหล่านี้

¹⁴³ ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2523), หน้า 295.

นั้นรับศพไว้ เพื่อจุดประสงค์หลักคือใช้เป็นวัตถุขุดเพื่อสอนนักศึกษาและเพื่องานวิจัยของอาจารย์ที่สนใจเท่านั้นซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอาจมีนโยบายจำกัดการผ่าศพเพื่อชันสูตรนี้ไว้เพียงใดก็ได้ ดังนั้น สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ จึงเป็นหน่วยบริการโดยตรงที่ต้องรับศพจากทุกส่วนของประเทศ¹⁴⁴

สำหรับในเรื่องของการขุดศพขึ้นมาตรวจนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 153 ได้กำหนดว่า ในกรณีที่มีการฝังศพที่จะต้องชันสูตรพลิกศพไปแล้ว ผู้ชันสูตรพลิกศพอาจจัดการ ขุดศพขึ้นมาตรวจดูได้ เช่น มีพฤติการณ์บางอย่างเป็นเหตุให้สงสัยเกี่ยวกับการตายนั้นหรือกรณีที่ศพถูกฝังไปโดยเข้าใจผิด แต่ทั้งนี้มิช้อยกเว้นว่าไม่ต้องขุดศพขึ้นมาใน 2 กรณีคือ

1. ผู้ชันสูตรพลิกศพเห็นว่าไม่จำเป็น เช่น แพทย์ผู้ทำการรักษาพยาบาลได้ตรวจบาดแผลโดยละเอียด และลงความเห็นว่าคุณตายเพราะบาดแผลนั้นและไม่มีพฤติการณ์ที่น่าสงสัยเป็นอย่างอื่น ยกตัวอย่างเช่น

อัยการฟ้องว่าจำเลยฆ่าคนจำเลยคัดค้านว่าไม่มีการชันสูตรพลิกศพฟ้องไม่สมบูรณ์ ปรากฏว่าแพทย์ได้ตรวจบาดแผลผู้ตายและทำบันทึกไว้ก่อนตาย แต่เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย ไม่มีการชันสูตรพลิกศพ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์เห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 153 มีช้อยกเว้นไว้แล้ว และเรื่องนี้แพทย์ได้ตรวจบาดแผลผู้ตายไว้แล้ว ถ้ามีหลักฐานฟังได้ว่า ผู้ตายตายเพราะบาดแผลที่ถูกจำเลยทำร้ายไม่จำเป็นต้องขุดศพขึ้นมาตรวจชันสูตรศาลฎีกาพิพากษายืน¹⁴⁵

ส่วนในกรณีที่ได้มีการชันสูตรพลิกศพไปบ้างแล้ว แม้ว่าในภายหลังเห็นว่าควรทำการชันสูตรพลิกศพใหม่อีกครั้ง แต่คณะกรรมการชันสูตรพลิกศพเห็นว่าการชันสูตรพลิกศพครั้งแรกเพียงพอแล้ว ก็อาจไม่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพอีก แต่ให้ใช้รายงานการชันสูตรพลิกศพที่มีอยู่แล้วได้¹⁴⁶ ยกตัวอย่างเช่น

ได้ความว่า เกิดเหตุแล้วในวันรุ่งขึ้น นายอำเภอสั่งให้หัวหน้าสถานีตำรวจไปชันสูตรพลิกศพผู้ตาย แต่ปรากฏว่าศพผู้ตายได้ฝังแล้ว หัวหน้าสถานีตำรวจจึงขุดศพชันสูตร และต่อมาอีก 2 วัน ได้มีกรรมการไปชันสูตรพลิกศพอีก เพราะเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม แต่ครั้งนี้มิได้ขุดศพขึ้นตรวจ เพียงแต่ดูตามบันทึกต่อท้ายใบชันสูตรพลิกศพที่หัวหน้าสถานีตำรวจ

¹⁴⁴ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ", ตุลาคม : 46.

¹⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 485/2483.

¹⁴⁶ วิฑูรย์ ฟองศิริไพบูลย์, "การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา", หน้า 223.

ได้กระทำไว้ก่อน แต่กรรมการสอบสวน ผู้ชั้นสูตรพลิกศพบกัพยานอื่น ๆ ได้สอบสวนกันจนเป็นที่พอใจ ถือว่าการชั้นสูตรพลิกศพบสมบูรณ์แล้ว¹⁴⁷

2. เพื่อการชุดศพบตรวจจะเป็นอันตรายแก่อนามัยของประชาชน เช่น ผู้ตายถึงแก่ความตายเพราะโรคติดต่อร้ายแรง หากชุดศพบขึ้นมาตรวจดูเชื้อโรคอาจแพร่ไปยังบุคคลอื่นได้ ดังนั้น ในกรณีนี้ก็ไม่จำเป็นต้องชุดศพบตรวจ

สำหรับข้อยกเว้นทั้ง 2 กรณี ดังกล่าวก็มีระบุไว้ในระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการชั้นสูตรพลิกศพบ ข้อ 319 วรรคสอง เช่นเดียวกัน โดยกำหนดว่า “ถ้าฝังศพบไว้แล้วก็ให้ผู้ชั้นสูตรพลิกศพบจัดการให้ชุดศพบขึ้นตรวจดูวันแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็น หรือจะเป็นอันตรายแก่อนามัยของประชาชน” สำหรับบทบัญญัติของกฎหมายในข้อนี้แสดงให้เห็นถึงขอบเขตของการค้นหาความจริงในคดีอาญาอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ นอกจากจะต้องคำนึงถึงฐานะความเป็นประธานในคดีของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงสาธารณชนอีกด้วย¹⁴⁸

สรุปได้ว่าวิธีการชั้นสูตรพลิกศพบตามที่กฎหมายบัญญัติ อาจทำได้ 3 ลักษณะ คือ

- 1) ชุดศพบ ณ สถานที่พบศพบ รวมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานจากศพบและสถานที่พบศพบ
- 2) ชุดศพบและรวบรวมพยานหลักฐานจากศพบและสถานที่พบศพบ รวมทั้งการส่งศพบไปผ่าเพื่อหาสาเหตุการตาย ณ สถานที่ซึ่งมีบริการผ่าศพบหรือแยกธาตุศพบด้วย
- 3) ถ้าศพบฝังแล้ว ก็สามารถชุดศพบขึ้นมาตรวจดูได้ เว้นแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็น หรือจะเป็นอันตรายแก่อนามัยของประชาชน

ทั้งสามกรณีดังกล่าวข้างต้น ผู้ชั้นสูตรพลิกศพบ ต้องสอบสวนพยานบุคคลประกอบด้วย¹⁴⁹

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴⁷ คำพิพากษาฎีกา ที่ 1429/2492.

¹⁴⁸ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 244.

¹⁴⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “การศึกษาระบบงานนิติเวชของไทยและต่างประเทศ”, ตุลาคม : 47.

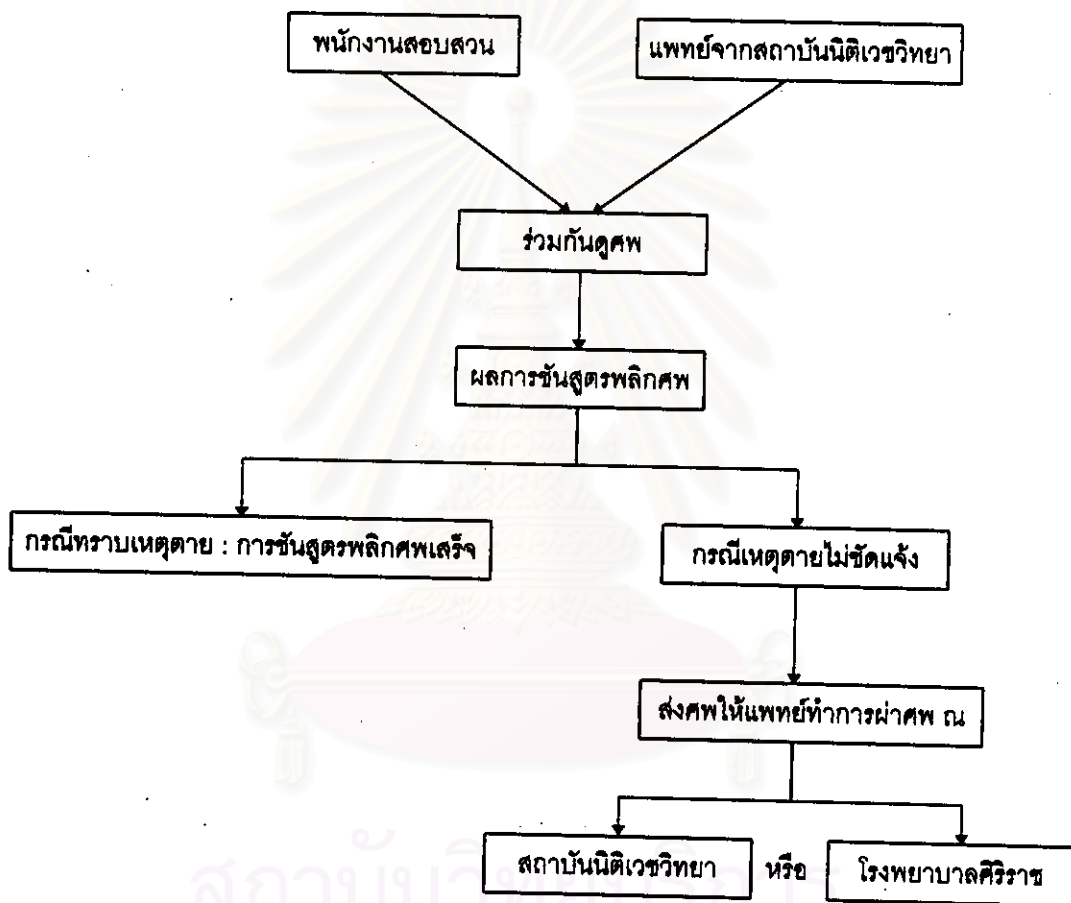
จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด พอที่จะสรุปขั้นตอนหรือกระบวนการในการชั้นสูตรพลิกศพสำหรับประเทศไทยเป็นแผนภูมิได้ดังต่อไปนี้¹⁵⁰

1) การชั้นสูตรพลิกศพในเขตกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 กรณี

คือ

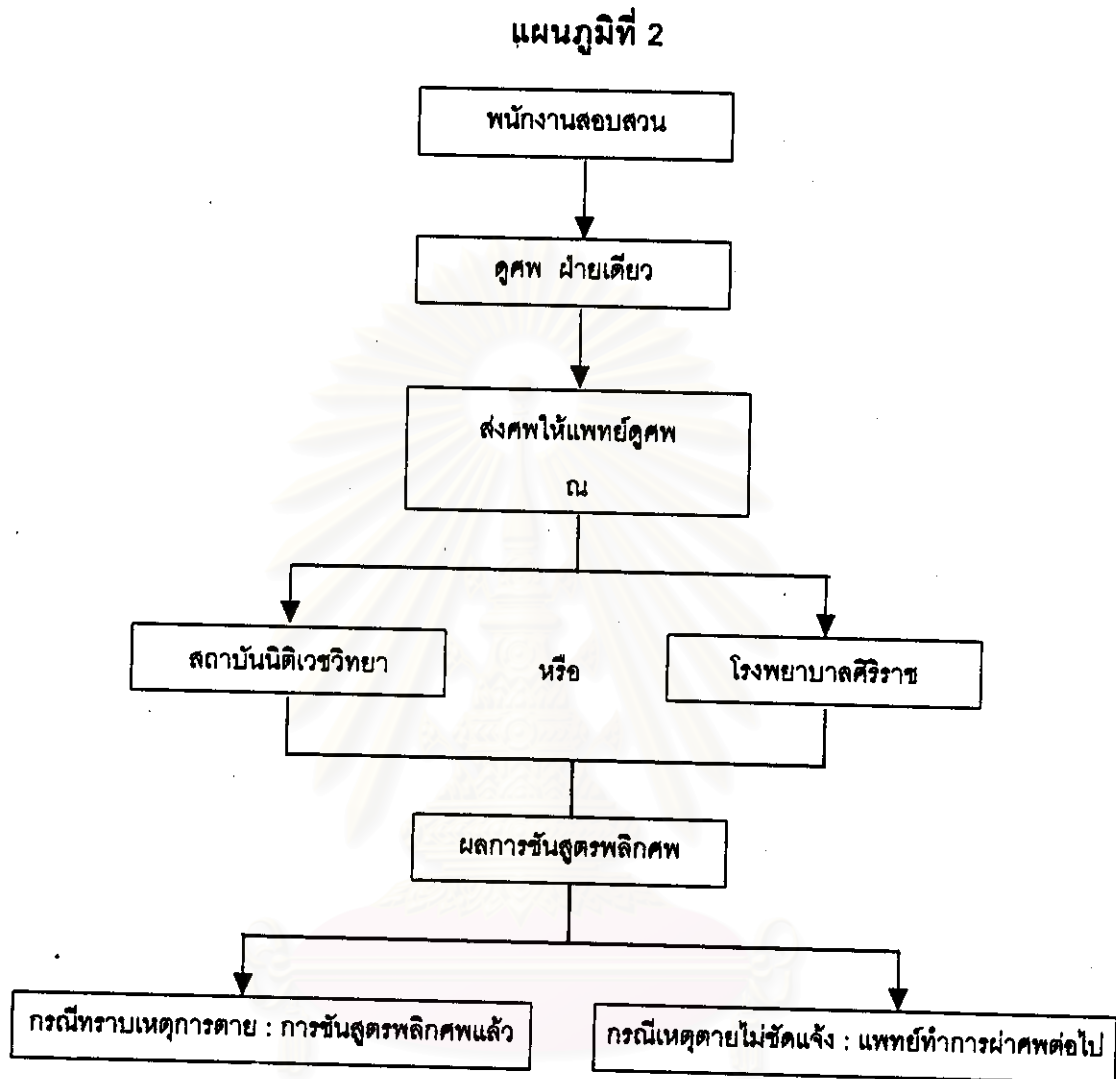
1.1 กรณีชั้นสูตรพลิกศพสำหรับศพที่ตายนอกโรงพยาบาล

แผนภูมิที่ 1



¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49-52.

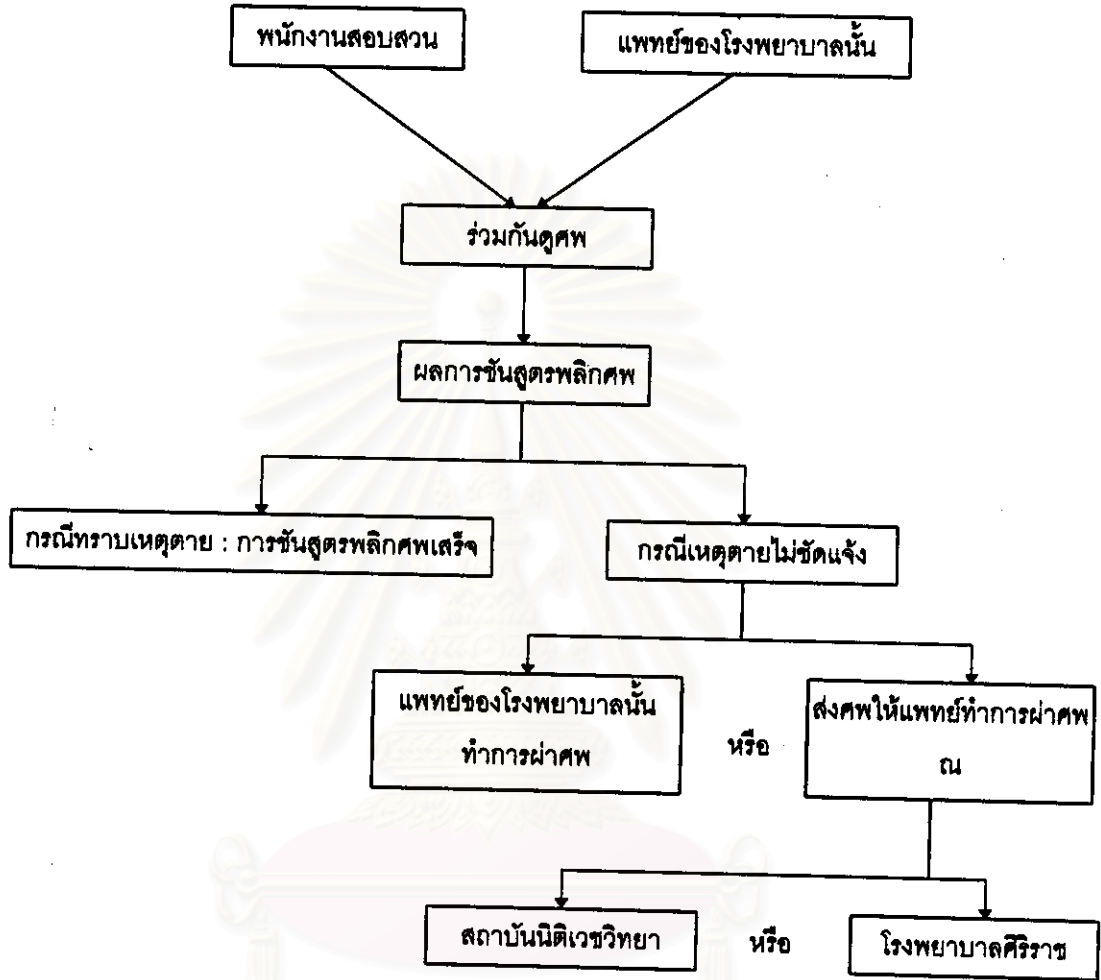
หากเป็นกรณีแพทย์จากสถาบันนิติเวชวิทยา ไม่สามารถที่จะเดินทางมาร่วมดูศพ
กับพนักงานสอบสวนตามที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 1 ได้ ก็จะมีขั้นตอนของการชันสูตรพลิกศพดังนี้



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 กรณีชั้นสูตรพลิกศพที่ตายในโรงพยาบาล (ราชการหรือเอกชน)

แผนภูมิที่ 3



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

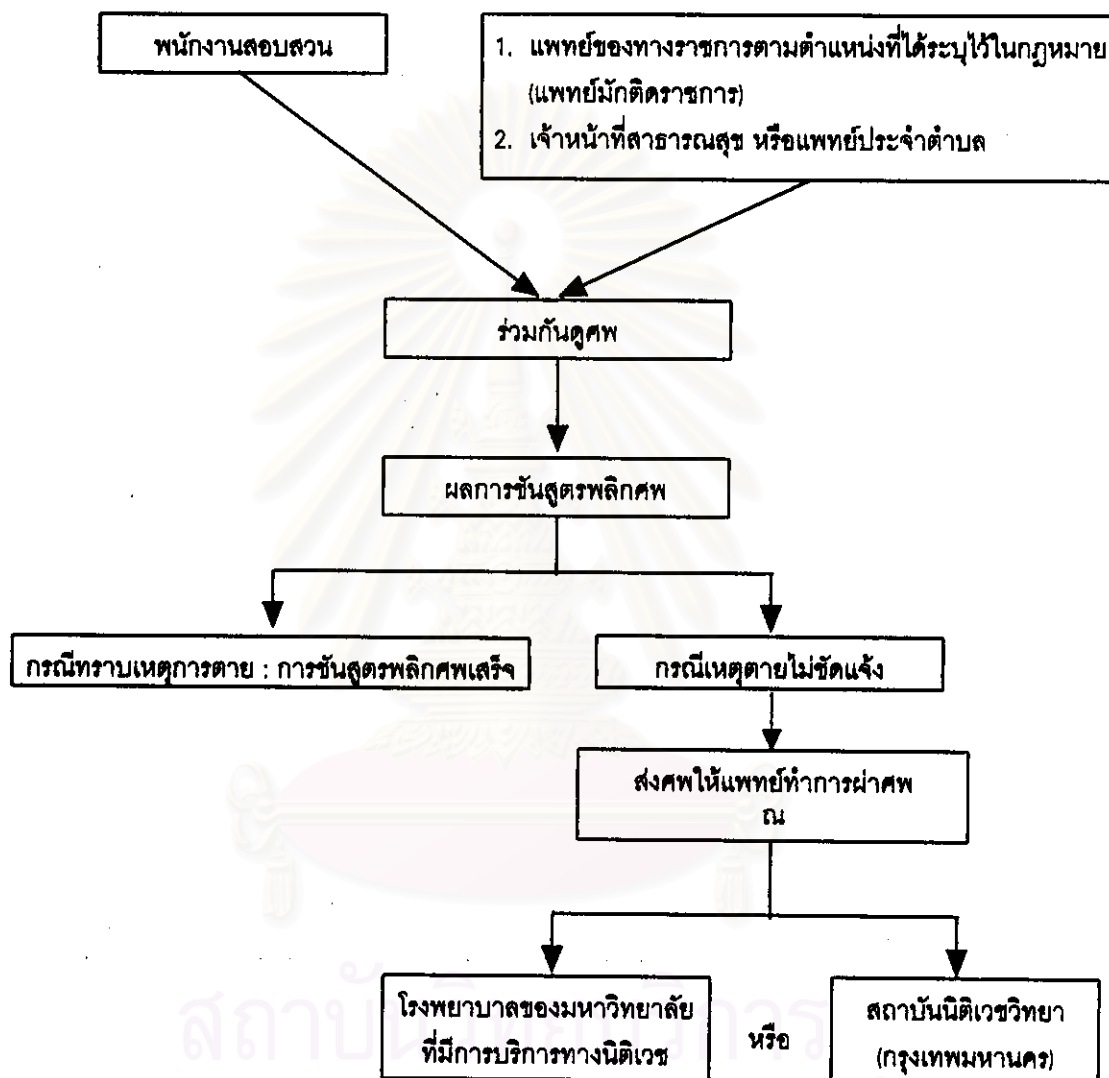
หมายเหตุ ในกรณีที่แพทย์ของโรงพยาบาลที่ศพนั้นตายไม่อาจร่วมดูศพกับพนักงานสอบสวนได้ การชันสูตรพลิกศพก็อาจเป็นไปตามแผนภูมิที่ 1 หรือ แผนภูมิที่ 2 ซึ่งมักจะดำเนินการเหมือนกับกรณีที่ศพตายนอกโรงพยาบาล แต่โอกาสที่จะเป็นไปตามแผนภูมิที่ 1 เกิดขึ้นน้อยมาก เพราะแพทย์จากสถาบันนิติเวชวิทยา มักจะไม่ออกไปร่วมชันสูตรพลิกศพในโรงพยาบาลดังกล่าว

2) การชันสูตรพลิกศพในเขตต่างจังหวัด แบ่งออกเป็น 2 กรณี เช่นเดียวกัน คือ

2.1 กรณีชันสูตรพลิกศพสำหรับศพที่ตายนอกโรงพยาบาล

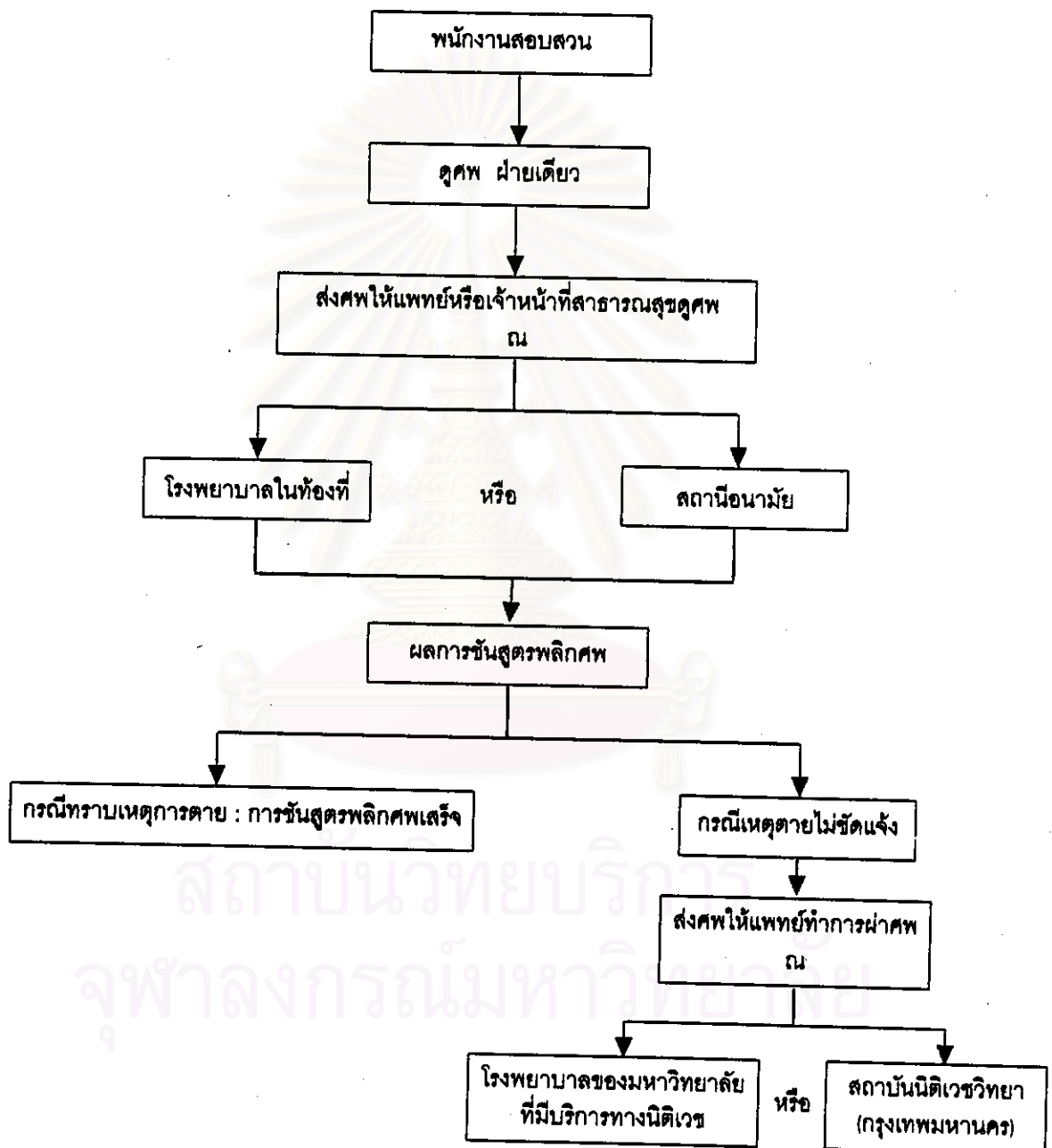


แผนภูมิที่ 4



หากเป็นกรณีที่แพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขดังกล่าว ไม่สามารถที่จะเดินทางมาร่วม
ดูศพกับพนักงานสอบสวน และไม่อาจหาผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพผู้อื่นได้ ตามที่ปรากฏใน
แผนภูมิที่ 4 ก็มักจะดำเนินการ ดังนี้

แผนภูมิที่ 5

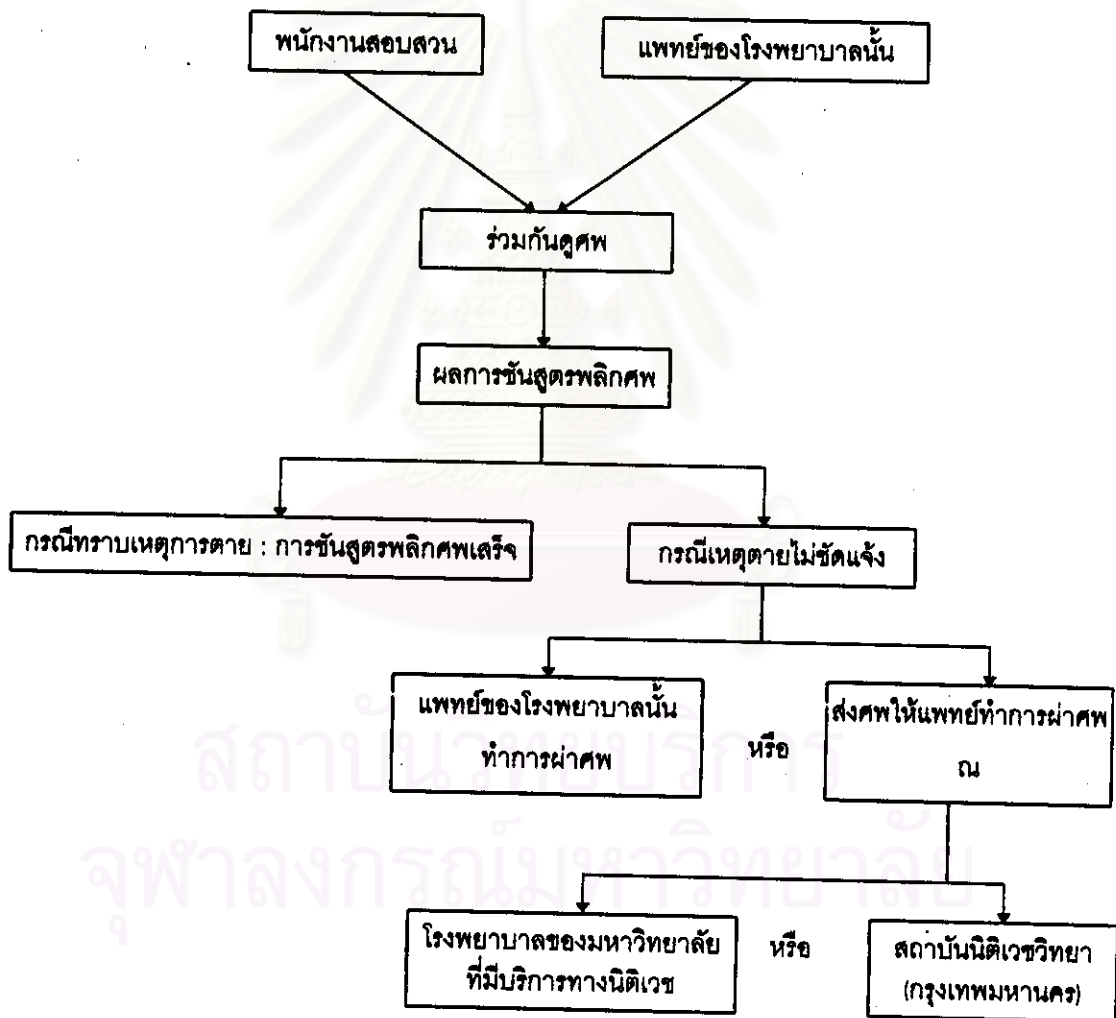


2.2 กรณีชันสูตรพลิกศพสำหรับศพที่ตายในโรงพยาบาล มี 2 กรณี คือ

2.2.1 กรณีที่ศพตายในโรงพยาบาลเอกชน ก็จะปฏิบัติตามแผนภูมิที่ 4 หรือแผนภูมิที่ 5 เช่นเดียวกับกรณีศพที่ตายนอกโรงพยาบาลเนื่องจาก ในเขตต่างจังหวัดระเบียบกรมตำรวจในเรื่องการชันสูตรพลิกศพมิได้กำหนดให้แพทย์จากโรงพยาบาลเอกชนมีอำนาจที่จะทำการชันสูตรพลิกศพได้เหมือนดังเช่น ในกรณีการชันสูตรพลิกศพในเขตกรุงเทพมหานคร ฉะนั้นแพทย์จากโรงพยาบาลจึงต้องใช้แพทย์ของทางราชการเท่านั้น

2.2.2 กรณีศพที่ตายในโรงพยาบาลของทางราชการ

แผนภูมิที่ 6



(ค) กรณีที่ต้องไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพ

การที่กฎหมายกำหนดให้มีการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพขึ้นเป็นกรณีพิเศษเพิ่มเติมจากการชันสูตรพลิกศพโดยทั่วไปนั้น จุดประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อ

1) คัดกรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยอำนาจที่มีตามกฎหมายทำร้ายหรือทำการฆาตกรรมบุคคลอื่นใด โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม โดยสามารถตรวจสอบได้ว่าการตายของบุคคลที่เกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุใด มีความเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานผู้ทำการควบคุมในขณะนั้นหรือไม่

2) คัดกรองการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะป้องกันปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมซึ่งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวควรจะได้รับหลักประกันด้วยว่า ในการปฏิบัติตามหน้าที่โดยชอบนั้น หากก่อให้เกิดการตายขึ้น เจ้าหน้าที่ผู้นั้นก็ควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่ามีได้กระทำความผิดแต่อย่างใด เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่อีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น การดำเนินการในส่วนของการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง ก็จำเป็นต้องรักษาไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับหลักประกันด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐด้วย¹⁵¹

โดยในเรื่องนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 150 วรรคสาม ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้”

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม ดังกล่าวพบได้ว่า กรณีที่จะต้องทำการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพนั้น ได้แก่

¹⁵¹ กุลพล พลวัน, “การชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม”, วารสารอัยการ ปีที่ 3 ฉบับที่ 33 กันยายน 2533) : 27.

1. กรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือ เดิมเรียกว่า วิสามัญฆาตกรรม ซึ่งหากเจ้าพนักงานจะกระทำการตามกรณีนี้ได้ นั้น จะต้องมิเหตุที่อ้างได้ว่าตนได้กระทำการตามหน้าที่ราชการและเป็นหน้าที่ราชการที่ชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับต้องเป็นการกระทำเพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่นเท่านั้น จึงจะถือว่ากฎหมายอนุญาตให้กระทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

สำหรับกรณีดังกล่าว นอกจากจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ธรรมดาตั้งเช่นการตายโดยผิดธรรมชาติอื่น ๆ ตามมาตรา 148 แล้ว ยังจะต้องมีการไต่สวนชันสูตรพลิกศพในชั้นศาลอีกชั้นตอนหนึ่ง เหตุผลที่กฎหมายกำหนดวิธีการไต่สวนไว้อีกชั้นหนึ่ง ก็เพื่อจะคุ้มครองผู้ตายที่ถูกกระทำให้ถึงแก่ความตายเนื่องจากการกระทำของเจ้าพนักงาน โดยมุ่งหมายที่จะค้นหาความจริงในระหว่างเจ้าพนักงานกับผู้ตายว่า เป็นไปโดยชอบหรือไม่ประการใด ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานโดยศาลอีกชั้นหนึ่งนั่นเอง

คำว่า “เจ้าพนักงาน” ในที่นี้หมายถึง เจ้าพนักงานของรัฐที่สำคัญ ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการตามความมุ่งหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพอจะแบ่งออกได้ตามลักษณะของงานที่เจ้าพนักงานมีหน้าที่ คือ

(1) เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ในทางป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ก็ได้แก่ ตำรวจ ฝ่ายปกครอง เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ที่ทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมาย

(2) เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ในทางควบคุม ซึ่งก็ได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชทัณฑ์ ที่เรียกว่า พัดตี หรือ ผู้คุมในเรือนจำที่คุมขังนักโทษ

(3) เจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่ในทางการสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน¹⁵² ซึ่งการสอบสวนในที่นี้ หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ¹⁵³

¹⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)

¹⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11)

ดังนั้น บุคคลที่มีอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา คือ

- ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจที่มียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป¹⁵⁴

- ในจังหวัดอื่น ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้น ผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป¹⁵⁵

- คดีความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร ได้แก่

ก. อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน

ข. พนักงานสอบสวนที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากอัยการ

สูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน

ค. พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับอยู่ในเขต

อำนาจ

ง. พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลผู้ ได้รับความเสียหายได้ฟ้องร้องให้ลงโทษผู้ต้องหา¹⁵⁶

(4) เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งในที่นี้ได้แก่ พนักงานอัยการ¹⁵⁷ ซึ่งปัจจุบันเป็นข้าราชการในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด หน้าที่ทั่วไป จะมีฐานะเป็นทนายแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีความทั้งหลายในนามของรัฐบาลหรือส่วนราชการต่าง ๆ

ตัวอย่าง กรณีการตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

- ในปี 2528 ได้เกิดเหตุจลาจลขึ้นในเรือนจำกลางบางขวาง มีการวางเพลิงเผาเรือนนอนและโรงงานในเรือนจำ โดยนักโทษกลุ่มหนึ่งจากจำนวนนักโทษรวม 7,000 คน เหตุการณ์ต่อเนื่องกัน 2-3 วัน ปรากฏว่ามีนักโทษถูกยิงตาย 7 ศพ เนื่องจากต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน¹⁵⁸

¹⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสอง

¹⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง

¹⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20

¹⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2

¹⁵⁸ ธวัชชัย รุจิกัณเฑาะ, "วิสามัญฆาตกรรมเป็นเช่นไร...", มติชน (23 มิถุนายน 2540) : 12.

- ร้อยตำรวจโท ส. ได้รับแจ้งความว่า จำเลยมีพฤติกรรมน่าสงสัย โดยตอนกลางวันจะปิดบ้านและเก็บตัวเงียบอยู่ในบ้าน ตอนกลางคืนจึงจะออกจากบ้าน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเพื่อนบ้าน และไม่ปรากฏว่าประกอบอาชีพอะไร สงสัยในบ้านจะมีสิ่งผิดกฎหมายซุกซ่อนอยู่ ถือได้ว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสิ่งผิดกฎหมายซุกซ่อนอยู่ในบ้านที่เกิดเหตุ อันเป็นเหตุให้ออกหมายค้นได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 (2)

จำเลยใช้มือผลักดันหน้ากร้อยตำรวจโท ป. ในขณะที่จะเข้าตรวจค้นบ้านจำเลยตามหมายค้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย จึงเป็นการขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติในหน้าที่¹⁵⁹ คดีนี้หากเกิดการต่อสู้กันด้วยอาวุธ และฝ่ายจำเลยถูกตำรวจยิงตาย ตำรวจก็อ้างว่าปฏิบัติการตามหน้าที่และป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย คดีอาจไม่ถึงชั้นศาล แต่อาจแล้วเสร็จเพียงชั้นอัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้องตำรวจคดีนี้ แต่หากญาติของผู้ตายยังติดใจว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ปฏิบัติการตามหน้าที่และกระทำต่อผู้ตายฝ่ายเดียว คดีก็อาจถึงชั้นศาล เพราะคำสั่งไม่ฟ้องไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34¹⁶⁰

- เจ้าหน้าที่ตำรวจได้สืบทราบมาว่า จี๊ด ด้านข้าง ย้ายมาตั้งโรงงานผลิตยาบ้าในป่าละเมาะ ตำบลหาดทอง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ต่อมาเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2540 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำกำลังบุกไปตรวจค้น จับกุม ปรากฏว่า ขณะที่บุกเข้าไปได้พบยาม 2 คน โดยคนหนึ่งแบกปืนเอ็ม-79 ส่วนอีกคนสะพานปืนอากาศใฝ่ที่บริเวณนั้นอยู่ เมื่อเห็นตำรวจบุกเข้ามาคนที่แบกปืนเอ็ม-79 ยิ่งกระสุนระเบิดใส่ตำรวจ 2 นัดซ้อน แต่พลาดไปและกระสุนไม่ระเบิด แต่ก็ทำให้พรรคพวกของฝ่ายตนรู้ตัว เป็นผลให้เกิดการดวลปืนระหว่างตำรวจกับคนร้ายประมาณ 10 นาที หลังจากเหตุการณ์สงบลงแล้ว ตำรวจได้เข้าไปเคลียร์พื้นที่ ปรากฏว่า พบคนร้ายนอนตายอยู่รอบ ๆ เต้นท์บริเวณนั้น จำนวน 5 ศพ¹⁶¹

ตัวอย่าง กรณีการตายที่ไม่ถือว่าเป็นเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

- จำเลยเป็นเจ้าของกิจการตำรวจ ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยอยู่ในงานวัด ได้เข้าไปจับกุม น. เพราะมีคนแจ้งว่า น. มีอาวุธปืนและกำลังก่อเหตุในวงรำวง น. สลัดหลุดจนจำเลยล้มลง พอจำเลยลุกขึ้นได้ก็ใช้ปืนยิงไปทาง น. ซึ่งกำลังวิ่งหนี โดย น. มิได้ใช้อาวุธปืนยิงจำเลยก่อน

¹⁵⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 5479/2536

¹⁶⁰ สมพร พรหมนิตาร, คู่มือวิสามัญฆาตกรรม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538),

หน้า 33.

¹⁶¹ “จาก ‘โจ’ ถึง ‘จี๊ด’ แก๊งยาบ้า ‘ด้านข้าง’ ตำรวจปิดบัญชี 11 ศพ”, มติชนสุดสัปดาห์ (ปีที่ 17 ฉบับที่ 864 วันที่ 11 มีนาคม 2540) : 89.

กระสุนที่จำเลยยิงพลาดไปถูก ส. ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ถือไม่ได้ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับหรือเป็นการกระทำเพื่อป้องกันตัวจำเลย จำเลยจึงมีความผิดฐานฆ่า ส. โดยเจตนา¹⁶²

2. กรณีที่ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

การตายที่อยู่ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานนั้น จะเกิดจากการกระทำของ เจ้าพนักงานที่เรียกว่าวิสามัญฆาตกรรมหรือไม่ก็ตามหรือเกิดจากการตายผิดธรรมชาติโดยเหตุอื่น เช่น ฆ่าตัวเองโดยผูกคอตายในห้องขัง ถูกสัตว์กัดตายในเรือนจำ หรือแม้จะตายโดยธรรมชาติ เช่น เส้นโลหิตแตกตายในเรือนจำก็ต้องมีการไต่สวนทั้งสิ้น¹⁶³

สำหรับการตายที่อยู่ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานนั้นจะมีความหมายแค่นั้น เพียงใด คงจะต้องนำนิยามของคำว่า “ควบคุม” ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21) มาพิจารณาประกอบด้วย ดังนี้

มาตรา 2 (21) “ควบคุม” หมายความว่า การคุมหรือขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

สืบเนื่องจากบทบัญญัติในมาตราดังกล่าว ทำให้ในระยะแรก ๆ มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า ต้องแปลตามค่านิยมตรงตามตัวบทในมาตรา 2 (21) โดยอธิบายว่า การตายในกรณีดังกล่าวควรจะหมายถึงเฉพาะ การตายในระหว่างการคุมหรือขังโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวนเท่านั้น หากผู้ตายตายในขณะที่เป็นจำเลย ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่มีการสืบสวนสอบสวนแล้ว เพราะเหตุว่าถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว หรือศาลได้พิพากษาจำคุกไปแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องทำการชันสูตรพลิกศพและไต่สวนตามมาตรา 150 อีก โดยให้เหตุผลว่า การตายของนักโทษนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าจะต้องทำการชันสูตรพลิกศพและขอให้ศาลไต่สวนตามมาตรา 150 แล้ว จะทำกันไม่ไหว ศาลไม่ต้องทำอะไร คอยสั่งเรื่องชันสูตรพลิกศพเท่านั้น จึงเห็นว่าคำว่า “ควบคุม” ในมาตรา 148 และ 150 น่าจะมีความหมายตามค่านิยมในมาตรา 2 (21)¹⁶⁴

ต่อมาในเรื่องนี้ได้มีนักกฎหมายอีกส่วนหนึ่งเห็นว่า คำว่า “ควบคุม” ตามบทบัญญัติของมาตรา 148 และ 150 นี้ ควรจะตีความหรือแปลให้กว้างกว่าความหมายในมาตรา 2 (21) โดยให้เหตุผลว่า มาตรา 148 บัญญัติว่า “...หรือตายในระหว่างควบคุมของเจ้าพนักงาน...” เห็นว่า ให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพทุกกรณี เป็นการบัญญัติเพิ่มเติมจากบทบัญญัติเดิมที่ไม่มีกรณีนี้ โดยเจตนารมณ์ให้มีความหมายพิเศษแตกต่างออกไป จึงต้องถือว่า การตายตามมาตรา

¹⁶² คำพิพากษาฎีกาที่ 1337/2517

¹⁶³ วุฒิ คราววุฒิ, “การชันสูตรพลิกศพ”, ตุลาคม ปีที่ 28 เล่มที่ 5 กันยายน-ตุลาคม 2524) :54.

¹⁶⁴ อร่าม หุตางกูร, “การชันสูตรพลิกศพ”, บทบัณฑิตย : 112.

ไม่ว่าจะเป็นการตายขณะอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานในชั้นใด หากอยู่ในระหว่างควบคุมของเจ้าพนักงานและตายลงแล้ว จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพและไต่สวนตามมาตรา 150 เหมือนกันทั้งสิ้น¹⁶⁵ ซึ่งเรื่องนี้ มีนักกฎหมายบางท่านได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากกระดิกว่าผู้ต้องควบคุมหรือต้องโทษมีฐานะอย่างเดียวกัน คือ ชาติอิสระภาพอยู่ได้อำนาจบังคับของเจ้าหน้าที่ สภาพไม่ต่างกันเลย จะต่างกันเพียงสถานที่และลำดับขั้นของหน่วยราชการเท่านั้น เหตุใดความตายในเรือนจำหรือสถานกักขังจึงจะไม่ได้รับความเป็นธรรมบ้าง¹⁶⁶

ต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสิน ตามความเห็นของฝ่ายหลังนี้ คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 106/2501 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21) จะอธิบายคำว่า “ควบคุม” หมายความว่า การควบคุมหรือกักขัง ผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวนก็จริงอยู่ แต่มิได้ยุติเพียงเท่านั้น เพราะปรากฏข้อยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1 ว่า ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้แล้ว ให้ถือตามความหมายดังอธิบายไว้ เว้นแต่ข้อความใดในฉบับที่จะขัดกับคำอธิบายนั้น เมื่อพิจารณาความในมาตรา 148 กับ 150 จะเห็นว่าเป็นบทที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ คือ นอกจากชั้นสูตรพลิกศพเนื่องจากแน่ชัดหรือสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติของเดิมแล้ว ยังเพิ่มให้ต้องชันสูตรพลิกศพบุคคลที่ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานอีกด้วย แล้วกำหนดวิธีการไว้เป็นพิเศษสำหรับกรณีเช่นนี้ในมาตรา 150 เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นตายไปด้วยอาการที่ไม่สมควร จึงบัญญัติให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวว่าเป็น ผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ดังนี้จะเห็นความประสงค์ของกฎหมายว่า ไม่จำกัดแต่การตายที่เกิดขึ้นในระหว่างสืบสวนและสอบสวนเท่านั้น ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่มิมีมติว่า เมื่อผู้ถูกควบคุม กักขังอยู่ในเรือนจำตายลง ก็ถือว่า ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ขอบที่ศาลจะต้องทำการไต่สวนและมีคำสั่งตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้น ปัญหาในข้อนี้จึงได้ยุติในที่สุด

(ง) กระบวนการไต่สวนชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายที่เกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือ ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ (การชันสูตรพลิกศพแบบวิสามัญ) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ผู้

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶⁶ เสถียร ลิมปิษเรีเยว, “คำสั่งศาลในคดีชันสูตรพลิกศพ”, ตุลาคม (ปีที่ 4 เล่มที่ 11 พฤศจิกายน

ผู้เกี่ยวข้อง 4 ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวนร่วมกับแพทย์ รวม 2 ฝ่าย ตามแบบสามัญแล้วก็ยังมีพนักงานอัยการและศาลอีก 2 ฝ่าย วิธีการชันสูตรพลิกศพกรณีดังกล่าวได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง เดิมที่เมื่อต้องชันสูตรตามแบบวิสามัญ จะต้องม้เจ้าหน้าที่ทั้ง 4 ฝ่าย เดินทางไปชันสูตรที่ศพนั้นตั้งอยู่ แล้วมีการแก้ไขกฎหมายโดยให้ทำการไต่สวนที่ศาล ต่อมาตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 333 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แก้ไขโดยกำหนดให้พนักงานสอบสวน แพทย์ ร่วมกับพนักงานอัยการ รวม 3 ฝ่าย ไปชันสูตรที่ศพอยู่ โดยศาลไม่ต้องเกี่ยวข้องในการชันสูตรแต่ประการใด ปัจจุบันตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2523 มาตรา 3 แก้ไขมาตรา 150 กลับให้มีการไต่สวนการชันสูตรพลิกศพอีก ซึ่งเหตุผลตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัตินี้อ้างว่าเจ้าพนักงานที่มีอำนาจตามกฎหมายบางแห่ง ได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ เช่น เมื่อยิงราษฎรตายหรือทำร้ายราษฎรถึงแก่ความตายแล้วมักจะทำเป็นเรื่องวิสามัญฆาตกรรมและสรุปสำนวนส่งอธิบดีกรมอัยการวินิจฉัย โดยไม่ต้องให้ศาลทำการไต่สวนก่อน ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นแก่ผู้ตาย ซึ่งญาติผู้ตายไม่สามารถนำพยานเข้าสืบเป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนมากเกินไป

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวิธีการไต่สวนชันสูตรพลิกศพนั้น ได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม ถึง วรรคแปด ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 150 วรรคสาม ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้

วรรคสี่ ในการไต่สวน ให้ศาลปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาล ก่อนวันทำการไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายดังกล่าวในวรรคก่อนมาสืบ

วรรคห้า เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนแล้ว และก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามี่ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลผู้ตาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบ และนำสืบพยานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้ให้มีสิทธิแต่งตั้งทนายความให้ดำเนินการแทนได้ เพื่อประโยชน์ในการนี้ให้พนักงานอัยการแจ้งกำหนดการไต่สวนไปให้บุคคลดังกล่าวแล้วคนหนึ่งคนใดทราบเท่าที่สามารถจะทำได้

วรรคหก เมื่อศาลเห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

วรรคเจ็ด คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้น

วรรคแปด เมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำเนาการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งให้แก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป ตามแต่กรณี”

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า เมื่อปรากฏกรณีที่จะต้องมีการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ก็จะมีกระบวนการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) เจ้าพนักงานสอบสวนทำการชันสูตรพลิกศพ และสอบสวนคดีอาญา

ในทางปฏิบัติ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งเหตุว่ามีการตายเกิดขึ้น โดยในขณะนั้นอาจยังไม่ทราบว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติทั่ว ๆ ไป หรือเป็นการตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรืออยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ พนักงานสอบสวนกับแพทย์เป็นผู้ไปร่วมชันสูตรพลิกศพยังสถานที่ที่พบศพ เมื่อชันสูตรเสร็จแล้ว ก็จะทำรายงานการชันสูตรพลิกศพขึ้น หากปรากฏว่าเป็นการตายเนื่องจากการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ก็จะปิดสำนวนชันสูตรพลิกศพรายนั้นยังไม่ได้ พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและมีคำสั่งต่อไป และขณะเดียวกันเจ้าพนักงานสอบสวนก็ทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาในคดีนั้นไปด้วย

เนื่องจากเรื่องนี้เป็นกรณีความตายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานของรัฐ ดังนั้นพนักงานสอบสวนที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ จึงไม่สมควรให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่ถูกกล่าวหาในคดีนั้น ซึ่งในเรื่องนี้มีระเบียบกรมตำรวจว่าด้วย การชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 ข้อ 324 ได้วางข้อกำหนดไว้ดังนี้

“ข้อ 324 ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้ทำให้เกิดตาย หรือผู้ควบคุมทำหน้าที่ที่พนักงานสอบสวนผู้ชันสูตรพลิกศพและห้ามมิให้บันทึกคำพยานหลักฐานด้วยตนเอง เว้นไว้แต่จะบันทึกคำชี้แจงแสดงรายละเอียดที่เกิดขึ้นมอบให้ผู้ชันสูตรพลิกศพ รวมเข้าสำนวนไว้เพื่อดำเนินการต่อไป”

2) ส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการชันสูตรพลิกศพในขั้นต้นเสร็จแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพนั้นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลไต่สวนและมีคำสั่งต่อไป ซึ่งเรื่องดังกล่าวกรมตำรวจได้เคยมีหนังสือบันทึกข้อความ ด่วนมาก ที่ 0503 (ส)/22778 ลงวันที่ 10 กันยายน 2523 เรื่อง กำชับการปฏิบัติในการสอบสวนชันสูตรพลิกศพ แจ้งไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ในกรมตำรวจเพื่อให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ถูกแก้ไขใหม่ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 26 กรกฎาคม 2523 เป็นต้นไป โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีการตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแทนการให้พนักงานอัยการร่วมการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเคยถือปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 เดิมก่อนแก้ไข¹⁶⁷

สำหรับรายละเอียดในสำนวนการชันสูตรพลิกศพนั้น ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2528 ข้อ 318 ได้วางข้อกำหนดไว้ดังนี้

“ข้อ 318 ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันว่าด้วยการสอบสวนมาใช้แก่การชันสูตรพลิกศพโดยอนุโลมด้วย สำนวนการชันสูตรพลิกศพประกอบด้วยแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพ และบันทึกการสอบสวน ดังนี้

(1) บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพแสดงถึงสภาพของศพ หรือส่วนของศพตามที่พบเห็นหรือตามที่ปรากฏจากการตรวจ ถ้ามีบาดแผลหรือร่องรอยหลักฐานการตายปรากฏอยู่ต้องบันทึกไว้โดยละเอียดด้วย

(2) บันทึกการสอบสวนประกอบการชันสูตรพลิกศพ เพื่อทราบว่ามีผู้ตาย คือใคร ตายที่ไหน และแสดงถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่ามีใครเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่จะทราบได้

การสอบสวนให้ปรากฏถึงชื่อสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลของผู้ตายเท่าที่จะทราบได้

การทำบันทึกการสอบสวนนี้ให้เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพจดปากคำพยานผู้รู้เห็น บันทึกร่องรอยหลักฐานแผนที่เกิดเหตุ ตลอดจนบันทึกการสอบ

¹⁶⁷ คณะทำงานพิจารณาปรับปรุงพัฒนางานสอบสวนคดีอาญา, คู่มือพนักงานสอบสวน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2532), หน้า 1.

สวนรวบรวมพยานหลักฐานแสดงรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพไว้ กับให้ถ่ายรูปท่าทางของศพ ตลอดจนสถานที่ทุกส่วนประกอบสำนวนไว้ รายใดไม่สามารถถ่ายรูปได้ก็ให้บันทึกแทน

(3) ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเข้าใจเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดนทำร้ายให้กล่าวหาใครหรือสงสัยใครเป็นคนทำร้าย เป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้

(4) การบันทึกเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพหรือบันทึกพยานหลักฐานใด ๆ ในการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนผู้ทำการชันสูตรพลิกศพหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้บันทึกด้วยตนเอง เว้นแต่การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวน ให้มีอำนาจสั่งให้ผู้ได้บังคับบัญชาทำแทนได้

(5) เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบกับบัญชีต้องโทษ และหลบหนีของกรมราชทัณฑ์ หรือเพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร อยู่ที่ไหน ให้พนักงานสอบสวนผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ หรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ตายไว้ 4 ชุด ชุดหนึ่งติดสำนวนไว้ อีกสองชุดส่งไปยังกองกำกับการตำรวจวิทยาการเขตหรือกองทะเบียนประวัติอาชญากรรม กรมตำรวจหรือที่ทำการตำรวจวิทยาการจังหวัด แล้วแต่กรณี"

ส่วนพนักงานอัยการที่รับสำนวนชันสูตรพลิกศพโดยปกติจะเป็นพนักงานอัยการประจำศาลแขวงจังหวัดถ้าจังหวัดใดไม่มีศาลแขวงก็จะนำส่งแก่พนักงานอัยการจังหวัดท้องที่เกิดเหตุ สำหรับในส่วนกลางก็จะนำส่งพนักงานอัยการประจำศาลแขวงกองคดีแขวงแห่งท้องที่นครบาลนั้น ๆ¹⁶⁸

3) พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการชันสูตรพลิกศพแล้ว ก็จะดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนนั้นเสียก่อนว่าครบถ้วนและถูกต้องหรือไม่ เมื่อเห็นว่าเป็นการถูกต้องแล้วพนักงานอัยการก็จะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งตาม มาตรา 150 วรรคสาม ซึ่งคำว่าศาลชั้นต้นในที่นี้ หมายถึง ศาลแขวงในท้องที่นั้น แต่ถ้าเป็นกรณีไม่มีศาลแขวงก็ต้องทำคำร้องต่อศาลจังหวัด¹⁶⁹ คำร้องดังกล่าวนี้เป็นคำร้องขอฝ่ายเดียว ไม่มีผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง สำหรับข้อความที่ขอให้ศาลทำคำสั่งนั้น ในชั้นนี้มิได้ขอให้ศาลทำคำสั่งแสดงว่า ผู้ใดกระทำผิดหรือไม่อย่างไร จึงไม่ควรเขียนคำร้องให้ผู้คุมมัด

¹⁶⁸สมพร พรหมนิตาร, คู่มือวิสามัญฆาตกรรม, หน้า 23.

¹⁶⁹วิสูตร ฟ่องศิริใหญ่, การชันสูตรพลิกศพ (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531), หน้า 57.

ตัว ควรเขียนเฉพาะข้อความที่จะขอให้ศาลทำคำสั่งเท่านั้น ไม่ต้องอ้างว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะหากอัยการสูงสุดมีคำสั่งให้ฟ้อง จะเป็นการแย้งกันในตัว¹⁷⁰

สำหรับในการไต่สวนนั้น ศาลต้องปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาล ก่อนวันทำการไต่สวนไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องแจ้งกำหนดไต่สวนของศาลไปยังสามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลของผู้ตายคนใดคนหนึ่งให้ทราบเท่าที่จะสามารถกระทำได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบได้ รวมทั้งมีสิทธินำพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรตายเข้ามาสืบได้ด้วย โดยมีสิทธิแต่งตั้งทนายความให้ดำเนินการแทนได้ และในการนี้ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

4) ศาลชั้นต้นทำการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพ

ศาลที่มีอำนาจทำการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพ คือ ศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับเดิม มาตรา 22 (3) ศาลแขวงมีอำนาจไต่สวนการชันสูตรพลิกศพ แต่เมื่อใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 333 ข้อ 2 เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ยกเลิกการไต่สวนการชันสูตรพลิกศพชั้นศาล โดยตัดข้อความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคที่เกี่ยวกับการไต่สวนชันสูตรพลิกศพออกไป มาตรา 150 ซึ่งเดิมมีถึง 8 วรรค ก็เหลือเพียง 4 วรรค เท่านั้น ต่อมาเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2527 มาตรา 4 ได้ตัดข้อความใน มาตรา 22 (3) นี้ตามรับไปด้วย ฉะนั้น จากเดิม มาตรา 22 ที่มีถึง 6 อนุมาตรา จึงเหลือเพียง 5 อนุมาตรา แต่แล้วในปี พ.ศ. 2523 ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2523 มาตรา 3 แก้ไขข้อความใน มาตรา 150 อีกครั้ง โดยบัญญัติกลับมาให้มีการไต่สวนชันสูตรพลิกศพเหมือนเดิมอีก และใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน

ส่วนในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22 ก็ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2525 ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ใหม่ดังกล่าว โดยได้แก้ไขให้เพิ่มเติมข้อความในอนุมาตรา 3 ของมาตรา 22 ซึ่งมีข้อความดังนี้¹⁷¹

¹⁷⁰ สนิท สนันศิลป์ และบุญร่วม เทียมจันทร์, คู่มือคดีวิสามัญฆาตกรรม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2527), หน้า 12.

¹⁷¹ ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 99 ตอนที่ 33 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 5 มีนาคม 2525), หน้า 1.

“มาตรา 22 ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจเกี่ยวแก่คดี ซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น ดังต่อไปนี้

(3) ทำการไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นอุทธรณ์พิพากษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”.

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 13) พ.ศ.2534 โดยได้ตัดข้อความคำว่า “ทำการ” ในมาตรา 22 (3) เดิมออกเพียงเท่านั้น แต่เนื้อหาในส่วนนี้ยังคงเดิม ฉะนั้น ข้อความในมาตรา 22 (3) ที่แก้ไขใหม่จึงใช้ว่า “ไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นอุทธรณ์พิพากษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”¹⁷²

ดังนั้น การตายในกรณีดังกล่าว หากเกิดขึ้นในท้องที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง ผู้พิพากษาคนเดียวของศาลแขวงนั้น ๆ ก็มีอำนาจไต่สวนและมีคำสั่งในเรื่องนี้ได้ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 15 ดังนี้

“มาตรา 15 ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ใน มาตรา 21 และมาตรา 22 (1) ถึง (5)”

เมื่อพิจารณาถึงพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22 (3) ประกอบกับมาตรา 15 จะเห็นได้ว่า ในส่วนขององค์คณะในการไต่สวนชั้นอุทธรณ์พิพากษ ผู้พิพากษาที่จะนั่งทำการไต่สวนและมีคำสั่งเพียงคนเดียวก็ถือว่าเป็นองค์คณะแล้ว การไต่สวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 มิใช่การพิจารณาพิพากษาคดี ฉะนั้น ผู้พิพากษาเพียงคนเดียวก็มีอำนาจในการดำเนินการดังกล่าวได้

การทำการไต่สวนชั้นอุทธรณ์พิพากษในชั้นศาลนี้ แบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

เมื่อศาลรับคำร้องแล้ว จะสั่งให้นัดไต่สวน และปิดประกาศนัดวันไต่สวนไว้ที่ศาลก่อนวันทำการไต่สวนไม่น้อยกว่า 15 วัน เพื่อให้ญาติหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตายได้ทราบ และดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบในวันไต่สวนหรือแต่งตั้งทนายมาซักถามก็ได้

ขั้นตอนที่ 2

พนักงานอัยการจะจัดทำบัญชีพยานที่จะนำไปไต่สวนในวันนัดไต่สวนของศาลพร้อมทำหนังสือแจ้งให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลของผู้ตายทราบวันนัดไต่สวนของศาลด้วย

¹⁷² ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 108 ตอนที่ 149 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 27 สิงหาคม 2534), หน้า 7.

จากนั้นพนักงานอัยการก็จะยื่นคำร้องขอหมายเรียกพยานพร้อมบัญชีระบุพยานต่อศาล และเมื่ออัยการได้รับหมายเรียกพยานจากศาลแล้ว ก็จะมีหนังสือนำส่งหมายเรียกนั้นให้แก่พนักงานสอบสวนเพื่อจัดการส่งให้แก่พยานตามหมายเรียกและกำชับให้พนักงานสอบสวนแจ้งผลการส่งหมายเรียกก่อนวันนัดไต่สวนด้วย

ขั้นตอนที่ 3

ในวันไต่สวนพนักงานอัยการจะนำพยานหลักฐานทั้งปวงมาแสดงต่อศาล ซึ่งพยานดังกล่าวอาจเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ อย่างไรก็ดี ที่จะทำให้ศาลเชื่อและมีคำสั่งแสดงว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นอย่างไร ถ้าเป็นการตายโดยคนทำร้ายก็ต้องแสดงต่อศาล เพื่อศาลจะได้มีคำสั่งในเรื่องนี้เช่นกัน ซึ่งในวันนี้นักกฎหมายหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตายซึ่งได้รับทราบวันนัดไต่สวนแล้ว ไม่ติดใจมาซักถามหรือมิได้แต่งตั้งทนายมาซักถามพยานของพนักงานอัยการ การไต่สวนดังกล่าวก็ถือเป็นการไต่สวนฝ่ายเดียว ใช้เวลาไม่มากนัก แต่หากบุคคลดังกล่าวติดใจหรือสงสัยถึงสาเหตุการตาย ก็จะมาซักถามพยานของพนักงานอัยการหรือแต่งตั้งทนายเข้ามา ซึ่งประเด็นที่พยานของพนักงานอัยการถูกซักถามหรือถามค้าน ก็จะเป็นประเด็นที่ว่าผู้ตายถูกทำร้ายข้างเดียว หรือการกระทำของเจ้าพนักงานมิใช่การกระทำตามหน้าที่ หรือมิได้เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย¹⁷³

ในเรื่องของการซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำมาสืบนี้ ปัญหาที่มีอยู่ว่าจะซักถามกันในรูปใดเพราะมีความเห็นไม่ตรงกันอยู่ นักกฎหมายฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรซักถามกันตามหลักธรรมดา คือ เมื่อพนักงานอัยการถามเสร็จ ผู้เข้าซักถาม ถามอย่างถามค้านแล้วพนักงานอัยการถามถึงได้ แต่นักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเมื่อกฎหมายใช้คำว่า "ซักถาม" ก็น่าจะหมายถึง การซักถามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 และ 118 ซึ่งถามนำไม่ได้และหากไม่ใช่เป็นการถามค้าน พนักงานอัยการก็จะถามถึงไม่ได้ ปัญหาในข้อนี้เคยมีผู้ให้ความเห็นว่ากระบวนการพิจารณาว่าด้วยการชั้นอุทธรณ์พิพากษ โดยทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า นั้น เป็นการไต่สวน ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้นำพยานมาสืบก็ดี หรือญาติของผู้ตายที่เข้ามาซักถามก็ดี หาได้มีฝ่ายใดเป็นคู่ความหรือเป็นโจทก์ จำเลยซึ่งกันและกันไม่แต่เป็นกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้ตายที่ตายเนื่องจากการกระทำของเจ้าพนักงาน หรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยมุ่งหมายที่จะค้นหาความจริงในระหว่างเจ้าพนักงานกับผู้ตายว่าได้เป็นไปโดยชอบธรรมหรือไม่ประการใด ฉะนั้น บุคคลที่เป็นฝ่ายในเรื่องนี้ที่แท้จริงก็คือ เจ้าพนักงานฝ่ายหนึ่งและผู้ตายอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง สำหรับพนักงานอัยการนั้นไม่ได้เป็นฝ่ายใด เป็นเพียงบุคคลที่

¹⁷³ สมพร พรหมนิตสาร, คู่มือวิสามัญฆาตกรรม, หน้า 24.

กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้เป็นผู้นำพยานมาสืบให้ศาลเห็นความจริง ส่วนทางฝ่ายผู้ตายนั้น กฎหมายก็เปิดโอกาสให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุญาตของผู้ตาย มาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำมาสืบได้ หรือจะนำพยานอื่นมาสืบได้ด้วย ฉะนั้น ในการซักถามพยานของพนักงานอัยการก็ดี และทางฝ่ายญาติผู้ตายก็ดี จึงไม่น่าจะถือว่าเป็นคู่ความที่พิพาทกันในศาล หากแต่เป็นกรณีที่ต่างฝ่ายต่างช่วยกันนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ ฉะนั้นเพื่อให้ศาลค้นหาความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นได้ บุคคลเหล่านี้ชอบที่จะถามพยานด้วยคำถามใด ๆ ก็ได้ หากคำถามนั้นเป็นคำถามเพื่อที่จะพิสูจน์ความจริงในการตายนั้น¹⁷⁴

ขั้นตอนที่ 4

เมื่อศาลทำการไต่สวนพยานของพนักงานอัยการ พยานของญาติผู้ตาย (ถ้ามี) หรือพยานอื่นที่ศาลเรียกมาสืบหมดแล้ว ศาลก็จะจัดรายงานกระบวนการพิจารณาและนัดฟังคำสั่งต่อไป ในส่วนของการจัดทำคำสั่งไต่สวนการชันสูตรพลิกศพก็ใช้แบบพิมพ์เดียวกันกับการจัดทำคำพิพากษา นั่นก็คือ แบบพิมพ์เบอร์ 30 เพียงแต่แก้คำว่า “คำพิพากษา” เป็นคำว่า “คำสั่งไต่สวนชันสูตรพลิกศพ”

สำหรับในคำสั่งชันสูตรพลิกศพนั้น จะต้องประกอบด้วยข้อความที่มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ผู้ตายเป็นใคร หมายถึง ชื่อและนามสกุล
2. ตายที่ไหน หมายถึง สถานที่ตายหรือสถานที่เกิดเหตุตาย
3. เมื่อใด หมายถึง เวลาที่ตาย โดยดูว่าตายมานานแล้ว

เท่าใด

4. เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย
5. หากเป็นกรณีถูกคนทำร้าย ให้ระบุว่าใครเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่

จะทราบได้

ในส่วนของคำสั่งศาลในข้อ 4 นั้น เมื่อดูเจตนารมณ์ตามมาตรา 150 วรรคสาม นี้แล้ว จะเห็นว่าสำหรับกรณีเหตุการณ์และพฤติการณ์ที่ตายนั้น ศาลจะต้องสั่งว่า การตายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือไม่ เช่น ตายเพราะขัดขวางการจับกุมของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือฟังไม่แน่ชัดว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกรณีตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เจ้าพนักงานผู้ควบคุมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตายหรือไม่ แต่ศาลก็ไม่ควรมีคำสั่งว่า เจ้าพนักงานนั้นได้กระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ เพราะเป็นอำนาจหน้าที่ของ

¹⁷⁴ อร่าม นุตางกูร, “การชันสูตรพลิกศพ”, บทบัณฑิตย : 116.

อัยการสูงสุดโดยเฉพาะ¹⁷⁵ ในกรณีนี้ศาลไม่ควรชี้ขาดในเรื่องไต่สวนชั้นอุทธรณ์คดีนี้ในรูปของ คำพิพากษาว่า ใครผิด ไม่ผิด ประการใด โดยให้กล่าวในลักษณะกลาง ๆ ทั้งนี้หากชี้ไปว่าผิดหรือไม่ผิดแล้ว จะเป็นการลำบากต่อโจทก์และจำเลยซึ่งจะฟ้องร้องกันภายหลัง จึงเห็นได้ว่า การทำคำสั่งของศาลนี้ หลักการที่ศาลจะต้องแสดงถึงก็เช่นเดียวกับการทำการชั้นอุทธรณ์คดีทุก ๆ ไปในชั้นต้นตามมาตรา 154 นั้นเอง¹⁷⁶

มีข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับการทำคำสั่งของศาลซึ่งเกี่ยวกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายว่า มีความจำเป็นหรือควรเขียนไว้ในคำสั่งด้วยหรือไม่ ในเมื่อพยานของพนักงานอัยการกับพยานของผู้เข้าชักถาม ต่างนำสืบกันไปคนละอย่าง อันนี้เห็นว่าเป็นการจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะกฎหมายได้เขียนไว้ชัดเจน ไม่มีทางที่จะงัดวันเสียได้ แม้ว่าพยานของพนักงานอัยการกับพยานของฝ่ายญาติผู้ตาย จะนำสืบไปคนละอย่าง ศาลก็ต้องวินิจฉัยไปทางใดทางหนึ่ง เมื่อเห็นว่าพยานที่นำสืบมาแล้วยังไม่เพียงพอ ศาลจะเรียกพยานที่สืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

ในส่วนของคำสั่งศาลในเรื่องการไต่สวนชั้นอุทธรณ์คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 นี้ บทบัญญัติในวรรคเจ็ดกำหนดให้คำสั่งศาลตามมาตรา 150 นี้ให้ถึงที่สุด คือไม่สามารถที่จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องและพิจารณาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้น ทั้งนี้จึงหมายความว่าถึงที่สุดเฉพาะคำสั่งไต่สวนการชั้นอุทธรณ์คดีเท่านั้น

5.) ศาลส่งสำนวนการไต่สวนไปยังพนักงานอัยการ

ภายหลังศาลอ่านคำสั่งให้พนักงานอัยการ(ผู้ร้อง)และญาติผู้ตาย ฟังแล้ว ก็จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ธุรการจัดทำหนังสือส่งสำนวนการไต่สวนไปให้พนักงานอัยการ โดยในที่นี้ศาลจะต้องส่งสำนวนไต่สวนของศาลไปทั้งหมด คือ ตั้งแต่หน้าปกสีน้ำตาลไปจนถึงแผ่นสุดท้ายที่เป็นปกหลังสีน้ำตาล ศาลเก็บแต่เพียงสำเนาคำสั่งการไต่สวนกับสำเนานำส่งการที่กฎหมายให้ส่งไปทั้งสำนวนก็เพื่อประโยชน์ของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน จะได้ทราบรายละเอียดตั้งแต่ใจความตามคำร้องว่าอ้างพยานไว้กี่ปาก ขอหมายเรียกกี่ปาก นำพยานเข้าสืบจริงกี่ปาก งดสืบพยานกี่ปาก ญาติผู้ตายยื่นคำร้องประการใด นำสืบกี่ปาก ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลอาจใช้เป็นหลักในการมีคำสั่ง¹⁷⁷ อันจะส่งผลให้เกิดความสะดวกและความเป็นธรรมต่อการทำคำสั่งในเรื่องดังกล่าวแก่อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาราชการแทนต่อไป

¹⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย.

¹⁷⁶ อร่าม หุตางกูร, "การชั้นอุทธรณ์คดี", บทบัญญัติ : 117.

¹⁷⁷ วุฒิ คราววุฒิ, "การชั้นอุทธรณ์คดี", ตุลาคม : 62.

6.) พนักงานอัยการส่งสำนวนการไต่สวนคืนให้พนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการไต่สวนแล้ว ต้องส่งสำนวนดังกล่าวคืนให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป ซึ่งพนักงานสอบสวนจะนำสำนวนการไต่สวนการชันสูตรพลิกศพรวมเข้าไว้กับสำนวนการสอบสวน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะถือเป็นหลักฐานที่พิจารณาว่ามีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นหรือไม่ เพื่อที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับสำนวนคืนจากพนักงานอัยการแล้วจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้¹⁷⁸

(1) ถ้าตามสำนวนชันสูตรพลิกศพ และสำนวนการไต่สวนของศาลปรากฏว่าความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญา เช่น ผู้ตายได้ฆ่าตัวตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน กรณีนี้ต้องส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพและสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ที่มีการชันสูตรพลิกศพนั้น หรือ หากเกิดในเขตกรุงเทพมหานครก็ให้เสนอสำนวนชันสูตรพลิกศพในกรณีดังกล่าวข้างต้นไปยังผู้บัญชาการตำรวจนครบาล เพื่อส่งไปยังผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครต่อไป เป็นไปตามระเบียบกรมตำรวจ ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ(ฉบับที่ 5)พ.ศ.2537 ข้อ 322¹⁷⁹ เพราะในกรณีเช่นนี้ มิใช่คดีฆาตกรรม จึงไม่มีการสอบสวนความผิดทางอาญาอันเป็นผลให้ไม่มีผู้กระทำความผิดที่พนักงานสอบสวนจะมีความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี

สำหรับในกรณีที่มีการตายในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ มีข้อสังเกตว่า ต้องยื่นคำร้องให้ศาลไต่สวนทุกเรื่อง แต่จะสอบสวนความผิดทางอาญาและส่งสำนวนให้อัยการสูงสุดสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง เฉพาะเป็นคดีฆาตกรรมเท่านั้น¹⁸⁰

(2) ในกรณีการตายเป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะผู้กระทำจะต้องรับผิดหรือไม่ ต้องส่งสำนวนการไต่สวนของศาลและสำนวนชันสูตรพลิกศพประกอบเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งแห่งสำนวนสอบสวนคดีอาญา เพราะในกรณีนี้ต้องมีการสอบสวนคดีอาญามาก่อน จึงจะทราบได้ว่ามีความผิดหรือไม่ ดังนั้นจึงต้องมีการสอบสวนคดีอาญาทุกเรื่อง และเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีอาญาเสร็จแล้ว จะต้องส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการผู้มีอำนาจสั่งคดีดังนี้

¹⁷⁸ สนิท สนั่นศิลป์ และ บุญร่วม เทียนจันทร์, คู่มือคดีวิสามัญฆาตกรรม, หน้า 15.

¹⁷⁹ ทวี ตาตะยานนท์, ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2540, หน้า 315.

¹⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย.

ก. คดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ต้องส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง การส่งสำนวนตามข้อนี้ตามระเบียบในส่วนภูมิภาค พนักงานสอบสวนต้องส่งผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดโดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องไปยังอัยการสูงสุด

กรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ แต่เป็นคดีฆาตกรรมที่ผู้อื่นทำให้ตายโดยผู้ที่ทำให้ตายนั้นไม่ใช่เจ้าพนักงาน เช่น นักโทษด้วยกันฆ่ากันตายในเรือนจำ กรณีดังกล่าวก็ต้องส่งสำนวนไปให้อัยการสูงสุดสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี โดยมีผู้ให้เหตุผลว่า การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย บัญญัติให้อำนาจการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง “คดีฆาตกรรม” ตามมาตรานี้มี 2 กรณี คือ ในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตายประการหนึ่ง หรือ คดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่อีกประการหนึ่ง โดยหากเป็นคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่แล้ว แม้จะเป็นการตายโดยถูกผู้อื่นซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานฆ่าตาย เช่น ถูกนักโทษด้วยกันฆ่าตายในเรือนจำ การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องก็ต้องเป็นอำนาจของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเท่านั้น พนักงานอัยการอื่นไม่มีอำนาจสั่ง เพราะเป็นคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้ตายอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพราะกฎหมายต้องการให้ความคุ้มครองทั้งผู้ตายและผู้กระทำให้ตายโดยกำหนดวิธีการสอบสวนไว้ให้แตกต่างจากคดีอาญาธรรมดา¹⁸¹ คือ ให้มีการไต่สวนการชันสูตรพลิกศพก่อน จึงจะสั่งสำนวนคดีอาญาได้ และถ้าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย ไม่ประสงค์จะให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง เพราะถือว่าเป็นคดีฆาตกรรมธรรมดาแล้ว ก็ไม่น่าจะต้องบัญญัติสำหรับในกรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ไว้ด้วย

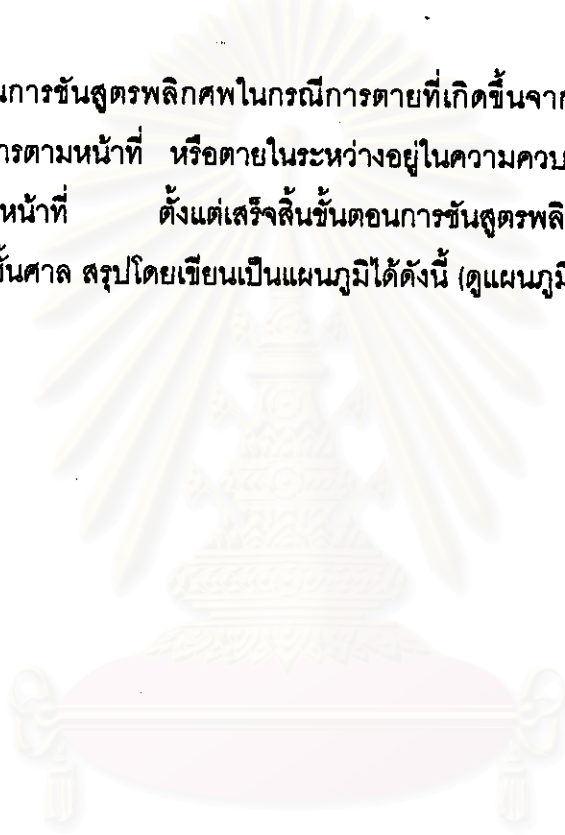
ข. ในกรณีอื่นนอกจากกรณีในข้อ ก. เช่น ปรากฏจากการไต่สวนของศาลการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนว่า ผู้ทำให้ตายมิใช่เจ้าพนักงานที่อ้างต้องส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้น แล้วแต่กรณี แต่ถ้าปรากฏว่า ผู้ทำให้ตายเป็นเจ้าพนักงาน แม้จะฟังได้ว่ากระทำความผิดมิใช่เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือไม่มีอำนาจ

¹⁸¹ สนิท สนั่นศิลป์ และ บุญร่วม เทียมจันทร์, คู่มือคดีวิสามัญฆาตกรรม, หน้า 16.

กระทำการตามกฎหมาย แต่ถ้ามีการอ้างว่าเขาได้กระทำการตามหน้าที่ กรณีดังกล่าวก็ต้องส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน เพื่อสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อไป

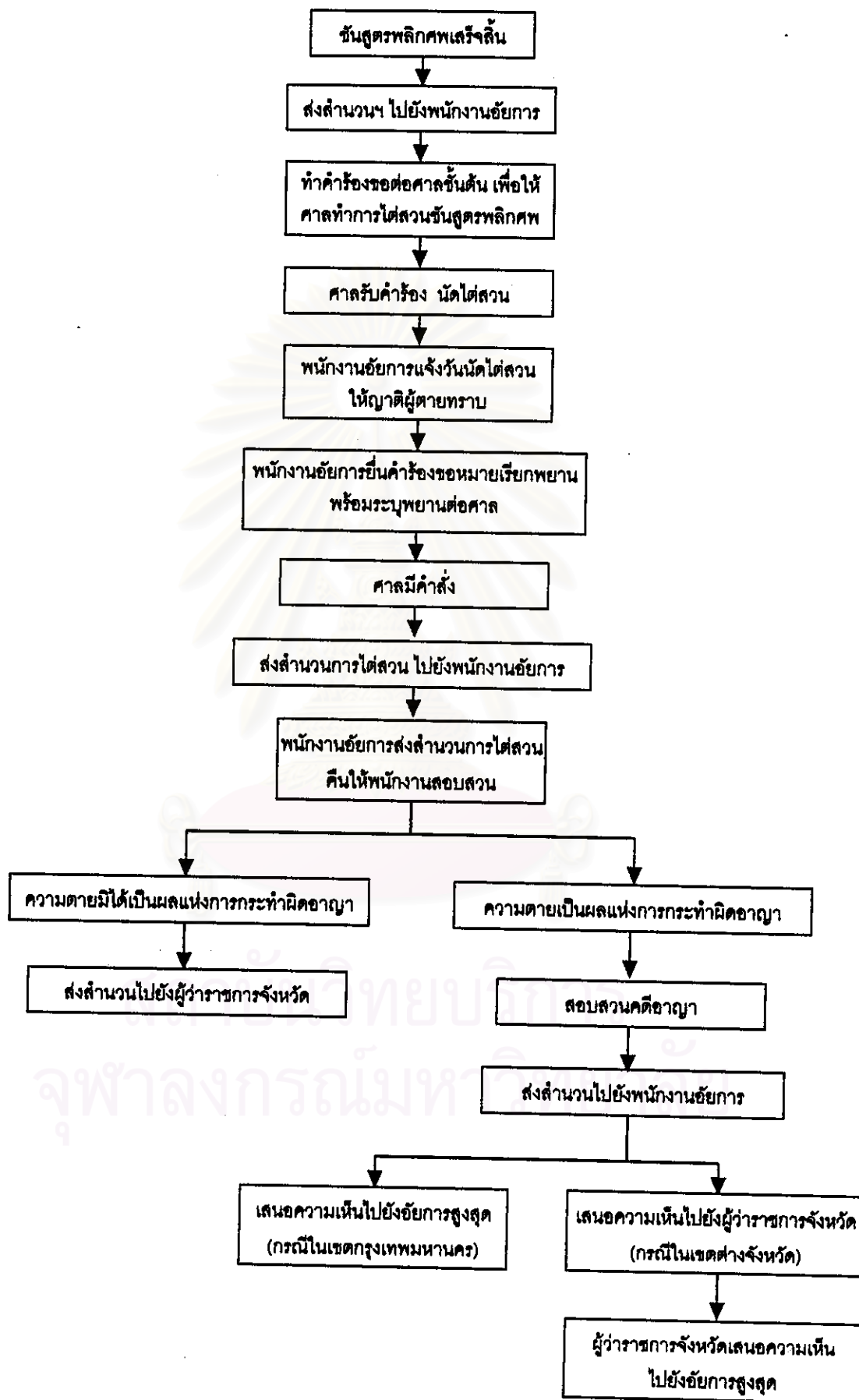
สำหรับมูลเหตุการตายที่ปรากฏตามผลของสำนวนชั้นสูตรพลิกศพแม้ว่าตายเพราะเหตุใด หรือคำสั่งใดส่วนชั้นสูตรพลิกศพจะแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตายไว้ประการใดก็ตาม หลักฐานการชันสูตร ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนเท่านั้นไม่ผูกมัดไปถึงสำนวนการสอบสวนทั้งหมด อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน ย่อมสามารถตรวจหลักฐานอื่น ๆ ในสำนวนการสอบสวนทั้งหมดโดยละเอียดและมีอำนาจหน้าที่สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญานั้นได้

กระบวนการชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ตั้งแต่เสร็จสิ้นขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพจนถึงขั้นตอนการไต่สวนชันสูตรพลิกศพในชั้นศาล สรุปโดยเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้ (ดูแผนภูมิที่ 7)



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 7



2.2.3 หน่วยงานทางการแพทย์ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพ

เป็นที่ทราบกันดีว่า การชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายนั้นประกอบด้วย บุคคลหลายฝ่ายซึ่งมาจากหน่วยงานต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งมาจากหน่วยงานของกรมตำรวจ และแพทย์ ซึ่งมาจากหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขหรือทบวงมหาวิทยาลัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ หรือสำนักงานสาธารณสุขตำบล หรือสถานีอนามัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น แต่ในปัจจุบัน สิ่งหนึ่งที่เราจะต้องยอมรับก็คือบทบาทในเรื่องการชันสูตรพลิกศพโดยส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร มักจะตกอยู่ที่พนักงานสอบสวนกับแพทย์จากสถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานแพทย์ใหญ่กรมตำรวจ แม้บางครั้งจะเกิดเหตุในต่างจังหวัดไกล ๆ นอกเขตกรุงเทพมหานครก็ตาม แต่หากเป็นคดีที่สำคัญก็พบว่า บ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่มักจะส่งศพเหล่านั้นเข้ามาทำการชันสูตรพลิกศพยังสถาบันนิติเวชวิทยา ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติในปัจจุบันนี้สถาบันนิติเวชวิทยาเป็นแหล่งหรือศูนย์หลักที่สำคัญในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพการตายที่ผิดธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นการสมควรที่จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาตั้งแต่ก่อนที่จะตั้งสถาบันนิติเวชวิทยา ประวัติการก่อตั้งโรงพยาบาลตำรวจจวบจนกระทั่งได้มีการก่อตั้งสถาบันนิติเวชวิทยาขึ้นมาทำหน้าที่ในเรื่องโดยเฉพาะเพื่อประกอบความเข้าใจในส่วนของหน่วยงานที่ทำหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพต่อไป

2.2.3.1 ประวัติความเป็นมา

ในระยะเริ่มแรกงานของแพทย์ตำรวจในส่วนของชันสูตรพลิกศพ ยังไม่มีหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเพื่องานด้านนี้โดยเฉพาะ กล่าวคือตั้งแต่กิจการแพทย์ตำรวจได้มีขึ้นในปี พ.ศ.2441 ช่วงนั้น กรมตำรวจยังใช้ชื่อว่า กรมกองตระเวน ซึ่งมี มร.อิริก เซนต์เจ ลอร์สัน ชาวอังกฤษ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมในขณะนั้น ท่านได้พิจารณาเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีสถานที่รักษาพยาบาลตำรวจที่เจ็บป่วย โดยมีแพทย์ไว้สำหรับรักษาพยาบาลตำรวจที่เจ็บป่วย พิสูจน์บาดแผลและชันสูตรพลิกศพ เพื่อประกอบการดำเนินคดีต่าง ๆ จึงได้จัดสถานพยาบาลขึ้นเป็นครั้งแรกที่ ตำบลพลับพลาไชย จังหวัดพระนคร โดยมีความมุ่งหมายไปในทางทำการรักษาพยาบาลและช่วยเหลือพิสูจน์บาดแผลรวมทั้งชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเกี่ยวกับคดีอันเป็นหน้าที่ของตำรวจ¹⁸² ซึ่งสถานพยาบาลดังกล่าวใช้ชื่อว่า โรงพยาบาลกรมพลตระเวน เรียกกันโดยทั่วไปว่า โรงพยาบาลพลตระเวนหรือโรงพยาบาลวัดโคก สืบเนื่องจากสถานที่ตั้งอยู่ด้านหลังวัด

¹⁸² กรมตำรวจ, "ประวัติของกองแพทย์ กรมตำรวจและโรงพยาบาลตำรวจ", อนุสรณ์ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน ทรงประกอบพิธีเปิด "ตึกพักพยาบาล" โรงพยาบาลตำรวจ 26 กุมภาพันธ์ 2508 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2508), หน้า 1.

โคก (พลับพลาไชย) ต่อมาได้ขยายบริการมาให้การรักษาแก่ประชาชนทั่วไปด้วย และโรงพยาบาล
แห่งนี้ก็ได้โอนมาอยู่ในกรมสุขาภิบาล กระทรวงนครบาล ในปี พ.ศ. 2458 และในที่สุดก็ได้เปลี่ยน
ชื่อมาเป็นโรงพยาบาลกลาง ตั้งแต่วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2457¹⁸³ นั้นเอง

2.2.3.2 การก่อตั้งโรงพยาบาลตำรวจ

เมื่อปี พ.ศ. 2458 กรมกองตระเวนและกรมตำรวจภูธร ซึ่งมีตำรวจ
ประจำอยู่ตามมณฑลต่าง ๆ ได้รวมหน่วยงานกันขึ้นเป็นกรมเดียวกันเรียกว่า กรมตำรวจ ฉะนั้น
กรมตำรวจจึงได้ตั้งสถานพยาบาลของตำรวจขึ้นใหม่เรียกว่า “กองแพทย์กลาง กรมตำรวจ” โดยมี
พ.ต.ท.หลวงเจนพยาบาล เป็นหัวหน้ากอง และมีนายแพทย์ซึ่งเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรเป็นผู้
ช่วย 1 นาย ซึ่งกองแพทย์กลางในสมัยนั้นก็ยังสามารถทำหน้าที่รักษาพยาบาลตำรวจและตรวจพิสูจน์
บาดแผล รวมทั้งชันสูตรพลิกศพด้วย สำหรับกรณีตำรวจที่เจ็บป่วยมีความจำเป็นต้องเข้ารับการ
รักษาพยาบาลในโรงพยาบาล ทางโรงพยาบาลกลางก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะ
กองแพทย์กลางยังไม่มีสถานที่รับรักษาพยาบาลผู้ป่วยของตนเอง

ต่อมาในปี พ.ศ.2477 กองแพทย์กลาง กรมตำรวจ ถูกลดฐานะจาก
กองลงมาเป็นเพียงแผนกแพทย์กองกลาง กรมตำรวจ โดยพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบข้าราชการ
สำนักงานและกรมในกระทรวงมหาดไทยแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2477 เพื่อให้เหมาะสม
กับกำลังและปริมาณของงานในขณะนั้น และโอนไปขึ้นกับสำนักงานเลขานุการ กรมตำรวจ¹⁸⁴
ซึ่งต่อมามีกรมตำรวจได้เปลี่ยนชื่อเรียกแผนกแพทย์ใหม่ว่า แผนก 6 (แพทย์) กองปกครอง เมื่อ พ.ศ.
2484 และเปลี่ยนเป็นแผนก 5 (แพทย์) กองปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2489 โดยมี พ.ต.ต. ขุนทวีเวชกิจ
(แป้น ทวีเวช) เป็นหัวหน้าแผนก

ครั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2491 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบ
ราชการกรมตำรวจขึ้นแผนก 5 (แพทย์) กองปกครอง ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกองแพทย์กรม
ตำรวจอีกครั้งหนึ่ง ขึ้นตรงต่อกรมตำรวจ ในระยะนี้กิจการแพทย์ตำรวจได้เริ่มเป็นปึกแผ่นมากขึ้น
โดยได้แบ่งแยกแผนกออกไปอีก 2 แผนก คือแผนกเวชภัณฑ์ และแผนกพยาบาล ซึ่งต่อมาในปี
พ.ศ.2495 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจ โอนสังกัดกองแพทย์มาขึ้นแก่
กองบัญชาการจรดตำรวจ และยกฐานะแผนกพยาบาลดังกล่าวขึ้นเป็น “โรงพยาบาลตำรวจ” โดย

¹⁸³ สมพงษ์ นุชรรัตนพันธ์, “โรงพยาบาลกลางในอดีต”, นิตยสารโรงพยาบาลกลาง (เล่มที่ 17
ฉบับที่ 2 มกราคม-มีนาคม 2523) : 1.

¹⁸⁴ แสง วัจนะสวัสดิ์, “กิจการแพทย์ตำรวจ”, คำบรรยายกิจการของกองต่างๆ กรมตำรวจ
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2500), หน้า 834.

ในขณะนั้นมี พ.ต.อ.ก้าว ณ ระนอง เป็นนายแพทย์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล ในขณะเดียวกันกองแพทย์ กรมตำรวจ ก็มี พล.ต.ต.แสวง วัจนสวัสดิ์ เป็นหัวหน้ากอง¹⁸⁵

เนื่องจากงานหรือกิจการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลตำรวจนั้น มีหลายอย่างด้วยกัน ฉะนั้น จึงได้แบ่งกิจการของโรงพยาบาลออกเป็นหน่วยต่าง ๆ ดังนี้¹⁸⁶

1. ฝ่ายอำนวยการ ซึ่งแบ่งงานออกเป็นส่วนต่าง ๆ คือ

- (1) หน่วยธุรการ
- (2) หน่วยพยาบาล
- (3) หน่วยอบรม
- (4) ห้องรายงานและสถิติ

2. ฝ่ายตรวจโรคผู้ป่วยนอก แบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ คือ

- (1) ห้องบัตรและประชาสัมพันธ์
- (2) ห้องตรวจโรค
- (3) ห้องบำบัดอุปัทวันตราย
- (4) ห้องจ่ายยา

3. ฝ่ายอายุรกรรม

4. ฝ่ายโรคเด็ก

5. ฝ่ายศัลยกรรม

6. ฝ่ายตา หู คอ จมูก

7. ฝ่ายโรคเฉพาะสตรี

8. ฝ่ายยาระงับความรู้สึก

9. ฝ่ายทันตกรรม ได้จัดแบ่งหน้าที่ออกดังนี้

- (1) ด้านศัลยกรรม ทำการผ่าตัดในช่องปาก
- (2) ด้านบูรณกรรม ทำการบูรณะฟันที่เสียต่าง ๆ ให้กลับเข้า

สภาพเดิม

(3) ด้านทันตกรรมประดิษฐ์ ทำการติดต่อเติมเสริมส่วนของเหงือกและฟันที่ชำรุดสูญหายกลับคืนเข้าสภาพเดิม

¹⁸⁵ กรมตำรวจ, "ประวัติของกองแพทย์ กรมตำรวจและโรงพยาบาลตำรวจ", อนุสรณ์ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน ทรงประกอบพิธีเปิด "ตึกพักพยาบาล" โรงพยาบาลตำรวจ 26 กุมภาพันธ์ 2508, หน้า 4.

¹⁸⁶ แสวง วัจนสวัสดิ์, "กิจการแพทย์ตำรวจ", คำบรรยายกิจการของกองต่าง ๆ กรมตำรวจ, หน้า 841-872.

(4) ด้านทันตวิทยาอาชญากรรม ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการวินิจฉัยร่องรอยของฟันที่ปรากฏอยู่

(5) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทันตอนามัย

(6) ทำบัญชีพัสดุทันตเวชภัณฑ์ ครุภัณฑ์ ตลอดจนการจัดหาของต่าง ๆ ภายในแผนก

(7) จัดทำและรวบรวมสถิติผู้ป่วยซึ่งมารับการตรวจรักษาในโรงพยาบาล

10. ฝ่ายพยาธิวิทยา มีหน้าที่ตรวจชันสูตรโรคทางห้องทดลอง ได้แก่ การตรวจเลือด อูจจาระ ปัสสาวะ น้ำไขสันหลัง เสมหะ เป็นต้น โดยตรวจศึกษาด้านการผ่าศพ เพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลภายนอก

11. ฝ่ายรังสีวิทยา

12. ฝ่ายนิติเวชวิทยา มีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการชันสูตร พิสูจน์ และค้นคว้าหาหลักฐานในทางแพทยมายินยัน หรือพยายามคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในทางคดี แบ่งงานตามหน้าที่ที่ปฏิบัติออกเป็น 5 หน่วย คือ

(1) หน่วยนิติเวชพยาธิ มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุ ผ่าศพตรวจเพื่อหาสาเหตุการตายที่แท้จริง

(2) หน่วยพิสูจน์หลักฐานเกี่ยวกับบุคคล มีหน้าที่ค้นคว้าหลักฐานต่าง ๆ มาเพื่อพิสูจน์ยืนยันว่า บุคคลนั้น ๆ เป็นใคร

(3) หน่วยตรวจค้นเพื่อการพิสูจน์ มีหน้าที่ตรวจค้นเพื่อพิสูจน์ และให้ความเห็น เช่น ในเรื่องความเมาของผู้กระทำผิด ตรวจความเป็นพ่อ-แม่-ลูก ตรวจหาเขม่าดิน เป็นต้น

(4) หน่วยยาพิษและชีวเคมี มีหน้าที่ตรวจวิเคราะห์หาพิษหรือสารพิษต่าง ๆ จากอวัยวะหรือส่วนของอวัยวะที่ได้จากศพ

(5) หน่วยทดลองค้นคว้า สถิติ และพิพิธภัณฑ์ มีหน้าที่จัดห้องสมุดของแผนกเพื่อการศึกษาค้นคว้าทำสถิติเกี่ยวกับงานนิติเวชวิทยาทุกแห่งทุกมุม

นอกจากงานที่จะต้องปฏิบัติเป็นประจำแล้ว ฝ่ายนิติเวชวิทยายังต้องปฏิบัติงานร่วมมือกับฝ่ายสืบสวนสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดี ตลอดจนไปเป็นพยานศาลด้วย

จากการแบ่งงานของโรงพยาบาลตำรวจออกเป็นส่วนต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าเริ่มแยกงานนิติเวชวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพในลักษณะต่างๆ ออกมาเป็นฝ่ายนิติเวชวิทยาเพื่อปฏิบัติงานด้านนี้ขึ้นโดยเฉพาะ ซึ่งในปี พ.ศ.2496 นี้ กรมตำรวจได้แต่งตั้งให้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สงกรานต์ นิยมเสน นายแพทย์เอกแผนกพยาธิวิทยา โรงพยาบาลศิริราชเป็นผู้เชี่ยวชาญนิติเวชวิทยา ประจำกรมตำรวจ โดยให้ท่านช่วยเหลือกิจการ และให้คำปรึกษาทางด้านนิติเวชของโรงพยาบาลตำรวจ¹⁸⁷ และในปีเดียวกันนั้นเอง กรมตำรวจได้รับโอนนายแพทย์ถวัลย์ อาศนะเสน อาจารย์ในแผนกวิชากายวิภาคศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ซึ่งเป็นศิษย์ผู้หนึ่งของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สงกรานต์ นิยมเสน ไปอยู่ที่โรงพยาบาลตำรวจ โดยได้รับพระราชทานยศเป็นนายร้อยตำรวจเอก ทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องเกี่ยวกับนิติเวชวิทยาโดยเฉพาะ¹⁸⁸ นับจากนั้นมางานนิติเวชวิทยาของกรมตำรวจก็ได้ดำเนินไปอย่างมีระบบ ภายใต้การปฏิบัติงานและควบคุมดูแลงานจากท่านทั้งสอง

ในปี พ.ศ.2498 กรมตำรวจได้แต่งตั้งให้ นายแพทย์ ถวัลย์ อาศนะเสน เป็นหัวหน้าฝ่ายนิติเวชวิทยา ของโรงพยาบาลตำรวจ ซึ่งในขณะนั้นกรมตำรวจได้มีการติดต่อตกลงเป็นทางการกับมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ โดยให้ปฏิบัติงานประสานกันกับทางโรงพยาบาลศิริราช มีการแบ่งหน้าที่เขตความรับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพ เช่น หากเกิดเหตุในเขตฝั่งธนบุรี ก็เป็นหน้าที่ของโรงพยาบาลศิริราช แต่หากเกิดเหตุในเขตทางฝั่งพระนคร เป็นหน้าที่ของโรงพยาบาลตำรวจ เป็นต้น

2.2.3.3 ความเป็นมาของสถาบันนิติเวชวิทยา

งานนิติเวชวิทยาของโรงพยาบาลตำรวจได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นลำดับจนกระทั่งปีพ.ศ.2503 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ประกาศใช้ใหม่ โดยให้กองแพทย์ย้ายสังกัดจากกองบัญชาการจเรตำรวจ ไปขึ้นตรงต่อกรมตำรวจ และได้แบ่งส่วนราชการในกองแพทย์ออกใหม่ ซึ่งเป็นผลให้ฝ่ายนิติเวชวิทยา ในโรงพยาบาลตำรวจยกฐานะขึ้นเป็นแผนกนิติเวชวิทยาในปีนั้นเอง¹⁸⁹

และต่อมาในปี พ.ศ. 2523 ก็ได้มีกฎหมายกำหนดให้แผนกนิติเวชวิทยา ของโรงพยาบาลตำรวจแยกออกมาจากโรงพยาบาลตำรวจ โดยยกให้มีฐานะเทียบเท่ากับโรงพยาบาลตำรวจเป็น “สถาบันนิติเวชวิทยา” ซึ่งสังกัดสำนักงานแพทย์ใหญ่ กรมตำรวจ โดยผู้

¹⁸⁷ ทศนะ สุวรรณจุฑะ, นิติเวชศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ไม่ระบุปีพิมพ์), หน้า 3.

¹⁸⁸ ถวัลย์ อาศนะเสน, นิติเวชศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ไม่ระบุปีพิมพ์), หน้า 19.

¹⁸⁹ ทศนะ สุวรรณจุฑะ, นิติเวชศาสตร์, : หน้า 3.

บังคับบัญชาสูงสุดในหน่วยงานดังกล่าวมีตำแหน่งเป็นผู้บังคับการยศพลตำรวจตรี ดังเช่นในปัจจุบัน

หน้าที่ของสถาบันนิติเวชวิทยา

ตามระเบียบกรมตำรวจว่าด้วย การกำหนดหน้าที่การงานในราชการกรมตำรวจ (ฉบับที่ 35) พ.ศ.2523 ได้กำหนดให้สถาบันนิติเวชวิทยามีหน้าที่ชั้นสูงพลิกศพหาสาเหตุการตาย โดยใช้หลักวิชานิติเวชศาสตร์ตรวจพิสูจน์และค้นคว้าหาหลักฐาน ซึ่งเกี่ยวกับหลักวิชาการแพทย์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิชานิติวิทยาศาสตร์ ในบุคคลที่มีชีวิต ศพ เศษหรือชิ้นส่วนของศพ และมีหน้าที่ในการสอนอบรมหรือให้ความรู้ทางนิติเวชศาสตร์แก่นักเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจ โรงเรียนสืบสวน นักศึกษาแพทย์จากคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น รวมทั้งติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย¹⁹⁰

สถาบันนิติเวชวิทยา เป็นสถาบันที่มีหน้าที่สำคัญในการชั้นสูงพลิกศพ และตรวจศพ เพื่อช่วยเหลือกระบวนการยุติธรรม เมื่อพิจารณาตามลักษณะงานแล้วจะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่แพทย์แล้ว เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านนี้ส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าหน้าที่จบการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจัดเข้าได้ในกลุ่มวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์สุขภาพและการแพทย์

สถาบันนิติเวชวิทยา ได้แบ่งส่วนราชการตามหน้าที่ที่ปฏิบัติออกเป็น 6 ฝ่าย คือ¹⁹¹

1. ฝ่ายนิติพยาธิ
2. ฝ่ายพิสูจน์บุคคล
3. ฝ่ายพิษวิทยา
4. ฝ่ายตรวจเลือดชีวเคมีและเคมีดินปืน
5. ฝ่ายภาพถ่ายทางการแพทย์
6. กองกำกับการฝ่ายพิเศษ

¹⁹⁰ กรมตำรวจ, หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มกราคม 2535

โรงพยาบาลตำรวจ (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดย INS, 2535), หน้า 1.

¹⁹¹ สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ “เอกสารเรื่อง การกำหนดตำแหน่งและสร้างความก้าวหน้า ในสายงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ”, 2540, หน้า 1.

1. ฝ่ายนิติพยาธิ

ฝ่ายนิติพยาธิ เป็นฝ่ายที่ประกอบด้วยแพทย์เป็นส่วนใหญ่ มีหน้าที่ดังนี้¹⁹²

- (1) ตรวจสอบสูตรพลิกศพที่ตายโดยผิดธรรมชาติ
- (2) ผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตายที่แท้จริง
- (3) ตรวจสอบพิสูจน์ขึ้นเนื่อของอวัยวะต่าง ๆ โดยวิธีจุลพยาธิวิทยา
- (4) ให้บริการฉีดยาศพป้องกันการเน่า
- (5) ดำเนินการส่งศพไม่มีญาติไปฝากไว้กับมูลนิธิ
- (6) ปฏิบัติงานเกี่ยวกับศพตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา (เช่น การชันสูตรหรือผ่าศพนอกสถานที่)

(7) สอนวิชานิติเวชศาสตร์แก่ตำรวจและนักศึกษาแพทย์หลักสูตรต่าง ๆ

(8) ปฏิบัติงานธุรการ และสารบรรณการพัสดุและสถิติ
เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของฝ่ายนิติพยาธิวิทยาในฝ่ายนี้ ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือกลุ่มแพทย์และกลุ่มนักวิทยาศาสตร์

ก. กลุ่มแพทย์ มีหน้าที่หลักในการตรวจศพทั้งภายนอกและผ่าศพเพื่อตรวจภายใน

- อัตราตำแหน่งในปัจจุบัน ประกอบด้วย นายแพทย์พิเศษ (ระดับ 9) ยศพันตำรวจเอกพิเศษ 1 อัตรา นายแพทย์เอก (ระดับ 8) ยศพันตำรวจเอก 1 อัตรา และนายแพทย์โท (ระดับ 3-7) ยศร้อยตำรวจตรีถึงพันตำรวจโท 7 อัตรา¹⁹³

- ปริมาณงาน¹⁹⁴

แพทย์ตั้งแต่ตำแหน่งนายแพทย์โทถึงนายแพทย์พิเศษ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้างานนั้นมีภาระกิจ ในการชันสูตรศพ (ตรวจศพแต่เพียงภายนอก) และผ่าศพ (ตรวจศพโดยผ่าตัดศึกษาจากอวัยวะภายใน) ตรวจขึ้นเนื่อจากศพทางกล้องจุลทรรศน์ เป็นพยานศาลและสอนวิชานิติเวชศาสตร์ แก่นักศึกษาแพทย์หลักสูตรต่าง ๆ

¹⁹² กรมตำรวจ, หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มกราคม 2535

โรงพยาบาลตำรวจ, หน้า 3.

¹⁹³ สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ, "เอกสารเรื่อง การกำหนดตำแหน่งและสร้างควมก้าวหน้า ในสายงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ", หน้า 2.

¹⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

1) ปริมาณศพ ในปี 2539 ที่ผ่านมามีจำนวนศพที่ต้องตรวจชันสูตรและผ่าศพ จำนวน 11,050 ราย

2) เป็นพยานศาลแพทย์เป็นพยานศาลในคดีที่ได้ทำหน้าที่ชันสูตรหรือผ่าศพนั้นโดยเฉลี่ยเดือนละ 4 ครั้ง

3) การอยู่เวรชันสูตร แพทย์มีหน้าที่อยู่เวรชันสูตรเมื่อพนักงานสอบสวนร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพที่เกิดเหตุ โดยแพทย์จะอยู่เวรเดือนละ 4-8 ครั้ง โดยเป็นการอยู่เวรตลอด 24 ชั่วโมง

4) การสอน แพทย์ต้องเป็นอาจารย์สอนวิชานิติเวชศาสตร์แก่นักเรียน โรงเรียนนายร้อยตำรวจ หลักสูตรอบรมบุคคลภายนอกเท่านั้น ข้าราชการตำรวจสายสืบสวนและสอบสวนหลักสูตรอบรมพนักงานสอบสวน พนักงานสืบสวน ฯลฯ หลักสูตรนายทหารเหล่าพระธรรมนูญ หลักสูตรเวชศาสตร์การบิน รวมทั้งสอนนักศึกษาแพทย์จากคณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมทั้งนักศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วแพทย์ต้องสอนหลักสูตรต่างๆ เหล่านี้เดือนละ 1 ครั้ง

5) การปฏิบัติงานในคดีอุกฉกรรจ์ หรือคดีพิเศษ โดยกรณีดังกล่าวแพทย์อาจจะถูกร้องขอ หรือถูกสั่งให้ดำเนินการผ่าศพในต่างจังหวัด ในกรณีเกิดคดีอุกฉกรรจ์ หรือคดีสะเทือนขวัญ และต้องพร้อมที่จะเดินทางได้อย่างรวดเร็วทันเวลา แพทย์ต้องเป็นเจ้าพนักงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ของกรมตำรวจเพื่อทำการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีเกิดวินาศภัย เนื่องจากผู้บังคับการสถาบันนิติเวชวิทยาเป็นเลขานุการคณะกรรมการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลของกรมตำรวจ ซึ่งมีนายแพทย์ใหญ่กรมตำรวจเป็นประธานกรรมการ

ข. กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ เจ้าหน้าที่ในกลุ่มนี้จัดอยู่ในประเภทนักวิทยาศาสตร์สุขภาพและการแพทย์ โดยมีหน้าที่เตรียมชิ้นเนื้อ ซึ่งดำเนินการตั้งแต่รับชิ้นเนื้อจากแพทย์ โดยใช้ความรู้ในทางวิชาชีพทางวิทยาศาสตร์ห้องปฏิบัติการ (วทบ. เทคนิค) ดำเนินการจนได้ชิ้นเนื้อ พร้อมให้แพทย์ทำการตรวจทางกล้องจุลทรรศน์ ตลอดจนเก็บเอกสารและจัดหาเครื่องมือและน้ำยาที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการนี้

- อัตราตำแหน่งในปัจจุบัน ประกอบด้วยวิทยาศาสตร์การแพทย์ตรี (ระดับ 3-5) ยศร้อยตำรวจตรี ถึงร้อยตำรวจเอก 2 อัตรา แต่ไม่มีอัตรานักวิทยาศาสตร์การแพทย์โทและนักวิทยาศาสตร์การแพทย์เอก¹⁹⁵

- ปริมาณงาน¹⁹⁶

¹⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

1) ปริมาณงานการตัดสินใจขึ้นในปี 2539 มีจำนวนทั้งสิ้น 302 ราย (2,416 สไลด์)

2) ดำเนินการประสานงานในกรณีที่ต้องตรวจพิเศษโดยการข้อมสัณนิตพิเศษหรือประสานงานกับห้องปฏิบัติการและสถาบันแหล่งอื่น เพื่อร่วมมือในการข้อมสัณนิตพิเศษหรือปฏิบัติการด้านขึ้นเนื้อที่พิเศษกว่าปกติ โดยติดต่อกับเพื่อนร่วมวิชาชีพในห้องปฏิบัติการอื่น ๆ

2. ฝ่ายพิสูจน์บุคคล

ฝ่ายพิสูจน์บุคคล เป็นฝ่ายที่ประกอบด้วยแพทย์ทั้งหมด โดยทำหน้าที่เช่นเดียวกับฝ่ายนิติพยาธิ และเตรียมการด้านการตรวจกระดูกเพื่อการพิสูจน์บุคคล ฉะนั้นหน้าที่ของฝ่ายนี้ จึงประกอบด้วย¹⁹⁷

1) ตรวจพิสูจน์บุคคลจากศพ ชิ้นส่วนของศพ กระดูกและการทำภาพเชิงซ้อน

2) ตรวจอายุในคนมีชีวิต

3) ตรวจพิสูจน์ความเป็น พ่อ-แม่-ลูก

4) ตรวจความพิการของร่างกาย ตรวจรอยแผลเป็น

ตำหนิ ฝ่ ปาน รอยสัก เป็นต้น

5) เก็บรักษาของกลางที่ติดมากับศพหรือส่วนของศพ

6) ปฏิบัติงานด้านธุรการและสารบรรณ การพัสดุ และ

สถิติ

- อัตราตำแหน่งในปัจจุบัน ประกอบด้วยนายแพทย์พิเศษ (ระดับ 9) ยศพันตำรวจเอกพิเศษ 1 อัตรา และนายแพทย์ไทยศตั้งแต่ร้อยตำรวจเอกถึงพันตำรวจโท 1 อัตรา¹⁹⁸

- ปริมาณงาน นอกจากแพทย์ฝ่ายนี้จะทำงานเช่นเดียวกับแพทย์ในงานนิติพยาธิแล้วยังต้องรับผิดชอบการเตรียมกระดูกเพื่อการตรวจกระดูก และทำภาพเชิงซ้อนต่อไป โดยต้องทำการตรวจกระดูกอีกประมาณ 50 ราย ต่อปี¹⁹⁹

¹⁹⁷ กรมตำรวจ, หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มกราคม 2525
โรงพยาบาลตำรวจกรมตำรวจ, หน้า 4.

¹⁹⁸ สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ, "เอกสารเรื่อง การกำหนดตำแหน่งและสร้างความก้าวหน้าในสายงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ", หน้า 3.

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

3. ฝ่ายพิษวิทยา

ฝ่ายพิษวิทยา เป็นฝ่ายที่ประกอบด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีทั้งสิ้นซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือนักวิทยาศาสตร์สาขาเคมี และกลุ่มนักวิทยาศาสตร์สุขภาพและการแพทย์ ซึ่งก็คือ กลุ่มเภสัชกร นั่นเอง โดยเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวมีหน้าที่ดังนี้²⁰⁰

- (1) ตรวจวิเคราะห์หาสารพิษเพื่อพิสูจน์หาสาเหตุการตาย
- (2) ตรวจวิเคราะห์หาสารพิษในสิ่งแวดล้อม
- (3) วิเคราะห์ปริมาณยาในเลือดผู้ป่วยเพื่อสนับสนุนการรักษา

พยาบาล

- (4) ตรวจหาสารพิษในชีวิตวัตถุของผู้ป่วย
- (5) ตรวจวิเคราะห์สารเสพติดในชีวิตวัตถุของผู้ป่วย ผู้ต้องสงสัย

และศพ

- (6) ตรวจวิเคราะห์แอลกอฮอล์ในชีวิตวัตถุของผู้ป่วย ผู้ต้องสงสัย

และศพ

- (7) ปฏิบัติงานด้านมาตรฐานการวิเคราะห์
- (8) ปฏิบัติงานวิจัยศึกษาผลของสารเคมี หรือยาที่ทำอันตราย

ต่อมนุษย์ทั้งจากในศพและ จากผู้ป่วย

- (9) สอนวิชาพิษวิทยาแก่นักศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ

- (10) ปฏิบัติงานธุรการและสารบรรณ การพัสดุ และสถิติ

- อัตราตำแหน่งในปัจจุบัน ประกอบด้วยตำแหน่งผู้กำกับงานพิษ

วิทยา (ระดับ 8) ยศพันตำรวจเอก 1 อัตรา ตำแหน่งสารวัตรงานพิษวิทยา (ระดับ 5-7) ยศร้อยตำรวจเอกถึงพันตำรวจโท 2 อัตรา และตำแหน่งรองสารวัตรงานพิษวิทยา (ระดับ 3-5) ยศร้อยตำรวจตรีถึงร้อยตำรวจเอก 4 อัตรา²⁰¹

- ปริมาณงาน แบ่งออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้²⁰²

1) ปริมาณการวิเคราะห์สารพิษในปี 2539 มีการปฏิบัติงานวิเคราะห์สารพิษจากผู้ป่วยจำนวน 398 ราย และวิเคราะห์สารพิษจากศพจำนวน 562 ราย

²⁰⁰ กรมตำรวจ, หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มกราคม 2525
โรงพยาบาลตำรวจ กรมตำรวจ, หน้า 3.

²⁰¹ สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ, " เอกสารเรื่อง การกำหนดตำแหน่งและสร้างความก้าวหน้าใน
สายงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ", หน้า 5.

²⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

2) ปริมาณการวิเคราะห์ยาเสพติด ในปี 2539 มีการปฏิบัติงานวิเคราะห์ยาเสพติดจากผู้ป่วย จำนวน 121 ราย และวิเคราะห์ยาเสพติดจากศพจำนวน 1,639 ราย

3) ปริมาณการวิเคราะห์แอลกอฮอล์ ในปี 2539 มีการปฏิบัติงานวิเคราะห์แอลกอฮอล์จากผู้ป่วย จำนวน 626 ราย และวิเคราะห์แอลกอฮอล์จากศพจำนวน 6,830 ราย

4) ปริมาณการวิเคราะห์ระดับคาร์บอนโมนอกไซด์ ในปี 2539 มีการปฏิบัติงานวิเคราะห์ระดับคาร์บอนโมนอกไซด์จากศพ จำนวน 73 ราย

5) ปริมาณการสอน เจ้าหน้าที่ในฝ่ายนี้จะต้องทำการสอน และดูงานทางพิษวิทยาแก่ นักศึกษา และตำรวจหลายหลักสูตร ประมาณปีละ 60 ครั้ง โดยเกือบทุกหลักสูตรที่แพทย์ทำการสอนนิติเวช จะต้องสอนวิชาพิษวิทยาประกอบด้วย

4. ฝ่ายตรวจเลือดเคมีและเสม่าดินปืน

สำหรับในฝ่ายนี้ในส่วนของงานตรวจเลือดชีวเคมีจะประกอบด้วยกลุ่มวิชาชีววิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์การแพทย์และสุขภาพเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นหัวหน้างานที่กำกับดูแลเป็นนายแพทย์พิเศษเพียงคนเดียว ซึ่งเจ้าหน้าที่ในฝ่ายตรวจเลือดชีวเคมีและเสม่าดินปืน จะมีหน้าที่ดังต่อไปนี้²⁰³

(1) ตรวจเลือดเพื่อประกอบการพิสูจน์หลักฐานเกี่ยวกับบุคคล และการตรวจเลือกจากศพหรืออวัยวะอื่น ๆ

(2) ตรวจหาปริมาณสารชีวเคมีในเลือดของศพ

(3) ตรวจสอบส่วนของน้ำอสุจิและตัวอสุจิในคดีเกี่ยวกับเพศทั้งในผู้ป่วยและในศพ

(4) ตรวจสอบพันธุกรรมในวัตถุพยานต่าง ๆ

(5) ตรวจหลักฐานทางสารชีวเคมีอื่น ๆ

(6) ตรวจหาเสม่าดินปืนจากศพ

(7) ปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณการพัสดุและสถิติ

- อัตราตำแหน่งในปัจจุบันประกอบด้วยตำแหน่งผู้กำกับงานตรวจเลือดชีวเคมี (ระดับ 8) ยศพันตำรวจเอก 1 อัตรา สารวัตรงานตรวจเลือดชีวเคมี (ระดับ 5-7) ยศร้อย

²⁰³ กรมตำรวจ, หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มกราคม 2525

ตำรวจเอกถึงพันตำรวจโท 1 อัตรา และรองสารวัตรงานตรวจเลือดซีวเคมี (ระดับ 3-5) ยศร้อย
ตำรวจตรีถึงร้อยตำรวจเอก 3 อัตรา²⁰⁴

- ปริมาณงาน แบ่งออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้²⁰⁵

- 1) การตรวจหาหมู่เลือดจากศพ ในปี 2539 มีจำนวน 1,628 ราย
- 2) การตรวจหาหมู่เลือดจากเส้นผม ในปี 2539 มีจำนวน 804 ราย
- 3) การตรวจหาอสุจิจากช่องคลอด ในปี 2539 มีจำนวน 1,625 ราย
- 4) การตรวจหาส่วนประกอบของน้ำอสุจิในปี 2539 มีจำนวน 1,979 ราย
- 5) การตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม ในปี 2539 มีจำนวน 188 ราย

5. ฝ่ายภาพถ่ายทางการแพทย์

งานภาพถ่ายทางการแพทย์ เป็นงานที่ประกอบด้วยนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาเวชนิทัศน์ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพและการแพทย์งานในส่วนนี้นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการบันทึกภาพ และเก็บพยานวัตถุ ซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถที่ฝึกฝนมาโดยเฉพาะจึงจะดำเนินงานได้ถูกต้องตามความประสงค์ทางการแพทย์ โดยในฝ่ายนี้จะมีหน้าที่ดังนี้ คือ²⁰⁶

- (1) ถ่ายภาพ ล้างฟิล์ม และอัดขยายภาพ
- (2) จัดบริการประกอบการตรวจพิเศษต่าง ๆ
- (3) จัดแสดงนิทรรศการทางนิติเวชและบริการด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ศาสตรศึกษา
- (4) จัดเก็บรักษาเอกสารด้วยไมโครฟิล์ม
- (5) เก็บวัตถุพยานการพิสูจน์บุคคล และเก็บของกลางประเภท ส่วนของหัวกระสุน และชิ้นส่วนของวัตถุระเบิดที่ได้จากศพ

²⁰⁴ สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ, "เอกสารเรื่อง การกำหนดตำแหน่งและสร้างความก้าวหน้าในสายงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันนิติเวชวิทยา กรมตำรวจ", หน้า 7.

²⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

²⁰⁶ กรมตำรวจ, หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มกราคม 2525 โรงพยาบาลตำรวจ กรมตำรวจ, หน้า 2.

(6) ปฏิบัติงานธุรการและสารบรรณ การพัสดุ และสถิติ

- อัตราตำแหน่งในปัจจุบัน ประกอบด้วยตำแหน่งสารวัตรงานภาพถ่ายทางการแพทย์ (ระดับ 5-7) ยศร้อยตำรวจเอกถึงพันตำรวจโท 1 อัตรา และรองสารวัตรงานภาพถ่ายทางการแพทย์ (ระดับ 3-5) ยศร้อยตำรวจตรีหรือร้อยตำรวจเอก 2 อัตรา²⁰⁷

- ปริมาณงาน แบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้²⁰⁸

- 1) ถ่ายภาพศพไม่ทราบชื่อในปี 2539 มีจำนวน 1,679 ราย
- 2) ถ่ายภาพประกอบรายงานการตรวจศพ ในปี 2539 มีจำนวน 1,141 ราย
- 3) ถ่ายภาพกระสุนปืน ทำสำเนา และจัดเก็บในปี 2539 มีจำนวน 419 ราย
- 4) ถ่ายภาพถ่ายชาวต่างประเทศและจัดเก็บบัญชีชาวต่างประเทศในปี 2539 มีจำนวน 238 ราย
- 5) ทำภาพเชิงซ้อน ในปี 2539 มีจำนวน 65 ราย
- 6) ถ่ายเอกซเรย์ศพเพื่อการตรวจวิเคราะห์การตายและพิสูจน์บุคคลในปี 2539 มีจำนวน 154 ราย
- 7) ถ่ายไมโครฟิล์ม ในปี 2539 มีจำนวน 10,456 ราย
- 8) งานถ่ายภาพรายอื่น ๆ ล้างอัดขยายภาพ เตรียมใสต-ทัศนูปกรณ์กราฟฟิคตลอดจนจัดแสดงนิทรรศการเป็นจำนวนมากทุกปี

6. กองกำกับการฝ่ายพิเศษ

กองกำกับการฝ่ายพิเศษในส่วนนี้เพิ่งจัดตั้งขึ้นมาในปี 2538 นี้เอง โดยเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในฝ่ายนี้เกือบทั้งหมดเป็นกำลังพลของทางตำรวจซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่ทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแต่อย่างใด²⁰⁹ สำหรับหน้าที่หลักในฝ่ายนี้ก็คือ ควบคุมดูแลมูลนิธิการกุศลต่าง ๆ ซึ่งดำเนินการขนย้ายศพช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในปัจจุบัน โดยมีการควบคุมดูแลตามลำดับชั้นจากระดับพันตำรวจเอก(ผู้กำกับการ)ลงมาถึงระดับร้อยตำรวจตรีและตำรวจชั้นประทวนดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิประจำอยู่ที่รถของมูลนิธิต่าง ๆ เหล่านั้น ขณะออกไปปฏิบัติงานในการขนย้ายศพในแต่ละครั้ง

²⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.